OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 82 L19M
Acc. No.

లక్ష్మీనరసింహారావు, పా
విప్రనారాయణ చరిత్రము

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204784
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 82 Accession No.
L194
Author

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

[ఆఱంకముల నాటకము.]

ఇది

ప్రచండ చాణక్యము; నర్మదాపురుకుత్సీయము

మొదలగు నాటకములు రచించిన,

పానుగంటి-లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే

రచియింపఁబడి,

తెనాలి

శ్రీ సౌదామినీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి

ప్రకటింపఁబడియె.

1909

కాపీరైటు]   మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.   [రిజిష్టర్డు.

వెల 0—12—0

పీఠిక.

ఈనాటకము విష్ణుభక్తులలో నొకఁడగు విప్రనారాయణునిచరిత్ర మైయున్నది. ఈచరిత్రము ప్రబంధరూపమున వైజయంతీ విలాస మను పేర నాంధ్రభాషలో నున్నది. ఈకథలోనికడపటిభాగమును గొంతనేను గాలానుగుణముగ మార్చితిని. ఈనాటకము ఆన సం 1908 డిసెంబరు **6** వ తేదీని ప్రారంభించి సం 1909 జనవరి **12** వ తేదీకి ముగించితిని. దీనినిగూడ మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ. శ్రీ. పీఠికాపురసంస్థాన ప్రభువువారే యచ్చు వేయించిరి. విద్యాభిమానులును, లోకోపకార ప్రియులు నగు శ్రీ. శ్రీ రాజా రావు వేంకటకుమారమహీపతిసూర్యరాయప్రభువు వారికి సర్వేశ్వరుఁడుసకల శ్రేయోభివృద్ధుల నొసఁగిరక్షించుఁగాక:—

దీనికి నాందీప్రస్తావనలను నామిత్రులగు బ్రి॥ శ్రీ. కూచినరసింహముగారువ్రాసి దయచేసిరి. కాన వారి కనేకనమస్కారములు చేయుచున్నాను.

కాపురము. }
-12-09. }

పా॥ లక్ష్మీనరసింహారావు.

ఈనాటకమున వచ్చువాౘగలు.

పురుషులు.

విప్రనారాయణుఁడు—కథానాయకుఁడు.

శ్రీనివాసుఁడు—విప్రనారాయణుని శిష్యుఁడు.

మాధవుఁడు—ఒకవిటుఁడు.

రాజు—చోళభూపాలుఁడు

స్త్రీలు.

దేవదేవి—కథానాయికయగు వేశ్య.

మధురవాణి—దేవదేవియక్క.

వేశ్యమాత—దేవదేవితల్లి

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

నాంది

రారాజన్మణికుండలస్ఫురితదీ ♦ ప్తశ్రోత్రసంభావ్యుఁడున్
నీరేజాయతపత్త్రమిత్రవిలస ♦ న్నేత్రోజ్జ్వలాస్యుండు భ
క్త్యారూఢాత్మకదృష్టివర్షసుధగ ♦ శ్యామాంగుఁడై పొల్చు నా
శ్రీరంగేశుఁడు మీకొసంగుత యశ ♦ శ్శ్రీలాయురారోగ్యముల్.

(నాంద్యంతమందుఁ దెరలో)

ఉ. కోకిలపల్కులన్నులుకు ♦ గుబ్బలతళ్కులఁ జూపుబెళ్కులన్
సోఁకిసువర్ణవర్ణమును ♦ జూపెడుసన్నికషంబుపోలికన్
దేఁకువగల్గుభక్తులను ♦ స్త్రీజనసక్తుల వేఱుపుచ్చు బి
బ్బోకవతుల్ చెలంగుదురు ♦ హో! సువయోవిభవాభిరామలై.

సూ—(చెవియొగ్గి విని) ఏమిది? ప్రతిధ్వనియా? కాదు కాదు! నాయ వ్యాజస్తుతికిఁ బ్రత్యధిక్షేపాశీర్వాదము పద్యరూపముగఁ జదువఁబడినది. చదివినవా రెవ్వరని యాలోచింప నేల? ఈస్వరము నెఱజాణ యగునటి శ్రావ్యకంఠస్వరము. అదియెప్పుడును బరిహాసప్రియ గదా.

(నటి ప్రవేశించును.)

నటి—పరిహాసమున కిం దేమున్నది? మీరు పురుషులు. మీయిష్టదైవము పరమపురుషుఁడు! సభ్యు లందఱో, పెక్కురో పురుషులు.

వారి కంటెను కాయురారోగ్యసంపత్సమృద్ధి మీరు వేడఁగాఁ బా పము! స్త్రీజాతికిమాత్రము శుభ మక్కఱలేదా యని చింతించి మీవలె గంభీరశార్దూలధ్వనులతో బహిరంగముగఁ గాకపోయినను దెరమాటుననుండి సన్ననిగొంతుతో మాకేలువకంటుల పై నొకచిన్న యాశీర్వాదోత్పలమాల నైచితిమి. ఇందున కింత యీర్ష్య యేల? శ్రీరంగనాథుఁడు మీపురుషులకు శుభమిచ్చుచుండ మాయబలలను వారిసహజనిత్యానపాయవములనే శుభపరికరములుగఁ జేసికొనుచుంటిమి. ఇందుఁ దప్పేమున్నదో యీముగ్ధయగు కింకరురాలికిఁ దెలియఁజేయఁ గోరెదను.

సూ—ఏమీ యభినవప్రౌఢతిరస్కారవ్యాహృతి! ఉలుకులుకు బెళుకులు శుభపరికరములా? కావు. తమకు సితరులకుం గూడ నపారఘోరపాపకరములు. హా! భక్తాంఘ్రిజితపుణ్యాపేశవిదారణ మారణక్రూరములు. ఐహికాముష్మికసుఖసాధనంబులైన నగుంగాక. నటీ! కవితల్లజుఁ డైన మానుగంటిలక్ష్మీనరసింహరావు ముష్టులు మూటగట్టినట్లు చేసిన "వైజయంతీవిలాస" మను తొమ్మిదవనాటకమిది బహుజాగరూకతతోఁ బ్రకటింపవలయు ననియెంత ప్రతిమాలి చెప్పినను మొట్టమొదటనే రసాభాసము చేసితివి!

గీ. విప్రనారాయణుని తీవ్ర ♦ విష్ణుభక్తి
మాపె నాఁడేవదేవి యె ♦ మ్మనిక వచ్చి
యానరణి వచ్చి గంగలోఁ ♦ ద్రోసినావు
నాహృదయమునుండుఁ గల్గును ♦ తాపమంత.

నటి—అట్లనెన రేమి? దేవదేవి ప్రయత్నము తుదకు భక్తిభ్రంశకారణము నను మాటను భక్తివృద్ధియె హేతువై యతని నాశ్వాసముగను,

నాపైను విరాగినిగను మార్చినది కదా! నాయూదిమశృంగార ప్రశంసయు నట్లే రసశోషణకరమునకుమూఱు రసపోషణకరమ గునేమో యెవ రెఱుంగుదురు? నారాయణతీర్థ, జయదేవ, లీలాశుకభక్తత్రితయమునకు వారిశృంగారవర్ణనము లేమైన కోఱం తదీసికొనివచ్చినవా? అదియుంగాక స్త్రీవ్యామోహపాశబద్ధు లెవరోయథార్థ శ్రీహరిపాదకీలితబుద్ధు లెవ్వరో తెలిసికొనుటకు విలాసినులు సాధనములు గాన వారి దీవించితిని.

సూ—ఆలాగుననా?

గీ. వీరు యోగ్యు లయోగ్యులు ♦ వీరటంచుఁ
తెలియఁబలుకుతోను నీచెప్ప ♦ కులుకులాడు
లవని జనులకు సరిగాను! యే ♦ మంకు వింకఁ
బలితుఁడైనట్టిపురుషునిఁ ♦ బడఁతి! గూర్చి?

గీ. లలితభక్త్యాగ్రగణ్యులౌ ♦ లాతుకాది
వరమతులు, పారలౌకిక ♦ భక్తి పార
వశ్యమున బాలకృష్ణుని ♦ బొడుకొనిరి
కాని చేసిరె పలుగాకి ♦ కావ్యములను.

కం. శృంగారపు సంగీతా
బంగీకృత మానెయిట్టి ♦ యవనతములకున్
బంగారపుభక్త్యర్చల
కంగజమంత్రముల కట్టు ♦ లమకునుముదితా!

నటి—నిర్వ్యక్తికముగ నేమేమో సెల విచ్చితిరి. వాదమునకుఁ బ్రతివాదము వచ్చునని కాఁబోలుఁ బుణ్యాంగన నగనన్నుఁ బణ్యాంగనకుఁ బోల్చి గీతసాధ్యసము [illegible]

లగుపురుషు లేమన్నను సమీచీనవాక్యము లగును. గోలలగు స్త్రీలమనోజ్ఞవచనములు దుష్టపరిహాసవచనములుగ మాఱును మాఱు మాటాడక దేవరబోధంబులు శ్రుతిశాసనవాక్యములవలె శిరసావహించెదను గాని యొకసంశయము నన్నింకను బాధించుచున్నది?

సూ—అది యేది?

నటి—వెనుక నొకసారి యొకవినాటకము నే యొక్కదానిఁ బ్రదర్శించుతఱిఁ బ్రసంగవశమున మీయీపూర్వపక్షమునే నేచేయ నప్పుడు భక్తిశృంగారములకైక్యానుసంధానము చేసివాకట్టు కట్టితిరి. అది మనసునఁ బెట్టుకొని యిటుసేయ నన్ను దూఱనారంభించితిరి. అత్తలయొత్తుడికంటె స్వవచనవ్యాఘాతప్రసంగుల ప్రిబోధబాధ యెక్కుడుగ నున్నది.

సూ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! విను.

గీ. కాముకుఁడు భక్తుఁ డనురాగ ♦ కలన నేక
మంటినేకాని యన్నింట ♦ నట్లె యనఁగ
రాదు సుమి! ప్రేమతావులు ♦ భేద మాట
హాస్తిమశకాంతరము వారి ♦ కలనగమన!

సీ. కడుపార నన్నంబు ♦ గుడుచుసౌఖ్యముకంటె
నధికంబు ధనభూమ ♦ గాదు లుంట
దానికంటెను సుఖ ♦ తరము విస్తృతరాజ్య
భాగ్యముల్ గొని పెద్ద ♦ పదవినుంట
దానికి నధికంబు ♦ తరుణవయోరూప
గుణయుక్త యగుకాంతఁ ♦ గూడి యుంట

దానికి నెక్కుడు ♦ తతశాస్త్ర వైదుష్య
మధికంబు దానికి ♦ నమలకవిత

గీ. దానికింగూడ నధికంబు ♦ దైవభక్తి
భక్తిసుఖమున కెనలేదు ♦ వసుధ నెదియు
నిట్టిసుఖతారతమ్యంబు ♦ తెలసియుండ
నతివ! యన్నియు నెక్కటే ♦ యనుటతగునె?

నటి—ఆర్యా! ఇప్పుడు నిస్సంశయముగ సుఖముల కుండుభేదంబులును సద్భక్తిస్వభావంబును దెలియఁబఱిచితిరి కాని మనమాడఁబోవు నాటకమందుత్తమభక్తిమంతుఁడైనవిప్రనారాయణుఁ డంతభక్తియు వదలి యధమవిషయసౌఖ్యలోలుఁడై దేవదేవివెంట నేల పఱువెత్తెను? ఇదిచాల నాశ్చర్యముగ నున్నదే!

సూ—అది స్థిరభక్తి లేమిని, నింద్రియములబలిమిని, మీఁ స్త్రీజాతిరూపయౌవనలావణ్యకౌశలప్రభావంబును, ప్రకటించుచున్నవి.

నటి—అట్లయిన భక్తిప్రభావ మంతయల్పమా?

సూ—కాదు.

గీ. పూర్వసుకృతంబుచేతను ♦ బుట్టు భక్తి
పూర్వదుష్కృతముల నద్ది ♦ పొలియుఁ గొంత
యిహపురాకృతకర్మంబు ♦ లేచి నరునిఁ
ద్రిప్పుఁజుమిజలావర్త ♦ తృణముగతిని.

క. పడుచు న్లేచుచు మఱలన్
బడుచు నడక నేర్చునట్టి ♦ బాలునిపగిదిన్
బుడమిని మనుజుఁడు భక్తినిఁ
గడియింపఁగఁ బడునుదొల్తఁ ♦ గడగండ్లసఖీ!

నటి—ఆర్యా! నాసంశయవిచ్ఛేదంబు చేసి భక్తితత్త్వము నుపదేశించినం దులకు మీకిదిగో యొకచేమోడ్పుఁ గావించి పరిదర్శనకార్యము నకుం బోయెదను.

సూ—శుభమస్తు.

గీ. పూర్వుఁడోఁటకు నలదేవ ♦ దేవి మధుర
వాణియును, బోయినప్పుడు ♦ వారిఁ గనక
పోయినటువంటి విప్రనా ♦ రాయణునివి
నిర్మలపుభక్తి సీకెప్డు ♦ నిలుచుఁగాత.

(ఇది ప్రస్తావన.)

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—శ్రీరంగమున విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

[ప్రవేశము—దేవదేవి, మధురవాణి, అనునిద్దఱు వేశ్యలు.]

దేవ—అక్కా! మధురవాణీ! ఈవనమెవనిదో కాని యెంత శృంగారముగ నున్నది!

మధు—దేవదేవీ! ఇది విప్రనారాయణుఁడను భాగవతోత్తముని పుష్పవనము.

దేవ—భాగవతోత్తముఁడని బ్రహ్మాండమంత పేరు చెప్పితివి! మనము మాత్రము భాగవతోత్తమలము కామా?

మధు—ఆ! పణ్యస్త్రీలమగు మనము భాగవతోత్తమల మెట్లగుదుము?

దేవ—ఆతనికవలగ్న బంధము; మనకవలగ్న బంధము. ఆతనికి వెనుకబిగి కచ్చ; మనకు వెనుకబిగి కచ్చ; ఆతనికాళ్లకు గజ్జెలు; మనకాళ్లకు గజ్జెలు. ఆతని చేతిలోఁ దాళపుఁజిప్పలు; మనచేతిలోఁ దాళపుఁజిప్పలు. ఆతనినోటఁ గావేరిరంగని పదములు; మననోటఁ గావేరిరంగని పదములు. ఆతనికిఁ దెయితక్కలు; మనకుఁ దెయితక్కలు. మనకంటెనాతనివిశేషమేమి? భాగవతోత్తముఁడని బారెఁడు బిరుదావళిని బఠించితివి! భాగవతోత్తముఁడనఁగఁ

బణ్యస్త్రీప్రాయుఁడన్నమాట! తెలిసినదా? ఆతఁడు దేవదాసుఁడు; మనము దేవదాసులము. ఆతని యేసుపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు; మన యేసుపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు.

మధు—కాని యాతనికిఁ బుణ్యము; మనకుఁ బాపము. ఆతనికి స్వర్గము. మనకు నరకము.

దేవ—అదే తెలివితక్కువమాట! స్వవృత్త్యనుసరణ మెన్నఁటికి దోషముకాదు. అన్నివృత్తులు జీవనాధారము కొఱకేర్పడినవి. చక్రవర్తి మొదలుకొని చండాలునివఱకు ధనమునై దేవులాడనివాఁడొకఁడును లేఁడు. వేదఘోషము సేయుచు యజ్ఞోపవీతము నమ్ముకొని జీవించు బ్రాహ్మణునకుఁ బరమపదమును, కల్లుగీచుకొని జీవించు గవలవానికిఁ గుంభీపాకమునా? ఖడ్గపాణియై శత్రువధ మొనర్చి జీవించు శూరాగ్రేసరునకు వీరస్వర్గమును, కేశఖండన మొనర్చి జీవించుమంగలికి మహానరకమునా? ఒక్కమగని కొడలమ్ముకొనిన సుందరికి సుగతియు, ననేకులకొడలద్దెలకిచ్చుమనకధోగతియునా? ఏమిమాట? మనవృత్తి ననుసరించి—

మధు—మనవృత్తి మనవృత్తి యనెద వేమి? అదివ్యభిచారమను కొంటివాఁ?

దేవ—అనుకొనుటయే కాదు. నేనే కాదు.

మధు—మనజాతి మొదట దేవాలయము లందలి యర్చావిగ్రహముల సన్నిధిని నృత్త్యగానములొనర్చుట కేర్పఱుపఁ బడినది. స్వామికి సహస్రనామోచ్చారణముతోఁ బూజఁజేయు నర్చకుఁడెట్టివాఁడో భగవద్గుణవర్ణనపవిత్ర ప్రబంధగాన శీలురమగు మనము నట్టివారము. మనవృత్తి మొదట పవిత్రమైనదే. మనముగూడ

సర్వసంసారిణులవలెఁ బతివ్రతలమై కాలక్షేపముఁ జేసి యుండిన
భాగ్యమునుండి యుండును. కన్నుగానక, మొదలు తెలియక,
పొగరెక్కి, పాపపు స్వార్థపరతను మనము మన్నుఁ జేసికొనుటయే
కాక లోకమున నెట్టి నీచజాతులైనఁ జేయని యీయధర్మా
ధమపాపమునుగూడ శాశ్వతముగ మెడకుఁ జుట్టుకొనినారము.

దేవ — పాపమని చెప్పకుము. నాకుఁ దల నొప్పి వేయుచున్నది. మనజాతి యింతిలిగానుండుటయే లోకోపయోగకరమని నమ్ముము. జగదుపకారకమైన కృత్యము సుకృతము కాక దుష్కృతమగునా?

మధు — మన లోకోపకారము మండినట్లే యున్నది.

దేవ — నీవు తత్త్వము గనిపెట్టక మాటలాడుచున్నావు. అవనిపతులు ధర్మసత్రము లేల కట్టించుచున్నారు? చలి పందిరులేల వేయించుచున్నారు? మంచి బయళ్లేల నిర్మించుచున్నారు?

మధు — లోకోపకారము కొఱకై —

దేవ — అవునా —

మధు — గృహాది సాధనములులేని పాంథుల యుపయోగమునకు—

దేవ — అట్లే బ్రహ్మచారులకై — భార్యాదూరులకై — భాగవతోత్తములకై — మనము నిర్మింపఁబడినాము. మనమే లేకుండునెడల ప్రబలబలాతిశయులగు వీరి మదపుఁ బిచ్చివిసరులు, వీరిబాధిపాటులు, సంసారిణులకొంపలు తీసివేయవా! ఎందఱుత్తమకాంతలు భ్రష్టలై పోవుదురు! పురుషులలో నెట్టిమహాకలహములు సంభవించును! లోకవిపత్తును మన మిట్టులాపుటచే మనము లోకోపకారిణులము.

మధు — మనము గుడిసెవేటులమై పరస్త్రీలను బతివ్రతలుగఁ జేయుచుంటిమా! మనము మహాపాపాత్ములమై యితరులను బుణ్యాత్ములుగఁ జేయుచుంటిమా! ఏమి చెట్టి! పతివ్రతను బాపుచేయు

వాఁడెవ్వఁడును లేఁడు. తపస్సు, దైవము, నామెల్లప్పుడుఁ గా పాడు చుండును; కాని వీధిలోని మగగాడిదెలు, కుక్కలైన మనలఁగాంచి కన్ను గీటునంతటి పరమ లాఘవస్థితిని బడి యింక నధోగతికిఁ గ్రుంకుచున్న మనమా! స్వతేజోదుర్నిరీక్ష్యలగు పతివ్రతలను రక్షించుట!

దేవ—సరి సరి! ఇఁక నీవు వారకాంతావ్యాపారమును మాని భాగవతోత్తమత నవలంబింతువా యేమి?

మధు—ఇదివదలవచ్చునుగాని యది సంభవించు టెట్లు?

దేవ—ఇది వదలినవెంటనే తనంత తానే యదిసిద్ధించును. అన్నివన్నెలు చిన్నెలు ధనముతో నున్నవి. వ్యాపారము వదలిన ధనము క్షీణించును. ధనలోపమునఁ దత్వజ్ఞానవృద్ధియే కదా? కడుపునిండినచిలుకకు నికిపాటులు పడునుగాని కడుపుమండిన చిలుక రంగ రంగా యని కూయదా!

(నేపథ్యమున) రంగ! రంగరంగా!

మధు—అదుగో! భక్తాగ్రేసరుఁడగు విప్రనారాయణుఁడిటు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. ఆతని పుణ్యదర్శనమునఁ బవిత్రుల మగుదుము.

దేవ—నీవు కమ్ము. నేను గానక్కఱలేదు. నేనాతని నాదర్శనమున నపవిత్రునిగాఁ జేయకుండు నెడల చాలును.

(నేపథ్యమున) చాలును. అంతేచాలును. ఈకాంచన పుష్పములతో దివ్యమగుదండ యగును.

మధు—మఱియొక కంఠరవము వినఁబడుచున్నది. ఆతనికొక శిష్యుఁడు కూడ నున్నవాఁడేమో!

దేవ—పణ్యస్త్రీకొక్క బానిస, పుణ్యస్త్రీకొక్క పూర్వసువాసిని, శ్రీరంగదాసున కొక్క శిష్యుఁడు లేకున్న గ్రంథమే నడువదు గాదా?

(నేపథ్యమున) ‘రంగడే రంగడు, అని నేను చేసిన గ్రంథమును నీవు విందువా?

(నేపథ్యమున మఱియొక ధ్వనితో) చిత్తము.

దేవ—నేను జేసిన గ్రంథమును చున్నాఁడు. ఈతనికింక నహంకారము వదలలేదు. నీవు విందువాయనుచున్నాఁడు. ఒకనిమెప్పు నింకన పేక్షించుచున్నాఁడు. ఈతఁడు స్తుతి ప్రియుఁడు. ఈతనికింక భక్తి పూర్ణముగఁ గుదుర లేదు.

విప్ర—(నేపథ్యమున) బాలకా! పాడెదను వినుము.

దేవ—బాలకుఁడే కాఁడు. బాలికలు గూడ విననై యున్నారు.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుఁడను శిష్యునితో ‘రంగఁడే రంగఁడు, అని పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

విప్ర— బలహంసరాగము—ఏకతాళము.

రంగఁడే రంగఁడు ♦ రమ్యగుణాభంగుఁడే (రంగ)
భంగహీనభక్తకోటి ♦ పాలనాత్తసంగుఁడే (రంగ)
(తాండవించును.)

దేవ—అక్కా! భంగహీనభక్తుఁడనుచున్నాఁడు. భక్తికిభంగములు ప్రాయికములని యెఱిఁగి యనుచున్నాఁడు సుమా!

విప్ర—మంగళలలితాంగుఁడే ♦ మహితదయాపాంగుఁడే
అంగసంగతోద్గదార ♦ ధాంగశంఖశార్ఙ్గుఁడే (రంగ)
(తాండవించును.)

హా! రంగ! రంగ! రంగా! కస్తూరిరంగా! కావేరిరంగా!

దేవ—అక్కా! నానవిడిచినఁ గాని నారియేనాట్య మాడలేదు. అట్టి చోనట్లు చేయు పురుషుఁడెంత లజ్జారహితుఁడై యుండవలయును! అందులో కాళ్లుగాలిన క్రోఁతి చిందులవంటి యీదిక్కుమాలిన మిట్టగంతులను వేయుటకు మఱెంత సిగ్గుమాలినవాఁడై యుండ

వలయును. సిగ్గులేక యూరందఱి యెదుట మనమెగుసులాడ నంతకంటె సిగ్గులేక మనయెదుట నీతఁడెగురులాడుచున్నాఁడు. ఈతఁడు వేశ్యల పాలివేశ్యయై వెలుగుచున్నాఁడు. వేశ్యలీతని యొద్ద శిష్యులుగా నుండఁదగినంత మహాప్రభావము గలవాఁడు.

మధు—నీవు హేళనమునకై యనుచున్నను బరమార్థమే నీనోటి నుండి వెడలినది.

శ్రీ—గురూత్తమా! దేవరవారు రచించిన యీపదము దివ్యముగ నున్నది. బ్రహ్మముఖోద్గీతమగు గాయత్రీమంత్రములో మూఁడవ వంతు ఫలమీయఁదగియున్నది.

విప్ర—ఎట్లయ్యా! శ్రీనివాసా! (పుష్పములు మాలగ గ్రుచ్చుచుండును)

శ్రీ—గాయత్రికి మూఁడు చరణములు. దేవరపదమున కొకచరణమే!

దేవ—(తనలో) శ్రీనివాసా! తెలివిగలవాఁడవే. కాని గాయత్రికంటె నీతని రంగకీర్తనమే యధికఫలప్రదమని చెప్పినయెడల బాగుగ నుండును. ఏలనఁ, జతుర్ముఖ బ్రహ్మోద్గతమగు గాయత్రికిఁ జరణత్రయముండు నరికి దుర్లభమైపోయెను. ఏకముఖ బ్రహ్మోద్గతమగు కీర్తనమునకుఁ బూర్ణముగ నొక్కచరణమున్నది. గొప్పకాదా?

విప్ర—నీవు నన్నేదో యొకకారణమున స్తుతిచేయుచునే యుందువు. నీకెన్ని మాఱులు చెప్పినను—

శ్రీ—ఆత్మస్తుతి కూడదని చెప్పినారు. కాని గురుస్తుతి కూడదని చెప్పియుండ లేదు.

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! వింటివా? గురుశిష్యసంభాషణ మెంత శ్రావ్యముగ నున్నదో! చెప్పితినని గురుఁడనును! చెప్పియుండలేదని శిష్యుఁడనును! గురుఁడసత్యవాదియైనఁ గావలయును. శిష్యుఁడు గురుద్రోహియైనఁ గావలయును.

మధు—(అపవారించి) చెల్లెలా! పూజ్యుల నధిక్షేపింపకుము.

విప్ర—శ్రీనివాసా! పరమపవిత్రమై, సర్వశక్తిదమైన గాయత్రీమంత్ర మెక్కడ! మనసు పట్టలేక యేదో వెట్టివెఱ్ఱిగ పలికిన నా కీర్తన మెక్కడ! శ్రీరంగదేవునకు, శ్రీరంగకింకరుఁడనగు నాకెంత యంతరమున్నదో గాయత్రికి నాకీర్తనమున కంతయంతర మున్నది. నాదియొక భక్తియేనా! నాప్రార్థనయొక ప్రార్థనమేనా! నేను జడుఁడను—మూర్ఖుఁడను—పాపాత్ముఁడను—కుటిలుఁడను—అధముఁడను—గర్హ్యాస్పదుఁడను—చపలుఁడను—పశువను—రంగ—రంగ—రంగా!

శ్రీ—తమ శిష్యుఁడనగుటచే నేను గాయకుఁడను—కాకిని—కంబళిపురుగను—పలుదోము పుల్లను—దారమును—పీచును—పేనును—ఈఁకెను. నారాయణ! నారాయణ! నారాయణ!

దేవ—(తనలో) ఈఁకెలో నొక్క నెత్రుకవు. నెత్రుక కాలిన కమరవు. శాంత! శాంత! శాంతా! (అపవారించి) అక్కా! వింటివా? గురుశిష్య వైచిత్ర్యానుసంధానబంధుర గ్రంథసందోహరచనా ధౌరంధర్యము! ఆహా! ఆచారమునను సరించి యధమత్వములో నన్యోన్యాధిక్యము నపేక్షించి యుభయ తవకలలో నొకనితలపై నొకఁడు దాఁటఁదలఁచి, యజ్ఞాన కృతడంబాచారథోరణిని వీరాడిన యవాచ్యా సందర్భాలాపములు బహుపాపప్రదములై వీరినంతటివానిఁగఁ జేయునుసుమా?

మధు—ఎందుచేత?

దేవ—దైవదివ్య మంగళ విగ్రహప్రతిబింబముగ నీ నరదేహము నిర్మింపఁ బడినది. తన్మహాతేజఃపవిత్రస్ఫులింగమైన యాత్మ యీదేహమున నుంచఁ బడినది. అందుచే స్వనిందాపరుఁడగు వాఁడు దైవనిందాకరుఁడు. ఆత్మఘాతుకుఁడు దైవఘాతుకుఁడు. తానే బ

హ్మమనుకొని యనుసంధించు నద్దుబాట్టుటద్వైతివైన నాయప్ర మేయుఁడా మోదించునుగాని తానుఁబొందిననిపలుమాఁటలు పడఁది ట్టుకొను పంగనామాల భాగవతోత్తముని సాగఁదీయుటకే పూనఁ డు. ఈపనిపాటు లింప నుంచుచున్నది. ఆత్మగౌరవము లేనివానికి మానమునందుఁ బరమునందుఁ గూడ దుర్గతియే.

మధు—చాలుఁ; చాలు! నాల్గుముక్కలు చదివితినని విఱ్ఱవీఁగి పెద్దభ క్తులను విపరీతముగఁ దూలనాడుచున్న నీపాటులు ముందెట్లుం డునో యూహించుకొనుము.

విప్ర—

గీ. ఎన్నికోటులజీవు లీ ♦ యిలను గలవొ!
ఇట్టిలోకమువంటివి ♦ యెన్ని బ్రహ్మాం
డంబులున్నవో! యందు నీ ♦ యంబుధులెట్టి
వెన్నిశంఖాను శంఖంబు ♦ లున్నవొక్కొ!

గీ. ఏతదతిసంఖ్య జీవసం ♦ ఘాతములను
వివిధమై జరాయుజాది ♦ భేదగతుల
లీలసృజియించి రక్షించి ♦ గోళకోటు
లిద్ధగతిఁద్రిప్పు నతఁడబ్బ! ♦ యెంతవాఁడొ!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. ఇంత జేయు నాతనిబుద్ధి ♦ యెంతొ! తేజ
మెంతొ! కల్పనావైచిత్ర్య ♦ మెంతొ! దృష్టి
యెంతొ! రక్షణ సామర్థ్య ♦ మెంతొ! యాజ్ఞ
యెంతొ! ఇన్నియుఁగలయతఁ ♦ డెంతొ! యెంతొ!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. మనకు ముందునకుంజూడ ♦ వెనుకనున్న;
కనిన విన లేము! వినుచుఁ బ ♦ ల్కఁగ లేము;

పల్కుచుండిఁ వ్రాయఁగ లేము ♦ వ్రాయుచుండి
తలఁప లేము; తలంపులో ♦ నిలువ లేము.

గీ. మనకుఁ దెలిసిన దేదైన ♦ మహినిఁ గలదె?
ఇదిగో! పుష్పము. పూవన ♦ నేమి? ఊఁహూ!
యెట్లు పుట్టిన? దూఁహూఁహూ ♦ ఇట్టి రంగు
లెటు కలిగె? నూఁహూ! యేవస్తు ♦ విద్ది? ఊఁహూ!

గీ. తృణమనఁగ నేమొ! యెట్టిదో ♦ తెలియ లేక
ప్రకృతిశాస్త్రాలి? కొందఱు ♦ వ్రాయుచుంద్రు
తలపయిని వెండ్రుకెట్టిదో ♦ తెలియ లేక
యాత్మజిజ్ఞాసముఁ గొంద ♦ ఱాచరింత్రు.

గీ. మెఱుపు మింటఁ దళుక్కనఁ ♦ దెఱుపుదప్పి
జనుఁడు వైవాంతికమునకు ♦ సరణిఁ జూపు
గోడపై నెక్కఁదలఁచిను ♦ గునతఁడు పర
మాత్మకై గఁ బ్రాఁక మోక్షసూ ♦ త్రాళిఁ బన్ను.

గీ. కనులుమూసికొని సతిరూ ♦ పును దృఢముగఁ
గనఁగ లేని నరుఁడు దేవుఁ ♦ గాంచితినను
నెందులకుఁ బుట్టె నెఱుఁగక ♦ యెటులో పుట్టి
తానె బ్రహ్మమటంచును ♦ దలఁచు నొకఁడు.

గీ. బ్రహ్మము నెఱుంగ నరుఁడెన్ని ♦ పాట్లుపడిన
నన్ని వెఱ్ఱిపోఁకలసంఘ ♦ మతిశయించు;
తెలియ లేని దెఱుఁగు టెట్లు? ♦ తెలియకుంట
మతియె లేని తెలివికంటె ♦ మంచిగాదె?

గీ. వస్తుతత్త్వమెఱుంగుట ♦ పట్టికల్ల
మనకుఁ దెలివితోనింతయుఁ ♦ బనియె లేదు

భక్తిఁ గింకరోహమ్మని ♦ భగవదర్ప
ణంబు తన్జేసికొనుటెమో ♦ కుంబు తెలుపు.
గీ. ఆట్టిబ్రహ్మమర్చారూప ♦ మందియిచట
రంగఁడై వెలసెనుగాన ♦ రంగ, రంగ,
రంగ రంగ, రంగా రంగ, ♦ రంగ, యనుట
కంటె నిహపరోత్తారక ♦ గతియె లేదు.

(నేపథ్యమున) రంగ రంగ రంగ రంగా! రంగ! (ధ్వనులగుచున్నవి.)

ఓహో! దాసాధముఁడొనర్చు పుష్పమాలాకైంకర్యమునకు వేళయైనది. రంగా! రంగా!

మధు—దేవదేవీ! ఈమహానుభావుఁడింక శ్రీరంగదేవాలయమునకుబోవును. మనము మనయింటికిఁబోవుదము. రమ్ము.

దేవ—ఈతనిని సమీపించి మాటలాడి మఱిపోవుదము.

మధు—విష్ణుసామీప్య మొందవలసిన భక్తాగ్రేసరుఁడు విట సామీప్యముచేనపవిత్రయగు వేశ్యచే సమీపింపఁబడుట యనర్హమగును గాదా? అదిగాక, ఆతనికి మనకేమిమాటలున్నవి? ఆతనినిఁబరిహసింతుమా! బంగారునగలకై బాధింతుమా! పరపణ్యాభామినులఁగాంచి కన్నుగీటెనని చెప్పుదుమా! దేవదేవీ! మనమాతనినిసమీపింపవలదు! నీవుహేళనస్వభావము గలదానవు. ఆత్మశక్తివిశ్వాసాధికతగలదానవు. తొందరచే నేమాట నీనోటనుండి జాఱునో! భగవద్భక్తులతోడి పరిహాసపుమాటలు పాములతోఁజెరలాటలు! కావున దూరముననుండియే యొక్కనమస్కారమర్పించిపోవుదమురమ్ము.

దేవ—ఇక్కడనుండిచేయు నమస్కారమెదుటికిఁబోయియే చేయుదము నీకేమియుభయమక్కఱలేదు. నేనాతనిఁబరిహసింపను. లెమ్ము.

మధు—పరిహాసింపక పోవుటయే కాదు. భాషించుటకూడ వలదు.

దేవ—సరే. పోవుదము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణుని కెదురుగఁ బోవుదురు)

మధు—మహాత్మా! దాసురాలి ప్రణామమంగీకరించవలయును. (నమస్కరించును.)

దేవ—దేవా! దేవదేవి మ్రొక్కుచున్నది. (నమస్కరించును)

(విప్రనారాయణుఁడు వారివంకఁ జూడక యాశీర్వదింప కూరకుండును.)

విప్ర—

శ్లో. కుడతిశ్రై, ముడియైనెత్తు, కుక్కణద్విశ్రై పాదసిట్టి
వడతిశ్రై పిళ్ బుక్కాట్టి త్రైళ్ తిశ్రై యిలంగోనోక్కి
కడల్ నిఱక్కడవుళ్ శైన్ద యరవణైత్తు యిలుమాకణ్
డుడలె నక్కురుకు మాలో వేళ్ శేయ్ గేనులగత్తీ రే.

నంబెరుమాళ్ తిరువడిగళేశరణం (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ—అడియేనికంత వాట్టదనుక నక్కఱలేదు. దేవర తిరువడిగళేశరణం (నిష్క్రమించును.)

మధు—మహాత్ముని దర్శనమైనది. కృతార్థులమైతిమి. పోవుదము. రా!

దేవ—కృతార్థుల మెట్లయితిమి?

మధు—దర్శనమువలన—

దేవ—ఆతనిదర్శనము మనమా చెట్టుక్రిందనుండి చేయలేదా! అంతమాత్రమునకే కృతార్థుల మగునెడల నిదివఱకే యైతిమే! ఇతనిసమీపమునకు వచ్చి మనముగాంచిన యాధిక్యమేమున్నది? ఆతని మనముచూచుటతోడనే సఫలత స్వర్గప్రాప్తి కలుగునా? మననమస్కారము నాతఁడు గ్రహించెనా? ఆశీర్వదించెనా? ఎక్కడివారని కుశలప్రశ్న మొనర్చెనా? ఏమియునక్కఱలేదు. కన్నెత్తి చూడనైనఁ జూచెనా? ఈమాత్రపాదరణమునకే ధన్యులమైతి

మగు మోక్షమునకై దనయాత్మను విష్ణున ధీనముగఁ జేసిన విరాగిశిఖామణియే కాని, ఆ, యనినోరు తెఱచి యంత యాశీర్వదింపఁగూడదా? అంతటితోడనే హరిభక్తి యంతయు నంతరించునా? నోరు తెఱచుసరికి రంగఁడూఁచి పుచ్చుకొని యొకటి నోటిపై వాయించునా? నాకేమియు బోధపడలేదు! ఏలమనలఁ జూడలేదు? ఏలమనతో మాటాడలేదు?

మధు—ఆతఁడేల చూడలేదో, ఏలమాటాడలేదో యనునాలోచనము లేశముగాని మనకావశ్యకత లేదు. ఆతఁడు పుణ్యమూర్తి. ఆతని దర్శించితిమి. ఆతనికి నమస్కరించితిమి. చక్కవచ్చితిమి. మన పని యంతవఱకే. ఆతని యాలోకనములతో మనకేమి? ఆతనియాశీర్వాదములతో మనకేమి? ఆతఁడాశీర్వదించినఁగాని మనకుఁ బుణ్యము లేదనుకొంటివా? ఆతఁడు చూచినఁ గాని మనకు సుగతి లేదను కొంటివా? పుణ్యకార్యమనినమ్మి పుణ్యకార్యమును జేసితిమి. కృతార్థతను బొందితిమి. ఇతర చింతలతో మనకుఁ బనిలేదు.

దేవ—ఇదిగో పొందిన కృతార్థత! అరకాలుమంట శిఖకెక్కుచున్నది. ఆ! చూడనే చూడలేదు! ఆతఁడేమి మహాధికుఁడా? నిశ్చలసమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుఁడగు యోగియా? శ్రీరంగదేవుని శిరముపై నెగిరిపోయినాఁడా? ఆతనికున్నంతభక్తి యాతనికున్నది. నాకుఁ దగినంతభక్తి నాకున్నది. ఆతనిహృదయమున నొకరంగఁడు నా హృదయమున నొక రంగఁడున్నాఁడా? నన్నుఁ జూచుటకైనఁదగనంత నీచత నాయందే మున్నది? శ్రీరంగదేవుని సేవించిన నేత్రములతో వీథిలోని కుక్కలను, గాడిదెలను, పందులను జూచుటలేదా? మనమంతకంటెఁ జెడిపోయితిమా? ఇదియే నాభక్తుని లక్షణము! తనయాత్మవంటిదే యితరులలోనున్నదని తెలియఁ

జాలనివాఁడు భక్తుఁడగునా? పాపాత్ములనాదరించి, పాపశాంతి కై మంగళానుశాసనమే పలుకలేని పరమతుచ్ఛగర్వభావుఁడు భక్తుఁడగునా? మాటలాడవేమి? ఏలయాతఁడు మనల నాశీర్వదింపలేదు?

మధు—ఆతనినేమియు ననకుము. ఆతఁడు మహాభక్తుఁడు. ప్రపన్నాగ్రేసరుఁడు. ఏపుణ్యకార్యమైనను ఫలమునుగోరి చేయఁగూడదని పెద్దలు చెప్పుదురు. మనమాతని కొనర్చిన నమస్కారము తన్మంగళానుశాసన ప్రతిఫలాపేక్షచేఁ జేయఁబడినది కాదనియాతఁడెఱిఁగి యాశీర్వదింపలేదు. సరేనా?

దేవ—ఎంతచతురవు! ఫలాపేక్షచే మనము నమస్కరింపఁగూడదు. కాని యాతఁడాశీర్వదింపఁగూడదా? ఆతనికేమి ప్రత్యవాయము?

మధు—అదిగాక శ్రీరంగపాదభక్తపరవశుఁడై మాలాకైంకర్యోత్సాహమున ద్రావిడ ప్రబంధమును బఠించుచుఁ బోవుచున్న యాతఁడు మనలనెట్లాశీర్వదించును?

దేవ—నోరు పనిచేయుచున్నది కాననాశీర్వదింపలేదందువా? నమస్కారాంగీకారసూచకముగఁ దలనింతవంచరాదా? చేయినింత యెత్తరాదా? పోనీ! కన్నులచూపైననే గంగలోఁ బడెను?

మధు—భక్తిపారవశ్యమున నున్నాఁడని చెప్పలేదా? ప్రపంచమునకే పరాఙ్ముఖుఁడైన భక్తుఁడు మనలఁ జూడలేదందువేల?

దేవ—ప్రసవమాలను గూర్చుటకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? పాశురమును బఠించుటకుఁ బారవశ్యములేదేమి? పాదచారమునకుఁ బారవశ్యములేదేమి? భక్తుఁడు కాఁబోలు ననువెఱ్ఱిచే బానిసనై మ్రొక్కిన నాప్రణామమును బ్రతిగ్రహించుటకు మాత్రమే యీపారవశ్యము బయలుదేరినదా?

మధు—భగవత్కైంకర్యసాధకకార్యములందుఁ దదేకలగ్నతయే పారవశ్యము. అట్టితదేకలగ్నతచేతనే యితరకార్యవైముఖ్యము సిద్ధించును. ఇట్టిస్థితి పారవశ్యమే కాదందువేమి!

దేవ—పారవశ్యముకాదు. పాషండత్వము—ప్రబలగర్వభూయిష్ఠత—పరసుందరాప్రసక్తి—కన్నులున్న గ్రుడ్డితనము—చెవులున్న బధిరత్వము—నోరున్న మూకత్వము—ఒడలెఱుఁగని పరవశత్వము—డంభాచారము తోడిదొంగత—మఱియున్న పిచ్చి.

మధు—అట్లాతని మాత్రమనఁగూడదు. తలఁపఁగూడదు. అతఁడు మహాభక్తుఁడు. నమస్కరించిన పుణ్యము బుగ్గియగుటయేకాక మీకు మిక్కిలి భాగవతాపచార మహాదుష్కృతముగూడ మూఁటకుఁ గట్టుకొననైయున్నదా? అతనినట్లు కూలనాడఁ దగునా?

దేవ—అట్లు కూలనాడుట తప్పను చుంటివా? పోనీ! అతఁడు మృతుఁడు! మొండఁడు! మొద్దు! కొయ్య! పాషాణము! ఈసారి సరియేనా?

మధు—ఔను. అతఁడు మృతుఁడే! ప్రపంచమునకు—అతఁడు మొండఁడే! సుఖదుఃఖములకు—అతఁడు మొద్దే! ఇంద్రియములయూఁపులాటకు—అతఁడు కొయ్యయే! శ్రీరంగనామసంకీర్తనేతరగాథాశ్రవణమునకు—అతఁడు పాషాణమే! పరవశతాపాంగ మహిమకు—

దేవ—ఆహా! మింటికైనెగిపోవుమాటలను జెప్పుచున్నావు. పరవని తాఁకట్టుకుపూఁట తరువాతఁ జూడవచ్చును. మొదట నీ పరవని తాఁకట్టుకుఁ బాత్రమైన గరిగువాఁడేనా? లెక్కకుఁ గూడ కాఁదగినా యయ్యేనా? ఏమో! భాగ్యను జక్కబెట్టలేక భాగవతోత్తముఁడైనాఁడేమో? రక్తిలోని కెక్కుటకు శక్తిచాలక భక్తిలోఁ బడెనేమో? ప్రపంచమునఁ గనఁబడు బోడిబుఱ్ఱల బాపనయ్యలు తాళపుఁజెప్పుల వాసిండ్రు, కాళ్లగజ్జెలభక్తులు తరచుగఁ గొలుక

రానిక్రొయ్యలగు భార్యలతోఁ బలివెలుపలిధాటి కాఁగలేక లోకాతీతులైనవారేతే!

మధు—ఎందులకూరక పుణ్యశ్లోకమునంతను దూషింతువు?

దేవ—భూషించి మహాపుణ్యము నీవు కట్టుకొందువు గాని ముందది చెప్పుము. ఈతఁ డీవనమున వనితతోడనే యుండెనా?

మధు—ప్రస్తుత మిద్దఱువనితలతో నున్నాఁడు.

దేవ—పరిహాస మేల? ఈతనిభార్య యెవతె? ఎచ్చట నున్నది?

మధు—ఈతఁడు బ్రహ్మచారి. ఎఱుఁగవా?

దేవ—ఆలాగా? బ్రహ్మచారియా? ఆఁ! అందుపైఁ బహుచువాఁడా? దానిపై బలాఢ్యుఁడా? అటుపై శ్రీరంగదేవ్రాంచితచిత్రాన్నదధ్యోదనమాషఖండాపూపాదిమృష్టాన్నభోజనప్రియుఁడా? ఆపైఁ బ్రసవవనవిహారలోలుఁడా? అందుపై భక్తుఁడా? మఱి యందుపై భాగవతోత్తముఁడా? మఱి యింక నందుపైఁ బ్రమదాపరాఙ్ముఖుఁడా? ఆహా! బాగుగ నున్నది!

మధు—అంత హేళనముగ నందు వేమి?

దేవ—ఇఁకఁ బహుచుబ్రహ్మచారిభక్తుని బ్రదుకు కడతేఱినట్లే!

మధు—దుఃఖపూర్ణప్రపంచసంబంధ మగుబ్రదుకు కడతేఱుటచేతనే భక్తుఁడయ్యెను.

దేవ—భక్తుఁ డయ్యెనా? ఆఁ! నీకు మతి పోయెనా యేమి? నీవు ప్రపంచాతీత వైతివా యేమి? నీవుయుక్తాయుక్తవిమర్శనాదూర వైతివా యేమి? భక్తుఁడు భక్తుఁ డనెద వేమి? ఎవఁ డాభక్తుఁడు ఎవనికాభక్తి! ఎక్కడ నాభక్తి! చందనాదిచర్చల ధరించి, పూలచండలు మెడమునుఁగఁ బూని, దివ్యము లగుపీతాంబరములఁ గట్టి, కస్తూరీఘనసారకుంకుమ పుష్పవాసనలచే గమగమలాడుచుఁ జెన్నుగఁ గొబ్బరికాయయంతలేసి గన్నేరుపూలమాలతో

వెన్నున నసియాడుచుండ నిగనిగ లాడుచుఁ జేవలు దేలుచు, గుమ్మడిగింజవలె, పనసపిక్కవలె, తాండ్రపెట్టెవలె, పందికొక్కువలె పోతువలెగాఁబుకొని మొదలిపొగరుపొగలుగ్రక్కుచు సందులేక పెటపెట లాడుచుఁ గన్నెఱికపుఁ బెండ్లికొడుకులగురువుగఁ ప్రకాశించునీతని భక్తుఁ డనెద వేమి? జితేంద్రియుఁ డనెద వేమి? సర్వసంగపరిత్యాగి యనెద వేమి?

మధు—రంగరంగా! ఎట్టిమాటలాడుచున్నావు. శ్రీరంగదేవుని నిర్మాల్యము లగుపూలహారాలు మహాభక్తిచే ధరించినయితఁడు శృంగారలోలుఁ డగునా? శ్రీరంగప్రసాద మగుచందనము శ్రీపాదరేణువులను మహానందమునఁ దనివి తీఱక యొడలంత బూసికొనినయీతఁడు విటాగ్రణుఁ డగునా? నిగనిగ లాడుచుఁ జేవలు దేలుచు, నని యేమేమో చెప్పితివే. సాంసారికదుఃఖదూరతచే, శ్రీరంగదేవదర్శనానందమహిమచే, సత్వసంపన్నతచే, భక్తియోగప్రభావముచే, నూర్ధ్వరేతస్కతచే, బ్రహ్మతేజస్సంపన్నతచే ధగధగ లాడుచు దుర్నిరీక్ష్యుఁడై నిండుగ వెల్గుచున్నాఁడు! పందివలె నుండెనా? దున్నపోతువలె నుండెనా? రంగరంగరంగా! కన్నెఱికముల పెండ్లికొడుకువలె నుండెనా?

దేవ—వలెనుండుటయే కాదు. వానినెత్తిపై దాఁటిపోయిన ట్లున్నాఁడు. ఈతని జెఱిపిన నట్టిచపలటిపెద్దమ్మ లాగ్గు అగుదురు.

మధు—వాచాదోషము లేల? చాలును! భక్తుఁ డేమిటి? చెడుట యేమిటి! విటుఁ డగుట యేమిటి?

దేవ—చెడక—యీతనిభక్తి నిలుచునా? పడుచుదన మెక్కడ? భక్తి యెక్కడ? ప్రపంచసుఖవిరాగికిఁగదా భక్తి యుదయింపవలసినది. అనుభవించి యనుభవించి యోవపడినవానికిఁగదా వైరాగ్యము లభింపవలసినది. రాగమునఁ గొంతకాలము వన్నెలవిసలూకట్టిన

లై తపోవృత్తిసతు లాడుచు నూగులాడి, యెండలోసి సీతాకోక చిలుకవలెఁ గనఁబడినపుష్పవతి యగుకొమ్మపైకి మకరందపానా పేక్ష నెగిరియెగిరి, యెడఘాయుసగి స్త్రీపతి స్త్రీలవెంబడి యంకెలు వేయుచుఁ గవ్వమును మగాంగ్రసించుచుఁ దిగి తిరిగి విరహాశ్రుంగార మునఁ బాముచలెఁబుసకొట్టుచు యోగివలె, దిక్కులేనివానివలె నగ్నుఁడై, దైన్యముఁజెంది, పస్తులు పడి, చోరునివలె గోడలు దాఁటి, కాళ్లు విఱుగఁ బడి, రోగములఁ బడి తగ్గు లుడిగి, శాంతిఁ బడిన స్వాంతముగదా విరాగ మనఁదగునది! కొంతకాలము స్త్రీల కొప్పులలోఁ బూలు ముడిచినపిమ్మటఁగదా ప్రేమగ దేవునిశిరము పైఁ బూలుఁజల్లుచుట! కొంతకాలము స్త్రీకపోలములపైఁ బూచి కపుల్లతో మకరికాపత్త్రములు వ్రాసి వ్రాసి తుడిచి తుడిచి, యూడి యూడి, మతుల వ్రాసి వ్రాసి చేతులు నొప్పులు పెట్టిన తరువాతఁగదా. గంటమునఁ దాటియాకుపైఁ బాశురములో, భగవత్కీర్తనములో వ్రాయుట! కొంతకాలము కాంతల పసుపు లత్తుక కస్తూరితో నుదుటి తెప్పెపుబొట్టు వేయుటవలె వింతవింత రంగులై వ్రేలుకట్లతో వలె జీరాడు పెట్టెపెట్టియూట లాడిన తరువాతఁగదా! యూరంగుల తుడిచికొని విభూతిరేఖలో ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములో ధరించి నెల్లిమిండిరుద్రాక్షలను గోముఖ ములుగఁ జేసికొని జపించుట! కొంతకాల మధరపానము చేసిన తరువాతఁగదా! శ్రీపాదతీర్థపానము! కొంతకాలము జుట్టుపైనుడి రిగి సభోపవిష్టుఁడవు చేసినతరువాతగదా! శిరోముండనమో! లేక జటాధారణమో! స్త్రీపాదదాసుఁడై కొంతకాలము పరిచర్య చేసినపిమ్మటఁగదా! శ్రీరంగదాసుఁ డగుట! అట్లుకాక—

మధు—ఏమి! నీసంభాషణమునఁ జెప్పులు గుయ్యు మనుచున్నవి. నీయ భిప్రాయ మేమో కూడ బోధపడకున్నది.

దేవ—అట్లైన స్పష్టముగఁ జెప్పెదను, వినుము. భక్తికిఁ బహుచందనముచక్కయెరువు. రక్తపువేఁడియున్న దేహములో భక్తి మొలకెత్తదు. కాదాచిత్కముగ మొలచినను వెంటనే పిట్టతలలు వైచి మెలికలుబడి మాడును. భక్తి బంగాళాదుంపవలె శీతప్రదేశమునఁ గాని వృద్ధి పొందదు. ఇంక స్పష్టముగఁ జెప్పలేదా? సండ్లాడినఁ గాని భక్తిబయలుదేరదు. తలవెండ్రుకలు పండినఁ గాని భక్తి చిగుర్పదు. నడుము వంగినఁ గానిభక్తి లేవదు. దేహము క్షీణించినఁ గాని భక్తి వృద్ధి పొందదు. చూచితివా? మనఅమ్మ ధరించినతులసిపూసలమాలను మనము ధరింతుమా? ఆమె శ్రీరంగనామస్మరణము మన కున్నదా?

మధు—నీయూహము కేవల మసత్యము. నీవు వెక్కిపడుచున్నావు. భక్తిమొదట యదృచ్ఛచేనైనఁగ, దైవేచ్ఛచేఁ బూర్వపుణ్యము ననుసరించి కలుగును. సత్సహవాసాదులవలన వృద్ధి పొందును. బాల్యయౌవనాదులకుఁ గారణములు గావు. వార్ధకమే భక్త్యంకురవృద్ధులకుఁ బ్రధానకాల మని నీవు చెప్పితివి. ఇది కేవల మసందర్భ మగుమాట! సుఖానుభవసాధనములు తగ్గినకొలఁది సుఖవాంఛ హెచ్చగును. శక్తులుడిగినకొలఁది వృద్ధి యగునది యాత్మచింత కాదు;—ఆశ. నపుంసకుఁడు భక్తాగ్రగణ్యుఁ డగు నని నీయభిప్రాయము. వాఁ డతిదుర్వ్యాటుసకంటుఁ డాచ్ఛాతర వాంఛాలంపటతాతిపంకిలాత్ముఁడు. పండ్లున్నవాఁడు తననోటిలో నేవైన నున్నప్పుడు చప్పరించును, గాని పండ్లు లేనివాఁడు రేయింబగళ్లు సర్వావస్థలయందు నొక్కటే చప్పరింపు. మనయమ్మనేమో భక్తురాలనుచున్నావు. అమె కున్నంతధనాశ మనకు లేదు. ఆమె కున్నంతచావుభయము మనకు లేదు. స్వోత్కృష్టులయందలియనురాగమే భక్తి. అనురాగ మనునది

సర్వసన్న్యాసుల కైనఁ వార్ధకమున నశింపక మానదు. పసుచుందనమే యందుచేత భక్తికిఁ గొంత ప్రధానకాల మని చెప్పవచ్చును. అందుకుఁ బ్రహ్లాదాదులు సాక్షులు.

దేవ—ఆఁ! వార్ధకమున భక్తులైనవా రెవ్వరు లేరా?

మధు—ఉండిన నుండవచ్చును. వార్ధకముచేమాత్ర మైనవారు కారు, దైవేచ్ఛచేత. పసుచుందనమున భక్తుఁ డగువాఁడుమాత్రము వడుముందనముచే నయ్యెనా? పసుచుందనముచేఁ జెడునా?

దేవ—అబ్బబ్బ! దైవేచ్ఛ యని నీకు నాకుఁ గూడ నర్థము దెలియని మాటనొకదానిని జెప్పినావు. కాలభేదము లేకుండ భక్తి దైవేచ్ఛచేతనే యుదయించు నంటివి. సరే—భక్తి చెడుటకూడ దైవేచ్ఛచేతనే చెడునా?

మధు—పూర్వజన్మప్రారబ్ధముచేత—

దేవ—అంతకంటెను నర్థము తెలియని మఱియొకమాట చెప్పుచున్నావు. నీవు చెప్పినరెండును గూడఁ గారణములు కావు. భక్తి యుదయించుటకుఁ గాని, చెడుటకుఁ గాని, మనబుద్ధియే కారణము. మనబుద్ధి చిన్నతనమునఁ బొట్లపిందెవలె మెలికల వంకలు గలిగి యుండును. భవభారము దిగలాగఁగొలఁది తిన్నఁబడును. అప్పుడు పరిపక్వస్థితి నొందును. ఇన్నిమాట లేల? నే నిప్పుడు నీకు నామతమును నిదర్శనముగ శిలాశాసనముగఁ జేయఁ దలఁచినాను.

మధు—ఏదేమిటి?

దేవ—ఈబాలవిచ్ఛిన్నగానిసమయమునఁ గదా నీకు నాకు గ్రుద్దులాటవరకు వచ్చినది. దైవేచ్ఛచేఁ గదా యీతఁడు పసుమందనమున భక్తుఁ డయ్యె నని చెప్పితివి. నాయిచ్ఛచేత నీతనిని నెట్లు భ్రష్టునిఁ జేసెదనో చూడుము. దేవదేవభక్తుఁ డని నచేఁ గొనియాడఁబడిన

వానిని దేవదేవీపాదదాసునిగఁ జేయుదునో లేదో చూడు. నా చమత్కారము.

మధు—చాలుచాలు! ఇంతవఱకే యాలస్యమైనది. ఇంటికిఁ బోవుదము. రమ్ము.

దేవ—అదిగో! తిరిగి పోవుచున్నావు. నీమాటపై నీవు నిలువక తప్పదు.

మధు—ఛీఛీ! అయోగ్యపుఁదలంపులు కూడ మహాపాపప్రదములు. చాలులే. ఇంటికి రా!

దేవ—నీ వొక్కపనిఁ జేసిన నే నింటికి వచ్చెదను.

మధు—ఏదది?

దేవ—,,ఈతని భక్తి దొంగభక్తి. ఇతఁడు దేవదేవీవిలాసములకు వశ్యుఁడై భక్తిభ్రష్టుఁడు కాఁగలఁడు,, అనుము.

మధు—నాజిహ్వఁ గోసిన నే నామాట ననుదానను గాను.

దేవ—జిహ్వఁ గోసినఁగాని నీ వన లేని మాటను, నేను నాజిహ్వాచమత్కారమున నిదర్శనముగఁ జేసెదను. చూచుకో—

మధు—జిహ్వాచమత్కారములే నిదర్శనములు గావలయును గాని క్రియలు గావు.

దేవ—అలాగేమి? నే నీతని భ్రష్టునిఁ జేసి క్రోఁతినివలె వేశ్యావీథి నాడింపకపోయినయెడల నా వేశ్యావృత్తి వదలుకొని నీకు మరణపర్యంతము దాస్యము చేయుదును. అట్లు చేసినయెడల నీవు నాకట్లాచరింతువా?

మధు—చెల్లెలా! నీకేమి మతిపోయినదా యేమి? వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులు పోరాడి హరిశ్చంద్రుని బాధించినట్లు మన మీతనికిఁ జిక్కులు గలుగఁజేయ నుంటిమా? పాప మింక వేఱే మాటఁ గట్టుకొన నక్కఱ లేదు.

దేవ—అక్కా! నాతో నింక నేమియుఁ జెప్పకుము. ఈతఁడు యథార్థ భక్తుఁడని నీకు నమ్మకము పూర్ణముగ నున్న యెడల నాపన్నిదమున కంగీకరింపుము.

మధు—నా కావిషయమున నీనమ్మకముకంటె సంపూర్ణమైన నమ్మకమున్నది.

దేవ—అట్లయినఁ బన్నిదమున కొప్పుకొంటివి.

మధు—ఊఁ

దేవ—ఊఁ, కాదు. ఒప్పుకొంటి ననుము.

మధు—ఒప్పుకొంటిని. మన దాస్యమునకు మరణపర్యంతము మితియున్నట్లే, ఈతని భ్రష్టునిగఁ జేయుటకుఁ గూడ మరణపర్యంతమే మితియా యేమి?

దేవ—ఎంతపరిహాసము. ఒక్కమాసము మితి.

మధు—ఒక్కమాసము కాదు. ఆఱుమాసము లిచ్చితిని.

దేవ—అక్కఱ లేదు.

మధు—అక్కఱ లేకపోవుట కాదు. పందె మాత నీవు వచించితివి కద. అందులకు నేనంగీకరించితిని గద—ఈమితిమాత్రము నేను వచించినది కావున నీ వంగీకరింపుము.

దేవ—సరే! ఇఁక నీవు నీదారినిఁ బొమ్ము.

మధు—నీ విచ్చట నేయుండి యిప్పు డేమి చేయుదువు?

దేవ—నాపాటు లేవో నే నింకఁ జూచుకొందును. నీవుపొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—ఈబ్రాహ్మణునకు దూరమునను౦డినమస్కరించి యింటికిఁ బోవుద మనిన వినకపోయితివి. అదియింతముప్పునకుఁ గారణమయ్యెను.

దేవ— నేనే గెలిచితి నేని యింతనిశ్చలుఁడైనవానిని దేవదేవి యిట్లు యాకర్షించె నని లోకమందు నాప్రఖ్యాతి వెల్లడి యగును.

లేదా, అక్కగారిపాదము లొత్తుచుఁ గాలక్షేపము చేసెదను. ఇందున ముప్పేమున్నది?

మధు—నీవు గెలిచినప్పుడు గలుగు ప్రఖ్యాతికై యిప్పుడు సంతోషించు చుంటివి కాని; అక్కగారిచేతఁ గాసులు పట్టించుకొన వలసివచ్చుటకు విచారించుచున్నట్లు కనఁబడుట లేదు.

దేవ—అట్టియవస్థ యెన్నటికి సిద్ధింప దని యేకదా నీనమ్మకము! నీకు భక్తుని నిశ్చలత్వ మొక్కసాహాయ్యమున్నది. దైవేచ్ఛ యొక సాహాయ్యమున్నది. పూర్వజన్మపుణ్య మను మఱియొక్కసాహాయ్య మున్నది. నాకన్న, ముక్కుతీరు, వాణి, తప్ప నా కేమున్నది? ఆలస్య మగుచున్న దని యిదివఱకే యెన్నిమారులో యంటివి. పొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—సరే. పోక తప్పునా? నిన్నెప్పుడు తిరిగి చూతును?

వదే—నన్ను నీమఱచినను గూడ వేశ్యావీధిలో నాఱుమాసములలోపునఁ జూతువు.

మధు—ఏమో! నీకొక్కటే పట్టుదల! లేనిపోనియీగొడవ యంతయు నెందులకు?

దేవ—నాయందింక దయ యుంచి పొమ్ము.

మధు—సరే. అప్పుడప్పుడు క్షేమవార్తను దెలుపుచుందువు గాదా?

దేవ—సరే—

మధు—నేఁ బోయెదను (నిష్క్రమించును.)

దేవ—ఏమి చేయుటకు నాకేమియుఁ దోఁచకున్నది. అయిన నుచితవేషమున రేపటి యుదయమున విప్రనారాయణుని సేవింపఁ బోయెదను. (నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము — విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

ప్రవేశము — విప్రనారాయణుఁడు, శ్రీనివాసుఁడు.

విప్ర — రంగా! రంగా! రంగ రంగ రంగా! రంగా!

శ్రీ — దేవరవా రిఁక నట్టిచింత మానుదురుగాక! తత్సంబంధము లగు నన్నిచింత లవశ్యము మానుదురుగాక!

విప్ర — రంగరంగా! ఎంతమాట యాడితివి! శ్రీరంగనామస్మరణమే యింక మాననా? శ్రీరంగనివాసమే యింక మాననా? పుష్పమాలాకైంకర్యమే యింక మాననా? శ్రీరంగదేవదివ్యపదారవిందదర్శనమే యింక మాననా? శ్రీరంగేశ్వర నిర్మాల్యాఘ్రాణమే యింక మాననా? తిరుకావేరీతీర్థపానమే యింక మాననా? ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములే తుడిచివైచుకొందునా? రంగభక్తి నిఁక గంగాప్రవేశము సేయనా? బ్రహ్మచర్యవ్రతమును దిగుఁబెట్టనా? గజ్జెలు వదలి స్త్రీకటాక్షమాలికాశృంఖలలు కాళ్లకుఁ దగిలించుకొందునా? వింజామరను వదలి పైఁటచెఱఁగు చేతఁ బుచ్చుకొని వేశ్యాకపోలఫలకస్థలవిలసితఘర్మవారి నపనయింపనా? రంగ

రంగరంగా! రంగా! (ఏడ్చును) (యోగినివేషముతో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—తథాస్తు! నాచే ముందు గాంచఁగినకార్య మిప్పుడు గజ్జెలు కట్టుకొని యీతనినోటఁ దాండవించుచున్నది. మీ రింక నిక్కడ నే మిమాట లాడుకొందురో వినెదను.

శ్రీ—అదియే నావిన్నపమును దేవర నాథునకుఁ బూర్వోక్తముగఁ జిత్తగింపలేదు.

విప్ర—నీమాట నాకు బాగుగ బోధపడు కాలే దందువా? గురునివాక్యార్థము శిష్యునికి బోధింపఁ బోవుట లోకస్వభావము సహజము గాని యిది యేమి? ఇట్టివిపరీతము! ఇట్టిదుర్భాగ్యము! నాబ్రదుకు కెట్టి తలక్రిందగునో?

శ్రీ—స్వామీ! దాసు నొకమాఱు కటాక్షింపుఁడు.

విప్ర—నే నొకనిఁ గటాక్షించుశక్తి గలవాఁడను గాను. నాకు శ్రీరంగదేవకటాక్షము కావలయును. అందుకొఱకుఁ బుట్టితిని. అందుకొఱకుఁ బ్రదుకుచుంటిని. దానితోడనే చావవలయును. రంగరంగరంగా! (దుఃఖించును.)

శ్రీ—నిత్యభక్తియోగప్రపూర్ణు లగుదేవరకుఁ గూడ భగవత్కటాక్షలోపము గలుగునా?

విప్ర—కలుగనే కలిగినది. సంతతమందహాస సుందరవదనారవిందదివ్యసందర్శనప్రదాత యగునాముద్దులరంగఁడు, నాకస్తూరిరంగఁడు, నేఁడేమో నా కప్రసన్నముఖుఁడై యుండుటయే కాక కించిత్కోపావేశవికటీకృతనిటలతటుఁడై యుండె నని నేను నీతో నిదివఱకె కొన్నిసారులు చెప్పుకొని యేడ్చితిని. ఇంకను—

శ్రీ—అదిగో! ఆచింతనే మానుకొనుఁ డని నే నిదివఱకు విజ్ఞాపనముఁ జేసికొనఁగ మీ రన్యథా భావించి యిట్టిదుఃఖాధికతను బొందినారు.

విప్ర—ఆ చింతను మానుకొననా? నాతర మగునా? మానుకొని నేను
చేయవలసిన దేమి? రంగా! రంగరంగా!

ఆ. వె. తల్లి లేదు; లేఁడు ♦ తండ్రి ♦ భ్రాతలు లేరు;
లేమ లేదు; గృహము ♦ లేదు; నీవు
దక్క నెవరియు లేదు; ♦ దాసునిఁ గోపింప
నేదిదిక్కు? రంగ! ♦ ఎట్టు లుందు?

దేవ—(జనాంతికముగ) నీకు లేమ లే దనుకొన నక్కఱలేదు. ఇదిగో! ఇప్పటి నీకొఱకే వచ్చియున్నది. నీ కమ్మ లేకపోయిన నత్త యున్నది. భ్రాతలు లేకపోయిన బావ లున్నారు. ఇల్లున్నది. ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట లున్నవి. మడి యున్నది. మాన్య మున్నది. సాంతివ్యవసాయ మున్నది. అన్నియు నున్నవి. నీకు బుద్ధిమాత్ర ముండవలయును. అనఁగ—లేకుండవలయును.

విప్ర—నాకు బుద్ధి లేదు. మనసుకుదురు లేదు. భక్తి లేదు. రంగా! రంగా! నీ వెట్లు ప్రసన్నుఁడ వగుదువు? ఏమి చేయుదును?

దేవ—(జనాంతికముగ) ఏమి చేయుదువా? తెగి పడి భోగమువీథి కష్టపడుము.

శ్రీ—దేవా! భక్తి నిలువఁబెట్టుట కొకమార్గ మున్న దని నేను వింటిని.

విప్ర—ఆలాగా! చెప్ప వేమి?

శ్రీ—గంజాయి చిలుములో నుంచి కాల్చినయెడల.

దేవ—(జనాంతికముగ) శ్రీనివాసా! గంజాయి జ్ఞానపత్త్రము కాని భక్తిపత్త్రము కాదు. భక్తినిగుమర్చుపత్త్ర మేదనఁగ—తీర్చలేని ఋణపత్త్రము.

విప్ర—(పరధ్యానముగ) రంగరంగరంగా! ఏమంటివి?

శ్రీ—ఇంతతులసీవనముతోఁ బ్రయోజన మేమి? ఇది కొంత పెఱికివైచి గంజాయిమొక్కలు నాఁటి పెంచినయెడల—

విప్ర—హా! రంగ రంగా? ఎంతవిపరీతముగఁ జెప్పుచుంటివి!

గీ. పల్లవితకుసుమితఫలిత ♦ వనమునందుఁ
దులసి నున్మూలన మొనర్చి ♦ ధూర్తమునకొ
వృద్ధిఁ జేయింపు మంటివో ♦ హృదిని విష్ణు
భక్తి విడిచి వేశ్యారక్తిఁ బడయునట్లు.

దేవ—(జనాంతికముగ) శెబాస్ ఓటిపలుకు లారంభ మైనవి. విటుఁగఁ దలఁచినకొట్టుమునకు పెటపెటలాడుట సహజమే కాదా?

విప్ర—గీ. చల్లనికటాక్షములఁ జల్లు ♦ జలజభవను
జల్లసగువనమాలను ♦ సరసహృదయ
మందుఁ గలుగురంగేశ! నా ♦ యాదునీకుఁ
దీక్ష్ణభావంబు తగునయ్య ♦ దేవదేవ!

శ్రీ—తీక్ష్ణభావ మావహామహాయుడు వహించినట్లు మీరు భ్రమ పడుచున్నారు! ఆయనతీరుమొగమును మీరు బాగుగఁ జూచినారో లేదో! అప్పుడు దీనప్రగీసీడ గాని, మఱి యేదైనఁగాని తన్ముఖమండలప్రసన్నతను దగ్గింప నట్టివికాసశూన్యత మీభక్తి లోపమునఁ గలిగినదని భావించి శంకింపవచ్చునా? అదిగాక మీభక్తి కిప్పుడు లోపమేమి కలిగెను? వ్రాసెడుపాశురములు వ్రాయుచునే యున్నారు. గుచ్చెడుపూలు గుచ్చుచునే యున్నారు. వాయించెడుతాళములు వాయించుచునే యున్నారు. త్రొక్కెడునాట్యములు త్రొక్కుచునే యున్నారు. చేసెడుస్మరణములు చేయుచునే యున్నారు.

దేవ—(జనాంతికముగ) తిట్టుకొన్నతిట్టులుతిట్టుకొనుచునే యున్నారు. పెట్టినపట్టెనామములు పెట్టుకొనుచునే యున్నారు. పూసిన గందము పూయుచునే యున్నారు. పుచ్చుకొనుతీర్థముపుచ్చుకొనుచునే యున్నారు. త్రాగఁకూడద్ త్రాగుచునే యున్నారు

మ్రింగెడుచిత్రాన్నము మ్రింగుచునే యున్నారు. నమలెడువడలు నములుచునే యున్నారు. త్రేంచిన త్రేఁపులు త్రేంచుచునే యున్నారు. పడిచిన యెఱుపు లేచ్చుచునే యున్నారు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—(బిగ్గఱగ) రంగరంగరంగా! రంగా!

శ్రీ—అదియేమి! మఱియొక శ్రీరంగభక్తశిఖామణి యీసమీపమునఁ జేరినట్లున్నది!

విప్ర—రంగరంగా! భక్తిశూన్యముగ నావలెనే కేవలము ధ్వని గలుగుటకుమాత్రమే "రంగరంగా!" యని యఱచునే చిలుకయో గోరువంకయో కాక, ఈపాపాత్ముని దరిఁ జేరుటకు భక్తశిఖామణికూడ వచ్చునా? రంగరంగరంగా!

దేవ—రంగరంగరంగా! (పైకిఁ జేరఁబోవును)

శ్రీ—దేవరవా రట్లు కటాక్షింపఁ దగుదురు.

సీ. పావనతులసికా ♦ పద్మబీజస్రగు
రచితహారాళులు మెడఁ ♦ గ్రాలుచుండఁ
ఓమనగా దిద్దిన ♦ తిరుమణి తిరుచూర్ణ
తిలకంబు దివ్యాది ♦ ఫాలముల నీన
సిరిరెండలీ రూపు ♦ సిర్యాపికాంసాయ
తళతళల్ తను వాత ♦ నలమికొనఁగ
రమ్యనాదము శోడ ♦ రంగనామముఁ బల్క-
ముచిలిగానముక్తి ♦ మురుపుకొలుప

గీ. గుటుక లోపనిని చిత్రాన్న ♦ ఘుటీకవంటిఁ
వర్ణమును గిల్లి వెన్నయు ♦ ప్పమును బోలె
మొత్తనై బోడిదారాగి ♦ మిల్లిచెంబు
చేతఁ గ్రాలంగ నడిగో! వేం ♦ చేయు నొకతె.

విప్ర—(లేచుచున్నాఁడు.)

దేవ—దాసురాలిప్రణామ మంగీకరింపవలయును. (సాష్టాంగపడును.)

విప్ర—(సాష్టాంగమును జేయుచు) సర్వాంగరాధని! దాసోహం దాసానుదాసోహం!

శ్రీ—(తనలో) ఈమెకు నమస్కరించుటకు నాకు బుద్ధిపుట్టకున్నది. అయిన నేమి? గురువుగారు సాష్టాంగపడినతరువాత నేనూరకుండఁ దగదు. (ప్రకాశముగ) దాసోహం!

విప్ర—దయచేయుఁడు.

దేవ—అట్లు కాదు. మీరే ముందు చేయుఁడు.

విప్ర—అదేమిమాట? దేవివారు దయచేయుదురుగాక!

దేవ—ఆఁ! ఆఁ! నేను మీపాదసేవకై వచ్చినదానను. నన్ను మీరట్లు గౌరవింపఁ దగదు.

శ్రీ—దేవా! స్త్రీకిఁ దాము సాష్టాంగపడవచ్చునా? అందులోను శిష్యఱికమునకై వచ్చినదానికి—

విప్ర—(దేవదేవిచేతులు పట్టుకొని) కూరుచుండుఁడు. కూరుచుండుఁడు. (ఇద్దఱును గూరుచుందురు.) దేవివారితిరువడిగళ్లవలన నేదేశము పవిత్రమైనది?

శ్రీ—(తనలో) ప్రస్తుతము మీవనదేశము.

దేవ—దానినిగూర్చి తరువాత ముచ్చటింపవచ్చును గాని—మీశిష్యుఁడడిగినప్రశ్నమునకు—శిష్యఱికమునకు వచ్చినస్త్రీకి సాష్టాంగమొనర్పవచ్చునా?, యనుదానికిఁ బ్రత్యుత్తరము సాయింపవలయును.

విప్ర—

గీ. శిష్యు నెపుడు గురుఁడు నిర • సింపఁగూడ;
దాత్మసమునిగ భావింప • నగు నతండు

తనదాసహాపాతకునిగాఁగ ♦ దలఁపవలయు
నిద్దఱు స్వగురుశిష్యులం ♦ చెన్న నగును.

గీ. గురుని సేవించి తా నేర్చు ♦ కొనినవాఁడు
ముక్కలు పఠించిపోకుండఁ ♦ బుణ్యమూర్తి
శిష్యుఁడు లభించె నని ప్రీతిఁ ♦ జెందియుతని
నిత్యగౌరవమునను మ ♦ న్నింపవలయు.

శ్రీ—(తనలో) ఇట్టిగౌరవము మాత్రము నాయందు చెన్నఁడును జూపి యుండలేదు.

విప్ర—గీ. శిష్యునాత్మసు భక్తిని ♦ శేష మిచ్చి
పరమదయ దానిఁ బోషింప ♦ గురుని భార
మునకు భక్తిని గురుఁడేమ ♦ మాదరించి
రక్షణము సేయు శిష్యభా ♦ రమ్ము సుమ్ము.

ఇంకను,

గీ. ఇతఁడు బ్రాహ్మణాగ్రేసరుఁ ♦ డితఁడు మాల
ఇది పిపీలిక, యిది సింహ. ♦ మితఁడు పురుషుఁ
డిది స్త్రీ యనునట్టి భేద ♦ మొగయుభక్తి
నగ్నియందు ద్రవ్యభేదము ♦ లైనయట్లు.

గీ. వేదవేదాంగ సత్సార ♦ వేత్త యైన
శాస్త్రషట్క ప్రవీణతా ♦ జటిలుఁ డైన
ద్విజవరుం డైన విష్ణుభ ♦ క్తిరహితుండు
పరమచండాలుకంటెను ♦ బాంసనుండు.

గీ. శ్వపచుఁ డైనను బహు నైనఁ ♦ బక్షికీట
కము లయిన విష్ణుభక్తియు ♦ క్తము లగునేడ
బ్రాహ్మణోత్తముకంటెను ♦ బరమపూత
జన్మ లగును మోక్షప్రాప్త ♦ శక్తిఁ గాంచు.

గీ. మోక్షనిక్షేప మిడునది ◆ భూతిరేఖ
కాదు, యజ్ఞోపవీతంబు ◆ కాదు; మఱియు
గొరుగుబోడిమీసము గాదు; ◆ గోష్పదంబు
వంటిమీఁదిబొట్టు గా; దుత్తమ ◆ భక్తి గాని.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు నద్వైతులను గొంచె మెత్తిపొడుచున్నాఁడు కాఁబోలును. ఇతని కింక నన్యమతద్వేషము వదలినది కాదు. భక్తిమార్గము లితనికిఁ దెలియునుగాని, యనుభవమున కింక బాగుగ రాలేదు. ఇతఁడు సంసారమును వదలినాఁడు. పైమెట్టెందుక యూఁగులాడుచున్నాఁడు. ఇతనిని బరబ్రోయుట కిది యే సమయము. గిప్పుడిప్పుఁడు దిక్కుకానిపలె నాచారచర్యమున నీతఁడు నిరగిర దిగి పడవలసినదే. భూతిరేఖ మోక్ష మీయనప్పుడు పంగనామము లిచ్చును గాఁబోలు! గోష్పదమంతజుట్టీయలేనప్పుడు గొఱ్ఱెతలకాయయంత జుట్టిచ్చును గాఁబోలు!

విప్ర—

గీ. భక్తునకు జాతిలింగవి ◆ భాగ మిల్ల
స్నానసంధ్యాదికృత్యము లవ ◆ సరము లేదు;
వేదశాస్త్రజ్ఞత నైన ◆ వేడఁబోదు
పరమభక్తి యొక్కటె ముక్త్యు ◆ పాయ మగును.

శ్రీ—దేవరవా రుపన్యసించిన దెంతసమీచీనముగ నున్నను గొంతపాషండత్వమును వెల్లడించుచున్నది. భక్తికత్యధికత నాపాదించుచున్నారు! అదియుఁగూడ సందేహాంశము! భక్తితప్ప నితరమోక్షోపాయము లేదనుకొనినను దత్సాధనము లైనకర్మజ్ఞానములను నిరసించుచున్నారు. బ్రహ్మసృష్టిలో స్థాపింపఁబడినవర్ణలింగవిభేదమునుఁ దుడిచివైచినారు బ్రహ్మముఖోద్గత వేదవేదాంతసారము నుఫ్ఫున నూదివైచినారు. దేవరవారుమహాభక్తులు.

తమ కేమియు బాధ లేదు. కాని దీనుఁ డగునది యేని కొక్క-భయముమాత్ర మున్నది.

విప్ర—ఏదది?

శ్రీ—భక్తి యప్రత్యక్ష మగువస్తువు. కొలదియో గొప్పయో యది లేనివాఁడే లేఁడు కాని, యెంతభక్తి యున్నప్పు డిట్టిమాట లాడవలయునో యిట్టు లాచరింపవలయునో తెలియదు. భక్తిమాకున్నదని వెల్లడించుచు వేదముల నిరసించి, వేదవిహితకర్మములను ద్యజించి, వర్ణవిభాగమును భ్రష్టపఱచి, నిరంకుశ మైనట్టియు సుఖతరమార్గ మైనట్టియు నొకయప్రమాణమతమును భవిష్యజ్జనులలోఁ గొందఱు ఏర్పఱుచుకొందు రేమో, అట్టినిషిద్ధమతమునకుఁ దమయుపన్యాసము ప్రాతిపదికముగ నుండునేమో యని నేను భీతిల్లుచున్నాను.

విప్ర—భక్తి కుదురనివాఁ డెన్ని వేదవిహితకర్మములాచరించినను వినియోగము లేదు. కుదిరినవాని కంతకంటె వినియోగము లేదు. కాని ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వదలి భవిష్యద్బాధ లేల? ఇప్పటికైన నిద్ది స్త్రీ కాదని నీకుఁ దోఁచినట్లేకద!

శ్రీ—తాను స్త్రీని గానని యామె యొప్పుకొనినను నే నొప్పుకొనను. నాకన్నుల నెక్కడ మాపుకొందును? ప్రకృతి నెట్టు భ్రష్టము సేయఁగలను?

విప్ర—అబ్బ! నీకు నాయభిప్రాయము బోధింపకున్నది. ‘ఈమె,’ యనఁగ నేమి?

శ్రీ—ఇదిగో! దొంగకోళ్ళను బట్టుకొన వేచియుండు నక్కవలె నున్న యీవ్యక్తి.

దేవ—రంగ రంగరంగా!

విప్ర—కాదు. ఈమె యనఁగఁ గరచరణాదివిశిష్ట మగుస్థూలరూపము కాదు. నిరవయవస్థిరరూప మగునాత్మ. దానికి స్త్రీత్వ మున్నదా?

శ్రీ—చూడకుండ నే నెట్లు చెప్పఁగలుగుదును?

విప్ర—నేను జెప్పు మాటను వినుము. ఈమె స్త్రీ కాదు. నేను బురుషుండను గాను.

దేవ—(తనలో) ఈతనికి భక్తితోపాటు వెఱ్ఱి ప్రారబ్ధముకూడఁ బట్టిన దేమో!

విప్ర—ఇప్పుడు తెలిసినదా?

శ్రీ—(సందేహముగ) ఊ ఊఁ.

దేవ—తెలిసిన సంగతి కదా? నీవు స్త్రీవా? పురుషుఁడవా?

శ్రీ—రెండును

విప్ర—అదెట్లు?

శ్రీ—పురుషుల యొద్ద స్త్రీని, స్త్రీల యొద్ద పురుషుఁడను.

విప్ర—సరే. సరే. ఎట్లైన స్త్రీపురుషభిన్న జ్ఞానతత్త్వమున్న. (దేవదేవివంకఁ జూచి) ఇదివఱకే దేవివారి క్షేమప్రశ్నమున కాలస్యమైనది క్షమింపవలయును.

దేవ—ఈ శ్రీరంగపట్టణమునకు సమీపమున నున్న యొక చిన్న పల్లె మా నివాసము. నేను జన్మమున వేశ్యను. దేవదేవి నాపేరు.

శ్రీ—వేశ్యవే! ఆఁ! ఆఁ! ఏమి స్వామీ? భాగవతులను భోగము మేళములో నింకఁ గలసి పోవలసినదేనా?

విప్ర—ఏమనెనో వింటివా? జన్మమున వేశ్య ననినది. వృత్తమునఁ బరమభాగవతోత్తమురాలు.

శ్రీ—పరీక్షించినతరువాతఁ గాని, వారకాంత భాగవతోత్తమ యగునా? దేవరవారు పరిశీలింపఁ దగుదు.

దేవ—పుట్టు కనఁబడుచు నే యుండఁ బరిశీలన మెందులకు? దేవా! అట్టి పరమతుచ్ఛ వేశ్యాకులమునఁ బుట్టి—

విప్ర—రంగరంగరంగా! పూర్వజన్మపాపముననో యట్లు సంభవించెను.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా మాచేతనే మన కిష్టసిద్ధి సంభవించెను.

దేవ—పాపమున భాగ్యోపభోగనిగ్రహము లన్నిటిని పొందక బ్రదికి—

విప్ర—పాపము! రంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) మంచిది.

దేవ—మహాపాపముఁ జేసినాను—

శ్రీ—(తనలో) పితరులమహాపుణ్యమున—నైష్ఠికులమహాపుణ్యమున—

దేవ—అంతకంటె నతిఘోరమగుపాపమున నొక్క మార్గమున సంపాదింపఁబడితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! వేశ్యలకు స్వర్గప్రవృత్తి యనునట్టి వాక్యనికని చెప్పితివి. నాకుఁ దెలియలేదు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇది నేను తులసివనాలలోనిపూజలను గడించినారు! శ్రీరంగదేవాలయమునకు ప్రదక్షిణప్రవేశాలలోని పుణ్యములు గడించినారు! గాయత్రీమంత్రజపసంఖ్యాగణనమా! ఊరేగింపులోనే శ్రీ కొండలయ్యవారిలో లెక్కించుకొను మన కొండాలకయ్యా! స్వామీ! నివృత్తిమార్గమున మానవులలో భాగవతోత్తముఁ డెట్లు ప్రసిద్ధుఁడో ప్రవృత్తిమార్గమునఁ దిరుగువారిలోఁ గన్నెలకు పుంజెన్నికొనుట కట్లు ప్రసిద్ధముఁడు. దేవర కిప్పుడు సంశయము తీరినదా?

విప్ర—ఈమోక్షము మెంత స్వర్గసుఖమైనదో నీవు పరిశీలింపకుండ మాటా డుచున్నావు.

శ్రీ—ఆమోక్షమునుగూర్చి నేను జెప్పనే లేదు.

దేవ—అట్లైన—

శ్రీ—అట్లైన సరిగా! ప్రశ్నములకు సమాధానము తరువాత—సద్యస్సాయుజ్యబ్రహ్మజ్ఞానశాస్త్రప్రశ్నములు మొదలైన తరువాత—అంతే కాదా?

దేవ—(తనలో) వీఁడు గంధ్రమునుండకొండుకు యథేష్టవృత్తికి వేశ్యా మాతవలె నడ్డుపడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగ) నాపాప మేమో కాని నామనస్సు ప్రపంచసుఖానురక్తి కెక్కక పోవుటచే—

విప్ర—అదిపాపము కాదు. పూర్వజన్మమహాపుణ్యము.

దేవ—ఏమిపుణ్యమో నే నెఱుఁగను. స్వామీ! నేను బడినపాటు లేమి చెప్పుదును! మాఅమ్మ నాకు సింగారింప— నే నగ లూడఁదీసి కొన—ఆమె నాకుఁ జుక్కబొట్టు పెట్ట—నేను దుడిచికొని తిరుచూర్ణ రేఖతీర్చుకొన—

విప్ర—చూచితివా? పుణ్యురాలియలంకారవైరాగ్యము! ఊర్ధ్వపుండ్ర ధారణోత్కంఠత! ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తి! భక్తి! భక్తి వంటిది మఱియొకటి యున్నదా? వేదవిహితకర్మాచరణ మావశ్యక మంటివే! జ్ఞానమావశ్యక మంటివే! ఇక్కడ నవి యేవియు నక్కఱలేకుండ నిశ్చలభక్తి చిన్నతనముననే యెట్లుకలిగినదో చూడు! శ్రీరంగమూర్తి నిర్హేతుక జాయమానకటాక్షవైభవముననే యది కలుగవలయును.

శ్రీ—ప్రవృత్తిలోఁ దిగి పడకుండ దానిని దుస్సంగశూన్యత్వముచేతనే మనము కాపాడుకొనవలయునని దేవరయిదివఱకుసాయించినారు.

దేవ—సాయంకాల మగుసరికి, విటాధముల నాకర్షించుటకై, గుమ్మములో నిలువఁబడి తలు పోరఁజేసికొని, రంగుబట్టల పెటపెటలవారు, తాళపుగోలుసులగలగలలవారు, కూనుదీర్ఘములగుయిగుయిలవా రగునిర్భాగ్యనిరక్షరకుక్షులు వీథినుండి గొంతుకలు సవరించుకొనుచుఁ బోవుచుండ, నిట్టెముందునకు నట్టెవెనుకకు దాఁగుడుమూఁత లాడు మని నన్ను మాయమ్మ గుమ్మములోనికి గెంట—మొట్టోయని నేను వెనుకవెనుకకు నాలో నేను దిట్టుకొనుచుఁబోవ—

విప్ర—ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తమశికిఁ బ్రాపంచికసుఖనిర్బంధ మెంతమహాకష్టము! భక్తియుదయించినపిమ్మట నది నిశ్చలముగ వృద్ధికావలయునుగాని, తుచ్ఛసుఖనిత్యప్రోత్సాహముదాని కెంతయవరోధముగావించునో చెప్పవలయునా? నీవు నిశ్చలచిత్తవృత్తి గలిగినదాన వగుటచేత నే, నీభక్తి యవ్యాజమైనభక్తి యగుటచేత నే, నీవుసర్వవిఘ్నచరమశాంతిఁ జేసి, యింతవఱకుఁ గడ తేఱితివి! నీయవస్థ విన నాకు జాలి యగుచున్నది.

శ్రీ—(తనలో) మీయవస్థఁ జూడ నా కేడ్పు వచ్చుచున్నది.

దేవ—దీపాలుపెట్టిననాలుగుగడియలకుఁ బసువులసంతకుఁ బైపల్లెనుంచి వచ్చి పసువుసందర్భము కాకపోవుటచేఁ దిఁగియింటికిఁ బోవుటకు వీలు లేక మాఁడుచున్నకడుపుమంటను శనగపప్పు బెల్లముచే శాంతిపఱచుకొని, నిద్రించుటకుఁ దావు దొరుకక, వీధిలో నడయాఁడుచున్న యేతలమాసినముండకొడుకో యారాత్రి పెండ్లికొడుకుగ దాపరింప—

శ్రీ—సంతలోఁ బసువు దొరుకుట దుర్లభము గాని సానివీధిలో సాని దొరుక కేమి?

విప్ర—ఎంతకర్మము! రంగరంగరంగా!

దేవ—అట్టితుచ్ఛరూపస్వభావుఁడు—

శ్రీ—వేశ్యకు వెట్టిమొగమునిర్భాగ్యులు తప్ప విష్ణుభక్తులు లభింతురనుకొంటివా యేమి?

దేవ—(తనలో) అమ్మ! నోటియొట్టపుముండకొడుక! (ప్రకాశముగ) నాచేయి పట్టుకొని గదిలోని కతఁడు లాగ—నేను బంచపాళీలోని కాతని నీడ్వ, నన్నాఁతఁడు బ్రతిమాలుకొనఁగ, నేను మొగము విడిపించుకొని ధుమధుమ లాడ, నన్నాతఁడు బెదరింప, నేను దిట్ట, నాతఁడు నన్ను దురుక్తులాడ, నే నేడ్వ, నిట్టిముష్టి

యుద్ధసంరంభమును మాయమ్మ చూచి నన్నుఁ బడఁగొట్టి వాఁడు సంతసిల్లెనని నేడుచుండెఁ జెప్పనేమో యనురోషముతో నన్ను నుస్సురుబుస్సురనిపించి నెట్టివైచెఁ గొట్ట—

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! రంగరంగా! నున్నప్రఁబెడత రోల?

శ్రీ—చెప్పకి వేస్తే సున్నము కాయానికి లేకుండుటకు—

దేవ—గిలగిల కొట్టుకొని నే నేడ్వ—(ఏడ్చును)

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏమనకుము భక్తుని నేత్రముల వెంట నానంద బాష్పములు వెడలసలయును.

గీ. ఇతరసుఖములఁ గోరక ♦ హీనకష్ట
పాలఁ బడి భక్తి యొను వృద్ధి ♦ పొందినాఁడు;
కడుపు మండ లోకులకెల్లఁ ♦ బడుచు నాన
యేది ధనవృద్ధిఁ జేసెను ♦ కృపణునట్లు.

దేవ—ఇంటివారందఱు తలకొకతిట్టు తిట్టి, నిముసమాఁగక నడిచె వెట్టి వెఱ్ఱి యగ్రాంత్రము దాఁటెను మొన్న కొనగ—నీటుకాంత్ర హోతులు నెక నెకలాడ—బోగమింటిపరువు తీసివైచుటకుఁ బుట్టినదానికి గిఱ్ఱటఁ గాల్చి వాతవేయు మని వాడసానులు వైద్యబోధములు సేయ—సంకిలియేమో యని మాయమ్మ నోరికిఁ బోయి చేటలఁ బుత్రాటి యూకుతామెతులు కీలుకీలునకుఁ గట్ట—మంత్రవేత్తలని చెప్ప వచ్చినమోసగాండ్రు నన్ను ముగ్గులఁ గూర్చుండఁబెట్టి బూడిదె తోఁ గలిపిన దూలగొండెపూపు నాకు బోసి దెబ్బలాడ—స్త్రీత్వవృద్ధికై నేరేడుపండ్లంతమాత్రలు నాచే వైద్యులు మ్రింగింప—

శ్రీ—పుంస్త్వవృద్ధికై మదనకామేశ్వరమో మర్దనమో గాని స్త్రీత్వవృద్ధికి మందేల?

విప్ర—రంగరంగా! ఏమికష్టములు! జనుల కంతేవెఱ్ఱి!

గీ. అనృతవాదులు సత్యవా ♦ దులని బుద్ధి
హీనుఁ డని యశోభయుఁ డని ♦ యెన్న మప్రభు
కులజులు పతివ్రతను వేశ్య ♦ గాఁగ నెంచు
రక్తు చచ్చు పెట్టున్నది ♦ యీనగరము.

గీ. అత్యనాచారు సిద్ధుని ♦ స్తోత్రకారు
ఘాండసన్నుముండెకొంసు నేసి ♦ చూడ్కు రముప్రభు
భవరుజాపీడితులు భక్తి ♦ నగుని వ్రిత్తి
విభవమార్గభ్రముఁ డని బాధఁ ♦ బెట్టుచుంద్రు.

గీ. తనకుఁ గల వేశ్య దాఁచెను ♦ ధన్యతముని
వేశ్యవానిగ జనులు భా ♦ వింతు రింక
ఒట్టి వెట్టి దీక్ష వెట్టి ♦ యాతఁడు లోకు
లెల్ల నాసు వెట్టివా రని ♦ యెంచవలయు.

దేవదాసు సాయించునున్యాయమునకు నష్ట పడ్డాను. క్షమిం
చి సెలవిచ్చెదరు గాక!

శ్రీ—దేవిదాసి యున్యాయమునకు దేవరవారి యోపికకుఁ గూడ నంతము
గానఁబడ కున్నది!

విప్ర—శ్రీనివాసా! ఇట్టి లాంఛాట న్యాయమా?

గీ. భక్తి వ్యత్తికై భక్తుఁడు ♦ పడెదవాళ్ళు
భక్తుఁడు గ్రహింపఁ దగుఁగాక ♦ పనిసితెరమొ?
ఘనమహాకావ్యపోషణ ♦ మునఁ గవివుడు
కష్ట మింతయుఁ దెలుసునే ♦ కవియె కాక.

శ్రీ—గప్పు మని యొకసారి మెఱుపు మెఱసినట్లు—పూలు జల్లిన నా
కస్మికముగఁ జల్లినట్లు—చల్లఁగా హఠాత్తుగాఁ బన్నీరు చిలికిన
ట్లు—చందనగంధగంధిలమందమారుతము మట్టు వీచినట్లు—సర
సనంగీతమాధుర్యధురీణనాదము ప్రసంగించు దేవిసి బడి హృదయమున

దూఁకినట్లు— సుందరయువతీగురుకుచాగ్రయాదృచ్ఛికస్పర్శచే నొడలు మనస్సునాత్మ యంతయు నొకమాఱు జలజల మనినట్లు—ఈయంశముమాత్ర మడియేనికి దేవరవారి కిప్పటివఱ కననుభూతము, క్షమింపవలయును—నిష్ప్రయత్నముగ, నిరాయాసముగ, నబుద్ధిపూర్వకముగ బయలువెడలినకవిత యానందింపఁ జేయునుగాని, గాదెక్రిందిపందికొక్కువలె రేయింబగళ్ళు బఱికి బఱికి, పండ్లు గిట్టకఱచుకొనఁ జేయునట్లు ఱంపపుకోతవలె గోసి కోసి, గ్రుడ్లు నీరుగ్రమ్మ నొక్కొక్కవెండ్రుకను దంటసమునవలె బీఁకి పీఁకి, జనపనారపచ్చడినివలె వెనుకకు ముందునకు నూఱి నూఱినటు, కష్టపూర్వకముగ, బలాత్కారముగలాగి లాగి, యీడ్చి యీడ్చి చెప్పి వీథిని బారవైచినకవిత, వెఱ్ఱికుక్కవలెఁ దోఁకముడిచి, పండ్లిగిలించి, ఱోఁచక, తావులేక, యందఱిని జూచి తాఁ జడియుచు, నందఱకుఁ దా భయహేయతలను గలిగించుచు, నొకచోట నైన నొకనిముస మైన స్థిమితముగ నిలువఁబడుదు నన్న, ఛీఛీ, యనుధ్వనులచే బెదరి పాఱిపోవుచు, లోకులు నిందించుచున్నా రని యేడ్చుచు, నందులకొఱకు లోకులపైఁ బగఁ దీర్చుకొనఁ గఱవఁబోవుచు, నొకనిని జంపుచుఁ దాను దూరపువారిఱాలదెబ్బలను దగ్గరవారికఱ్ఱదెబ్బలను దిని పరమపదించును. భక్తియుఁగూడ నటులే. అది దివ్యతేజమువలె బయలువెడలవలయును. అట్టియట్టి పూర్వపుణ్యమునఁ బ్రాఁకవలయును. అంతయే కాని పడరానిపాటులఁ బడినంతమాత్రమున నది వృద్ధియగునా? గొప్పద్రవ్వుట కది యేమి వంగచెట్టా? గసికఁ గొట్టినఁ గాని పక్వము గాకుండుట కది యేమి పనసకాయయా? దంపి, సాఁగదీసి, లట్టించినఁ గానిభోగ్యము గాకుండుట కది యేమి గోధుమపిండియా? మహాకష్టములఁ

బడి మెట్టులో స్వల్పముగ వృద్ధి చేసికొనుభక్తి నిశ్చలముగ మాత్రము నిలువదు. ఏటక్కులాడి, వగలాడి, తగులమారి పేరంటాలో కుక్క దధ్యోదనపుంబాత్రనువలె నోటం గఱచుకొని పోవును.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—మహాత్మా! దేవరశిష్యుండు సూర్యునికి వారములును, జంద్రునికిం దిథులును జెప్పువాండుగ నున్నాండు!

శ్రీ—ఈక్రొత్త శిష్యురాలు—ఈక్రొత్త శిష్యురాలు—గోవింద భక్తునకుం గొక్కోకము సెప్పుటకు వచ్చినది కాంబోలు నేమి?

దేవ—(తనలో) వీండసాధ్యుండే!

విప్ర—(చెవులు మూసికొని) రంగరంగరంగా! అట్లనెద వేమి?

శ్రీ—నేను దేవర నేమియు ననలేదు. ఈశిష్యురాలు నన్నధిక్షేపింప నేల?

విప్ర—కాని, నీబుద్ధి మొదటినుండియుం గనిపెట్టుచుంటిని. ఏమోలోకవిరుద్ధముగ నున్నది.

శ్రీ—మీాచర్యయో! ఈవయ సేమి? ఇంతభక్తి యేమి? ఈదేహదార్ఢ్యమేమి? ఈప్రపత్తి యేమి! ఈరక్తపటిమ యేమి? ఈయింద్రియనిగ్రహ మేమి? ఈప్రాపంచికసౌఖ్యవిరాగత యేమి! ఈవానప్రస్థత యేమి? ఈమాధుకరభిక్షాన్ననియమ మేమి! ఈచర్యలోకవిరుద్ధము గాదా? మీాశిష్యుండ నైననాబుద్ధికూడ నట్లే యుండుట యాశ్చర్యమా!

విప్ర—(నవ్వుచుం దల పంకించి) నీవు స్తుతిని మానవుకదా?

శ్రీ—స్తుతిని మాను మని నన్ను దిద్దుటకంటె సత్యమును జెప్పవలయునని శాసించువేదమును దిద్దిన బాగుగ నుండును.

దేవ—(తనలో) ఆహా! మహాత్ముండు బహునిష్కల్మషహృదయుండు. బహుభూతదయాయుక్తుండు. స్త్రీపురుషభేదమే యిప్పటికెఱుంగనిమహామహుండు. కాని స్వల్పస్తుతిప్రియత, అత్యాహారుకత

మొదలగుకొన్ని లోపము లీయనయం దుంటచేతనే యాసపడు చుంటిని గాని, జాగిలమువలె నీతని గాచియున్న యీశిష్యుని దలంచుకొన భయము నైచుచున్నది.

విప్ర—భాగవతశ్రోత్త్రముఁరాలా! కానిండు.

దేవ—ఏమున్నది. భక్తురాల నని, బ్రహ్మచారిణి నని, బైరాగిని నని, జోగిని నని యందఱు నన్నుఁడెఱిమితెఱిమి తిట్లు తిట్టి—బాధింప—

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! నిజమే! నిజమే!

గీ. అట్టిశుభనామములు తమ్ము ♦ లాదుఁ జేరి
తిట్టు లయి భక్తునకు నిందఁ ♦ దెచ్చు నింత
కవిమ్ముకులవాక్యములు నిర ♦ క్షరనటకుల
నోటఁ బడి కవి కినుమంత ♦ మాట వలెను.

కాని,

గీ. సంగయుతులకు భూషణా ♦ స్వర్ణకాంత;
లగును దూష్యము లధికభ ♦ క్త్యంచితునకు;
వారి కతిదూష్యహేయమహా ♦ భక్తిమార్గ
మగును బరమభూషణము భ ♦ క్తాధికునకు!

దేవ—ఇంటిలోనే పడి "భగవంతుఁడా! నీపాదసాన్నిధ్యమున కెప్పుడు తీసికొనిపోవుదువోయీ!" యనియేడ్చుచు నొకపంచను బైఁట చెఱఁగుఁ బఱుచుకొని రంగనామస్మరణము సేయుచుఁ బడి యుండ నొక్కరేయి భుజాగ్రపరిచిహ్నితశంఖచక్రుఁడు—తుల సీమాలావకున్యుఁడు—ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రప్రభూషితదేహుఁడగునల్లనియాచార్యపురుషుఁ డొకఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కృతుఁ డయ్యెను.

శ్రీ—వేశ్యయింటికి స్వప్నములోనైన నాచార్యపురుషుఁడు వచ్చేయుటకిది యేమొదటిసారి.

విప్ర—ఆహా! ఆహా! ఏమి నీయదృష్టము! తరువాత నేమి జరిగినదో చెప్పు.

దేవ—నే నామహాత్మునకు నమస్కరించి దేవర వా రెవరో సెలవిం డని వేఁడుకొంటిని.

విప్ర—కానీ! త్వరగాఁ జెప్పుము.

శ్రీ—ఉండుఁడు. ఏమి చెప్పవలయునో యాలోచించుకొననీయ రేమి?

దేవ—ఆలోచించుకొనుట కిది యసత్య మని నీయభిప్రాయమా?

శ్రీ—నిన్నరాత్రి గలిగినస్వప్న మీయుదయముననే యెంతయో నిదానించి స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనినఁ గాని పూర్తిగా వెల్లడింప లేము. అట్టిచో నెప్పుడో గలిగినస్వప్నము నాలోచించుకొనకుండ నెట్లు చెప్పఁగల్గుదు వని యంటిని. లేనిపోనిదుంభిప్రాయ మేల పడెదవు?

విప్ర—నాయనా! ఉండవోయి! శీఘ్రముగ నేమిజరిగినదో చెప్పుము. తా నెవరి నని చెప్పెను.

దేవ—నన్ను విష్ణుదాసుఁ డందు రనెను.

శ్రీ—అదేమిమాట? వైష్ణవులు విష్ణుదాసులుగాక వేశ్యాదాసు లగుదురా!

విప్ర—ఆతనిపేరు?

దేవ—పేరు చెప్ప వీలు లేదు. నేను శ్రోస్నవర్ణాంశైదపెరుమాళ్ దాసుఁడ ననెను.

విప్ర—ఓహో! భక్తిసారులనారోయి! భార్గవాన్వయులోయి! నాకర్ణావలె నిద్దఱుతల్లులపుత్త్రులోయి!

శ్రీ—ముసలిదానికిఁ బఱుచుఁదన మిచ్చినమహాపురుషులా?

విప్ర—ఔను.

శ్రీ—(అపవారించి) ఈపదుచుముండ నాతఁడు ముసలిదానిని జేసినయెడల మన కీబాధ యుండక పోవును. (ప్రకాశముగ) అయ్యా!

పార్వతీపరమేశ్వరు లెదుట నిలిచినన్నైన వారిం జూడనిమహాత్ముఁ డీమెయింటికి వచ్చె ననిన నెట్లు నమ్ముదురు?

విప్ర—నారాయణమూర్తియే యాశ్రితపరమసులభుఁడై యుండఁ దద్భక్తులుగూడ నట్లుండరా? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—మహాత్మా! నా కేమైనఁ దారకమార్గ మున్న దేమో చెప్పుమని ప్రార్థించితిని.

శ్రీ—(తనలో) తారకమార్గము నిప్పు డేల వెదకుకొనవలయును? వృత్తి ననుసరించి యూరివారినెత్తిఁ గొట్టుటయే తారకమార్గము.

విప్ర—తరువాత—

దేవ—"శ్రీరంగక్షేత్రమునఁ బుష్పవనమున నర్థపంచకజ్ఞానసంపన్నుఁ డగుమహాత్ముఁ డొకఁడు విప్రనారాయణుఁ డనుపేరున వెలుగుచున్నాఁడు. నీవు పోయి యాతని సేవించిన నిస్సంశయముగఁ గృతార్థురాల వగుదువు." అనెను.

శ్రీ—(తనలో) ఈదుర్వేశ్యాసంగతి కాచార్యోపదేశము మూలాధారమయ్యెనా?

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! నే నంతవాఁడనా? అయ్యయ్యో! దురాత్ముఁడను. పాపిష్ఠుఁడను. ఆమహాత్మునిపాదుకల కున్నంతయర్హతమైన నాకు లేదే!

శ్రీ—ఆపాదుకలకిందిమట్టి కున్నంతయర్హత నాకు లేదు.

దేవ—ఇట్లు సాయించి యాతఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఒక్కతెను బైకి రాఁగ నూరివారు తాలఁ గొట్టుదు రను భయముచే మా యక్కను సహాయురాలిగఁ దీసికొని నిన్నటియుదయమున నీ పుష్పవనముఁ జేరి దేవర యెదుటఁ బడి మాయక్కతో సాష్టాంగపడితిని.

విప్ర—ఆఁ! ఆఁ! అదెప్పుడు?

శ్రీ—నిన్నటియుదయమున నని చెప్పియే యున్నది.

విప్ర—నీవుకూడ నప్పుడు నాతోడనే యుంటివి కాదా?

శ్రీ—ఊ.

దేవ—మీశిష్యుఁడు మమ్ములఁ జూచినట్లు నే ననుకొంటిని.

విప్ర—శ్రీనివాసా! చూచితివా?

శ్రీ—చూచితిని.

విప్ర—అప్పు డేల చెప్పలేదు?

శ్రీ—దేవరవారియొద్ద విష్ణుగాథామాహాత్మ్యమును నేర్చుకొనవచ్చిన వాఁడను గాని దేవరకు వేశ్యాగాథాకలాపమును బోధించుటకై వచ్చియుండక పోవుటచేత—

విప్ర—ఇఁక నెక్కడివేశ్యయోయి! ఆవేశ్యాజన్మమే పోయినది! తత్సంస్కారములే నశించినవి. ఇది యొకపరిశుద్ధతత్త్వము.

దేవ—సాష్టాంగపడినను దేవరవా రాశీర్వదింప కుండుటచేతను—మా వంకఁజూడనైనఁ జూడక పోవుటచేతను—

విప్ర—క్షమించవలయును.

దేవ—దేవరమనము శ్రీరంగేశ్వరపుష్పమాలాకైంకర్యసంకలితమైన పుడు దేవర కన్యవస్తువు కనఁబడునా? నన్నుఁ జూడనిభక్తాగ్రగణ్యులు నాసేవ నంగీకరించి నన్నుఁ గృతార్థను జేయ రని మహావిచార మొంది, మతి లేక, యెచ్చటికిఁ బోవుటకును గతియు దిక్కును లేక యేమి చేయుటకుఁ దోఁచక, శ్రీరంగక్షేత్ర మంతయుఁ దిరిగి తిరిగి పరమార్తిచే నేడ్చి యేడ్చి, నిన్నరాత్రి రెండుయామములకుఁ గావేరిలో దిగి ప్రాణత్యాగమును జేయుటకై తత్తీరమును జేరితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వింటిని!

శ్రీ—(తనలో) ఏదీ? జరిగినది కాదు.

విప్ర—కరచరణాద్యవయవవిశిష్ట మగుదివ్యరూపమున నుంటచేతనే యాత్మకు మోక్షోపాయము కలిగినది. ఆత్మ తరించునది దేహాము చేతనే. రంగరంగా యని స్మరించుటకు నో రుంటచేతనే, రంగాలయమునకుఁ బరుగులిడుటకుఁ గాళ్లు లుంటచేతనే, రంగని దర్శించుటకుఁ గన్ను లుంటచేతనే, రంగని బూలఁ బూజసేయుటకుఁ జేతు లుంటచేతనే కదా మన యాత్మలకు రంగభక్తి కుదిరినది. అవయవరహితమును రూపశూన్య మైనయాత్మ రంగని సేవించుటెట్లు? సేవించిన నది యేకసంతుష్టికర మగుసేవగ నుండునా? గట్టిగ వదలకుండ రంగనికాళ్లు పట్టుకొనవలయును. నోరార్చుకొనిపోవునట్లు రంగనామము స్మరింపవలయును. అది సంపూర్ణ మగుసేవ. అది సంతుష్టికర మగుకైంకర్యము.

శ్రీ—(తనలో) దీనికే జబర్దస్తీభక్తి యని పేరు.

విప్ర—నామనసులోనియభిప్రాయమును నీకుఁ జెప్పెదను వినుము. నాకు మోక్షమం దైన వంతయాపేక్ష లేదు. ఎన్నిజన్మము లయినఁ దనివి దీఱకుండ నెక్కుడురీతిగ రంగకైంకర్యమును జేయుటయే నాకుఁ గావలసినఫలము. సరి. సరి. దీని కేమి? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—అప్పు డింక జనసమ్మర్దముగా నుండుటచేఁ గొంతసేపు తాళియుండవలయు నని తత్తీరమునఁ గూరుచుండ నెందుచేతనో కన్నులఁ గట్టె మబ్బు దగుల సొమ్మసిల్లితిని.

శ్రీ—(తనలో) త్రాగుటచేత—

విప్ర—సెబాస్! రంగఁడు నీప్రయత్నమును గొనసాగనిచ్చునా?

శ్రీ—ఎవనిగొంతుఁ గోయుట కట్టపెట్టి యుంచెనో?

దేవ—అంతట నిద్రావస్థలో—

శ్రీ—తిరిగి స్వప్నమా? ఇదివఱ కాచార్యపురుషునివంతు తీఱినది. ఇఁక రంగనిదికాఁబోలు! వేశ్యానునయమునకు భగవంతుఁడు, భాగవతోత్తము లెంతచవుక యయిపోయినారు!

విప్ర—అదియే భగవంతునియందున్న విశేషము. ఆశ్రితాతిసులభుఁడు. గజేంద్రాళ్వారులు తిరుప్రపత్తి సేయ, నిత్యసూరు లాశ్చర్యపడునట్లు స్వామి పరమపదమునుండి వేంచేసి మకరికాదంతప్రాణబాధిత మగుభక్తునిపాదమును శ్రీదేవీకపోలఫలకలాలనశీల మగుతనదక్షిణహస్తమున నెత్తి ధన్యాత్ముని జేసినయాభక్తవత్సలునికంటె—ఆపరమపురుషునికంటె—ఆచక్రవర్తి తిరుమగనారుకంటె—ఆజగదాధారునికంటె—నాకణ్ణునకంటె సులభుఁ డెవఁడు? ఆపదల కడ్డుపడువాఁ డెవఁడు? రక్షించువాఁ డెవఁడు? అజ్ఞానహరుఁ డెవ్వఁడు? నిత్యానందప్రదాత యెవ్వఁడు? రంగరంగరంగా! (అఱచును.)

దేవ—ఎవరో వచ్చి నన్ను శ్రీరంగేశ్వరునియాలయములోనికిఁ దీసికొని పోయినారు. “రంగరంగా! విప్రనారాయణమూర్తిని సేవింప వచ్చి యాతనిచేఁ దిరస్కరింపఁబడి నీపాదములే గతియని నమ్మి వచ్చితి,, నని పెద్దకేకలు పెట్టి యేడ్చితిని.

శ్రీ—ఇదివఱ కెవరో వచ్చి తీసికొనిపోయి రని చెప్పియుండి యిప్పుడు నీయంత నీవే యాలయమునకు వెళ్లినట్లు చెప్పుచున్నావు.

విప్ర—అది యొకతప్పు కాదు. కానిమ్ము.

దేవ—“తెల్లవారినపిమ్మట మాలాకైంకర్యమునకై వచ్చువిప్రనారాయణుని మేము మందలింతుము. నీవు పోయి యాతనినే సేవింపుము,, అని స్వామి గంభీరవాక్యములఁ బ్రసాదించిన ట్లుండ నదరిపడి మేల్కాంచితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! ఇఁక నేమున్నది! రంగరంగరంగా! ఇందులకా మోము ముడుచుకొంటివి! ఇందులకా యప్రసన్నముఖుఁడవై యుంటివి! ఇదిగో! లెంపలు వైచుకొనుచున్నాను. (అట్లుచేయును.) రంగరంగరంగా! క్షమింపుము. సర్వాపరాధిని క్షమింపుము. భక్తశిఖామణీ! నన్ను మందలింతు నని స్వామి సెల విచ్చెను గాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా!

దేవ—ఏమి? అట్లు సంభ్రమపడెద వేమి? నావలన నేమైన తప్పు గలిగెనా?

విప్ర—నీవలనఁ గాదు. ఈనిర్భాగ్యునివలన—ఈయుక్తిశూన్యునివలన—ఈమత్తునివలన—ఈమందునివలన—ఈయహంకారునివలన—

శ్రీ—అట్లు దూషించుకొందు వేల? శ్రీరంగదర్శనతత్పరతను మీనేత్రములుండి, శ్రీరంగదేవాలయఘంటాంకారనాదశ్రవణతత్పరతను మీకర్ణములుండి, పాశురపఠనావేగమున మీజిహ్వ యుండి, భక్త్యావేశమున నాత్మయుండి దేహస్మృతియే లేనట్టు లుండి సమీరీమెను గాంచి,యానందించి, యాశీర్వదించి, ప్రసంగించి, యుపదేశించి, కృతార్థ నానిముసమున నే చేయలే దని శ్రీరంగమూర్తికి మీపైఁ గోపము వచ్చిన దనుకొనుటకంటె నసందర్భమైనవాక్యము సృష్ట్యాది యిప్పటివఱకుఁ గలిగి యుండ దని నా యభిప్రాయము. అందులో శ్రీరంగమూర్తియే యట్లు సాయించుట తనదైవత్వమును దానుదగ్ధము చేసికొనుట గాని మఱియొకటియా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎట్టిమాట లాడుచున్నావు! శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. విష్ణుతిరస్కారముకంటె విష్ణుభక్తతిరస్కారము

మహాపాపప్రదమేయి! అట్టిమహాపాపము నామెడకుఁజుట్టుకొని నది. రంగరంగా! రంగా! ఎట్లు లుద్ధరింతువో! ప్రపన్నురాలా! నన్ను మన్నలింతు నని స్వామి యానతిచ్చెను గాదా? ఆనతిచ్చెను గాదా? ఆనతిచ్చెను గాదా?

దేవ—మహాత్మా! నేను శాంతి నొంద దేవునియొద్దకు వచ్చి తమకుఁ దొందర యిచ్చుచుంటినా? నే నేమైనఁ దప్పాడితినా?

విప్ర—నీ వాడినవి వేదాంతవచనములు! నీవు మహాత్మురాలవు. దైవసాక్షాత్కారము గలదానవు నీతో భగవంతుఁడు సెల విచ్చినట్లు నన్నీయుదయమున నాతఁడు మన్నలించినాఁడు.

దేవ—ఎట్లు! ఎట్లు!

శ్రీ—(తనలో) ఇదివఱకు విననట్లు! ఎఱుఁగనట్లు! నిన్నయుదయమునుండియు నీముందు మమ్ము తథాస్తుదేవతవలెఁ గనఁబడకుండ సమీపమున నాశ్రయించుకొని తిరుగుచునే యున్నదేమో?

విప్ర—నా కాతఁడీయుదయమునఁ బ్రసన్నుఁడు కానేలేడు. ఆతని మొగము వికాసవంతముగనే లేదు. మందహాసపూర్ణముగ నుండుటకు మాఱుగ ధుమధుమ లాడుచున్నది. నా కింతకంటె నేమున్నది. నా బ్రతుకున కింతకంటె లోప మేమి? నాదుఃఖమున కింతకంటె నవధి యేమి? నానేత్రముల కింతకంటె మంట యేమి? నామహాపాపమున కింతకంటె దుష్టఫల మేమి? నాయాత్మ కింతకంటె శల్య మేమి? మన్నలింతు నని యాజ్ఞ యిచ్చెను. మన్నలించినాఁడు. నిన్ను నాయొద్దకుఁ జేర్చుకొంటిని. ఇఁక నామహాత్ముఁడు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అతిసులభుఁడే! ఆశ్రితదోషభోగ్యత్వగుణసంపన్నుఁడే! అమితకరుణాపూర్ణుఁడే! అట్టి శ్రీరంగమన్నారు నాకేలకఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అగును. నాతప్పిదమేమో తెలిసినది. [illegible] శిక్ష యైనది. నామన

ష్ప నిర్వికార మైనది. రంగరంగరంగా! రక్షించితివి! ఇదిగో! నీ పునాటియొప్పియుఁ బ్రియభక్తురాలు, ఈమెతో మహానందమున సాకం గాలక్షేపమును జేసెదను. ఓరంగదాసురాలా! నీమూలమున నేఁ గృతార్థుఁడ నైతిని.

దేవ—దేవరవారి పాదములను మాత్ర మేయుంచి సఖ్యమునోర్చి నను గావచ్చిన నాకో మీ సన్నిధి లానతీయం బగునా! దేవరకు శిష్యురాలను. సేవకురాలను మీపాదముల నొత్తుకొనుదు. మీవస్త్రముల నుదుకుకొనుదు. మీపూలమొక్కలకు నీళ్లు తోడుదును. మీయు రంగని కర్పించు పూలమాలలను నేను గ్రుచ్చుదును.

విప్ర.—అది నే నంగీకరింపను. నా కీచేతు లేల? రంగనికు ధరింపఁదగిన పూలమాలలు నేనే గ్రుచ్చినయెడల నాచేతు లేల కాల్పనా! మాలాకారు లగుభక్తు లెందఱో తరించిరని విని నే నిట్టి దాస్యముచే నాతనువును బవిత్రముగఁ జేసికొనుచున్నాను.

దేవ—అట్లయిన పోనిండు. నేను మీవస్త్రాలను సమ్మార్జనము చేసెదను. అలికెదను. ముగ్గు పెట్టెదను—

శ్రీ—ఒకటి యనిపమాట యేమి? ఆమహానుభావుఁడు చేయుచున్న పనులను జేయ నిచ్చియుంచుకొనినావు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ గొంత దేహశ్రమము తగ్గు నని సంతోషపడుచున్నావా?

శ్రీ—దేహశ్రమమున కేమి కాని హృదయశ్రమము ద్విగుణ మైనది.

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—భక్తి రాజ్యచిహ్నము తొలఁగింపలె నుండగనే యెదుగఁదగినది. ఆది యేనువచ్చినపిదపనే దేవరభక్తిసాంతత్యమున కేమిలోపము గలిగెనో యని నేను విచారించుచుంటిని. అందుపై వన్నెలు చిన్నెలు గలయీయాడది వచ్చి చాపిదించెను. సర్వసంగపరిత్యాగు

లగు దేవరకు సంసారవృద్ధి యగుచున్నది. ఇంక నెంతవృద్ధి యగునో యని నే నేడ్చుచున్నాను.

విప్ర—సంసారవృద్ధి యెట్లగును? నన్ను తొల్లి గూడిన నాటిది యగునా? ఈమె రంగనిమాజ్ఞపై నిట్లు వేంచేసినది. మనకుఇట్టి దే మున్నది?

దేవ—దేవా! మీ కిష్టము లేనియెడల నే నెచ్చటికైనఁ బోవుదును. నిర్బంధ మేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట నాడితివి! నీవు మహాభాగ్యురాలవు. నీసాంగత్యముచేతనే నాకుఁ గావలసిన దేమి? వారకాంతవైనఁ బరమభక్తశిఖామణులగు భక్తిసారభగవానులచే నిటులఁ బొగడఁబడితివి.

దేవ—దేవగదాసినై నే నిచ్చట నుండుట మీ కిష్టమేనా!

విప్ర—అదియే నీ కది మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా!

దేవ—మీభుక్తశేష మేమైన నున్న నది మీశిష్యునిచేఁ గుక్కకు విదిల్చినట్లు వేయించుఁడు. ఈగ్రామములో గ్రామము లున్నంతవఱకు శ్రీరంగదేవకైంకర్యము, దేవరకైంకర్యము చేసికొనుచు నుండెదను.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అట్లు లాడఁ దగునా?

శ్రీ—అట్లు లాడుట తగదు కావున దేవరయారగించుభిక్షాన్న మీమె చేతనే మాధుకర మెత్తించి తెప్పించఁ దగును.

విప్ర—అదెందులకు? నేనే పోయెదను. లేనియెడల నీవు పోయి తేవచ్చును.

శ్రీ—దేవరకు వర్ణవిభాగములతోఁ బని లేదు. లింగభేదములతో నంతకంటెఁ బనిలేనప్పు డామె తెచ్చిన బాధ యేమున్నది?

విప్ర—ఎందులకోయి! అట్టియగత్యము లేదు.

శ్రీ—(తనలో)

సీ. విప్రాంత్యజాలలోన ♦ భేద మేమనఁ గాని
పంచముతోడ సా ♦ పడఁగ లేఁడు
తరుణీపురుషు లొక్క ♦ తత్త్వ మౌననుఁ గాని
యింతి వీథిఁ బడ స ♦ హింప లేఁడు
వేదముల్ చలిమంట ♦ వేయు నోయనుఁ గాని
తండ్రిశ్రాద్ధము సమా ♦ త్రముగఁ జేయు
సత్యవర్తనమే ప్ర ♦ శస్తమౌననుఁ గాని
పలికిన ట్లాచరిం ♦ పంగ లేఁడు.

గీ. తనకుడియెడమచేతులఁ ♦ దనరునట్టి
భేదమే తీర్చుకోలేని ♦ వెట్టినరుఁడు
లింగవర్ణభేదములు నశిం ♦ పంగఁ గలఁడె?
పాల్లుకేకల సృష్టిని ♦ మార్చ నగునె?

గీ. బ్రహ్మసృష్టిలో భేదమే ♦ ప్రాతిపదిక
వర్ణభేదములు మఱొక ♦ ప్రబలభేద
మెంచి యొకనిపై నొకఁ డేచి ♦ యెగయుచుండ్రు
భేదశూన్యముగ బ్రదుకే ♦ లేదు గాదె?

గీ. కుక్కగొడుగులవలెఁ బుట్టి ♦ గ్రుంకుమనము
ప్రాకృతప్రకృతిగతిప్ర ♦ వాహ మడ్డు
పడుతుమే? బుద్బుదము లట్లు ♦ పైపై నూఁగి
యెటను టప్పనకుండఁ బే ♦ లుటయె కాక.

(ప్రకాశముగ) స్వామీ! అట్లేమో యస్తిమితముగనున్నారేమి?

విప్ర—నా కిపుడు మనసు నిర్మలముగ నున్నది. లోపలినుండి యేదియో సముద్రతరంగములవలెఁ బొంగుచున్నట్లున్నది. ఒడలు

జలజల లాడుచున్నది. పులకాంకుర మగుచున్నది. రంగరంగ రంగా! ప్రసన్నుఁడ వైతివి. మీ రందఱు నాతోఁ బాడుఁడు. నాతోఁ దాండవింపుఁడు. రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా!

దేవ—(తనలో) భక్త్యావేశ మైకాహికజ్వరమువలె దినమున కొకసారి యో రెండుసార్లో తగిలి విడుచునుగాఁబోలు!

కాంభోజిరాగము — ఆదితాళము.

విప్ర—నీరదలసితాంగ శ్రీరంగా! ♦ నిఖిలపాపవిభంగ ॥నీ॥
సాంకీర్తనం బైనయింపం ♦ సాగమునమానసఁ జిక్కె నీపద
నీరజంబుల భక్తిఁ గొల్వఁగ ♦ నేరక చెడిపోతిరంగా! ॥నీ॥

దేవ—(తనలో) ఇఁక ముం దది జరుగవలయును.

విప్ర—సుందరం బగుఫాలతలమునఁ ♦ శోభిల్లెడు చిఱుకురు
లందముగ నిరుపాయ లాడఁగను
చెందొవ న్నిందింపఁగం దగు ♦ చందమున దిరురేఖఁ దీర్చిన
చందమామనుబోలునీమొగ ♦ మెందులకుఁ జూపింపకుందువు॥నీ॥

దేవ—(తనలో) ఈమొగము నామొగమా? రంగని మొగమా?

విప్ర—(గట్టిగ తాండవించి) రంగరంగరంగా! రంగా!

(పెద్ద కేకలువైచి నేలఁ బడును.)

శ్రీ—ఆహా! ఆహా! భక్త్యధికతచేఁ గాఁబోలు మహాత్ముఁడు మూర్ఛ నొందినాఁడు.

దేవ—(అతని దనతొడపై నుంచుకొని పైఁటచెఱఁగుతో విసరును.) (తనలో) ఇట్టియవస్థనే నేను గోరితిని. స్త్రీస్పర్శచే నేమైన మూర్ఛ కలుగునేమో? (తలయుఁ జెక్కులు వక్షమును నిమురుచున్నది)

శ్రీ—నీవెందుల కేతని స్పృశించితివి? నీ వటు పొమ్ము. లే. లే.

దేవ—గురునిదేహసంరక్షణము శిష్యునిదని యాతఁ డిదివఱకు బోధించినయంశమును మఱచితివా?

శ్రీ—శిష్యుని దని చెప్పినాఁడా? శిష్యురాలి దని చెప్పినాఁడా?

దేవ—భక్తునిఁగూర్చి లింగభేదము చూపఁదగ దని యాతఁ డుపన్యసింప లేదా?

శ్రీ—భక్తునిఁగూర్చి యని చెప్పెనా? శిష్యునిఁగూర్చి యని చెప్పెనా?

దేవ—నే నిటుకు భక్తి నభ్యసించుటకే కదా వచ్చితిని!

శ్రీ—నీ వభ్యసించి నిష్కలభక్తురాల వైనప్పుడు చూచుకొనవచ్చును. లే! ఇప్పుడు లే! అదిగో! ఆదిక్కుమాలిన పైఁటచెఱఁగుతో విసరుచున్నా వేమి? ఆఁగు! నా ప్రారబ్ధము. ఆగాలి నాకుఁగూడఁ దగులుచున్నది. (విప్రనారాయణుని చెవిలో) రంగరంగరంగా! రంగా!

విప్ర—(లేచి) ఏఁడీ? కావేరిరంగఁ డేఁడీ! ఏఁడీ! కస్తూరిరంగఁడు! ఏఁడీ శృంగారరంగఁడు! ఏఁడీ! వైభోగరంగఁడు! ఏఁడీ! నాయొయ్యారిరంగఁ డేఁడీ! రంగరంగరంగా! (పడఁబోవును.)

శ్రీ—(పట్టుకొని) దేవా! తమ కొడలు తిరుగు చున్నది. పర్ణశాలకు దయచేయవలయును.

విప్ర—పర్ణశాల కేల? నన్నుఁ బట్టుకొని శ్రీరంగాలయమునకు దీసికొనిపొమ్ము! అచ్చట నాదివ్యమూర్తిని, నాముద్దులరంగని, నొకసారి సేవింతును.

శ్రీ—మహాభాగ్యము! దేవర దయచేయుదురుగాక!

దేవ—నేనుఁగూడ వచ్చెదను.

శ్రీ—వలదు. నీవు పర్ణశాలకుఁబొమ్ము నిన్నట మేముగలిసికొందుము.

దేవ—సరే!

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

తృతీయాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము]

(ప్రవేశము—దేవదేవి)

దేవ—ఆహా! పాపకాలము! వేశ్యయింటిచుట్టు శృంగారవేషములతో విటులు దిరుగవలసి యుండ, వేశ్యనైననే నీసన్యాసినీవేషమున విటునిసంపాదించుటకొఱకు కల్లలాడవలసి వచ్చినది. ధనలాభమునుగోరి యీతనికొఱకు దేవ్రులాడుట లేదు. అతఁ డిచ్చున దేమి? సాలగ్రామతీర్థము! పోనీ! చక్కఁదనము చూచి యీతనికొఱకు కేడ్చుచుంటి నేమో యీతన నట్టిరూపలావణ్యాదు లచట పూర్ణానుస్వారములు! వేశ్యావృత్తికి స్త్రీప్రకృతికిఁ గూడ సన గర్హ్యమైనపని సేయుచుంటిని. మాయక్కచే సెప్పబడ్డ దాస్యము చేయించుకొనఁ దలఁచి, యిప్పు డీబాపనయ్య కది యిది యనరాని కైంకర్యము సేయుచున్నాను. ఆతనికి బానిసనై యుంటిని. కడుపు నిండినదున్నపుపోతు మొగము వాచి, యొడలునిండినగుడ్డను మొగము వాచి యుంటిని. లోనఁ గడుపు మండుచుండఁగాఁ బైకి మహానందమున రంగనామస్మరణము చేయవలయును.

కాళ్లువిఱుగఁ దాండవములు! నోరు నొప్పులువట్టఁ బాటలు! చెవ్వులు తడకలుగట్టఁ దాళపుదెబ్బలు! ఇంతకు మేళములో మున్కాకలు దీనదాన నగుటచేయింధాటికింక నిలువఁబడినాను. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. లోపల విటాకర్షణావృత్తి, పైకి విష్ణుభక్తి! లోపల నింద్రియసమ్మర్దనోత్కంఠత, పైకి భాగవతోత్తమత! లోపల సంగవాంఛాపాటవము—పైకి సన్న్యాసిస్వరూపము! లోపలఁ గ్రీడామందిరావాసాభిసంధి—పైకి శ్రీరంగాలయసందర్శనకుతూహలత! లోపల భక్తుని బాదదాసునిగఁ జేసికొనుకోరిక—పైకి భక్తునిపాదములకుఁ బ్రణామము! లోపలననంగమంత్రజపము—పైకి నష్టాక్షరీమంత్రజపము! లోపల దలఁపులో దొంగతనము—పైకి మాటలో రంగనామము! ఇట్టి స్వరూపము నిట్లు వెల్లడించుచున్నాను. లేనిప్రేమములు వెల్లడించుట, రానియేడుపు తెచ్చుట కలుగనికోపములు గనఁబఱచుట, లేనివినయములు తెచ్చుకొనుట, మొదలగునుజనమహేంద్రజాలవిద్యలలో విజయపత్రికఁ గొనినదానను గనుక యింతవఱకు దూసపోకుండ నిలిచితిని. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. ఎంతశ్రమపడినను తుదకు సాధింపఁగల ననునాస యున్న నంతబాధ లేదు. అధైర్యమనుమాటయే యెన్నఁడెఱుంగని నాకే యిట్లున్నది. నే నిటఁ బ్రవేశించి నైదుమాసములు దాఁటినది. అనేకపర్యాయములు లతనిదేహముతో నా దేహమును దగుల నిచ్చితిని. గిలిగింతలు పెట్టితిని. జుట్టు దువ్వితిని. పూలు ముడిచితిని. దేహమునకు గంధము పూసితిని. కాళ్లకు గజ్జెలు కట్టితిని. చిత్రచిత్రనృత్యము లనువంక నెన్నిమాఱులో కౌఁగిలించితిని. మోము మోమునఁ జేర్చితిని. పాదము లొత్తితిని. ఉహుహూ! కరుగలేదు. కదలలేదు. మెదలలేదు. అద

రిపడ లేదు. టొంక లేదు. ఊఁహు. హా! ఒడలు జల్లుమనినట్లు యినఁ గనఁబడ లేదు. రోమాంచమైనఁ గలుగ లేదు. ఆహాతిబ్రా మ్మ! మంచుగడ్డ! ఉక్కుతునుక! వజ్రఫలకము! చీచీ! ఆఁడుదాని కక్కఱకు రానిమగవానితను వేల? ఈనిర్భాగ్యుని కట్టె యంత్యావస్థాగ్నిదీప్తికే కాని యనంగాగ్నిదీప్తి కక్కఱకు రాదు.

(నేపథ్యమున) రంగరంగరంగా! రంగ! అంతమాట వలదు.

దేవ—అరుగో! గురుశిష్యులిద్దఱుఁ గూడ వచ్చుచున్నారు. నే నీమాల తీలతచాఁటున నుండి వా రేమనుకొనెదరో విందును.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశింతురు.)

శ్రీ—ఆలాగునఁ జెప్పు మని యిదివఱకుఁ జెప్పితి కాదా? ఇప్పు డంత మాట వలదందు రేల?

విప్ర—(సందేహముగ) ఊఁ—ఊఁ—సరే—చె—ప్పు—చూడు— చెప్పిన బాధ యేమున్నది?

శ్రీ—బాధయా? బ్రదుకుదుము. పరువు దక్కించుకొందుము. భక్తి నిలుపుకొందుము.

విప్ర—ఆభయ మేమియు లేదు! అందుచేత నే నట్లు చెప్పుమనుట లేదు.

శ్రీ—చిత్తము. పోయి చెప్పెదను.

విప్ర—చూడు! ఈదినముననే యనుమాట యేమి? ఇంతలోఁ దొందర యేమి? రేపు చెప్పవచ్చును.

శ్రీ—అట్లు కాదు. క్షమింపవలయును. తలఁచుకొనినది శ్రీఘ్రముగ నైన మంచిది. పోయెదను. సెలవిండు.

విప్ర—చూడు! సాయంకాలమునఁ జెప్పుదువుకాని యిటురా!

శ్రీ—నేను రాఁజాలనందులకు దేవర క్షమింపవలయును. ఇంతకాలమునకు మీనోటివెంట నామాత్రపుమాట వచ్చినది. పోవుచున్నాను.

విప్ర—ఉండు. ఇప్పుడే చెప్పక తప్ప దనుచున్నావు కాన—విను—
మెల్లగ—మృదువాక్యములతో— మనసు నొచ్చకుండ—
జాగ్రత్తగా—చెప్పవలయును. ఆమె బహుసుకుమారి సుమా!

శ్రీ—భవబాధాపరిత్యాగిని యగుభక్తురాలు కాదా?

విప్ర—కా దంటినా! ఆమాట యిప్పు డెందులకు? నేను జెప్పినట్లు
కాకుండ—నామనసులోని యభిప్రాయ మది యైయుండు నని
నీ వూహించినట్లుగ—తెలిసినదా?

శ్రీ—తెలిసినది కాని—మీయాజ్ఞ యని చెప్పినెడల పని జరుగును
గాని నాయూహ మని చెప్పినయెడల ఛీ! ఛీ! యనును.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ఆమె యట్టికఠినోక్తు లెన్నఁడైనఁ బలుకునా?
పరమమృదులవాణీమనోహర కాదా?

శ్రీ—మహాత్మా! రంగనామముకంటె మృదుమధుర మైనవాణి లే దని
సెలవిచ్చితిరి కాదా? దానికంటె మృదుల మని మీయభిప్రా
యమా!

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎంతమాట నాడితివి! రంగ రంగా! (చెంపలు
వైచుకొనును.) సరే పొమ్ము.

శ్రీ—పొమ్మనిచ్చినయెడల నీసరికిఁ దిరిగి వచ్చియుందును. (పోవును.)

దేవ—(తనలో) ఏదియో నాకుఁ గొంతబాధ నిచ్చెడుమాటను జెప్ప
వచ్చుచున్నాఁడు. ఈశిష్యునిబలాత్కార మెక్కువగ నున్నది.
కాని! సరసశృంగారలీలాకలాపధళధళాయితరూపసౌభాగ్యము
వదలినది కదా? తస్కరవిరాగివేషము వచ్చినదికదా! మహా
రాజులను మంచపుఁగోళ్ళకుఁ గట్టించుమహిమము మన్ననఁగలసి
నది కదా! పరమదరిద్రకురూపనపుంసకాధమాధముఁ డగుబాప
నపంద వెంట 'మగఁడో మగఁడో,' యని యఱచుచుఁ బ్రాఁకు
లాడిననైన నతఁడు నన్నుఁ గ్రేఁగంటనైనఁ జూడనట్టిదురవస్థ

ప్రాప్తమైనదికదా! ఇంతకంటె నైచ్య మేమి రాఁగలదు? వచ్చునెడల రానీ! నైచ్యము భక్తికి మంచిదే కాదా? దొంగభక్తి పోయి నిజమైనభక్తి కుదిరినయెడల సదృష్టవంతురాలనే! లేదా యజ్ఞోపవీతమును మెలికవైచి భర్తుని వేశ్యావీధి కీడ్చి తెచ్చి మేళములో నావెనుక నీతని తాళపుహంగునకై పెట్టి యింతటినుండి సానులమేళములో శ్రీవైష్ణవులు చిప్పతాళపుహంగుఁ జేయవచ్చుననుసదాచారమును స్థాపించి శాశ్వతకీర్తి నైనఁ బొందుదును.

(నేపథ్యమున) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ.—శ్రీనివాసుఁడు పిలుచుచున్నాఁడు. నే నిట్టె లోనికిఁ బోయి యీసారి పిలిచినప్పుడు కానఁబడుదును. (పోవును.)

శ్రీ—(ప్రవేశించి) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) శ్రీనివాసా!

శ్రీ—ఆఁ! ఇచ్చటకు రమ్ము

దేవ—ఎందులకు?

శ్రీ—ఎందులకో వినుటకే—

దేవ—(ప్రవేశించి) ఏది? వినఁ దలఁచితిని. శీఘ్రముగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—శీఘ్రముగఁ జెప్పుట కది మంచిమాట కాదని సంకోచించుచుంటిని.

దేవ—నీవు సంకోచింప నక్కఱ లేదు. నేను గీడుకు సంకల్పించుకొనియే యిల్లు వదలి యిటుఁ జేరితిని.

శ్రీ—ఆఁ! ఆఁ! నీవు సంకల్పించుకొనినకీ డేమి?

దేవ—ఆత్మహత్య! అది సాగినది కాదు. అంతవఱకు సిద్ధపడి యున్న దానికి నీకీడుమాట లెక్కయేమి?

శ్రీ—నీ విటకు వచ్చి యైదుమాసములు దాఁటినది కాఁబోలు నేమి?

దేవ—అయిన నేమి?

శ్రీ—పాపము! నేఁటితో నీకు గురు సేవఋణము తీఱిపోయినది!

దేవ—రంగ రంగా! గురువులవా రాకస్మికముగఁ బరమపదించినారా?

శ్రీ—(చెవులు మూసికొని) పాపము శాంతించునుగాక!

దేవ— లేక భ్రష్టులైరా?

శ్రీ—నీవింకనిచ్చట నుండిన నేమగునో కాని, నిన్నిటనుండి మఱి యెక్కడకైనఁ బొమ్మనినారు.

విప్ర—(తనలో) పాపము! వెడలిపోవును గాఁబోలు! అయిదు మాసములనుండి రంగనామస్మరణమున, రంగగాథాగానమున, రంగభక్తిప్రేరితతాండవమున నెంతయో తోడ్పడి యున్నది. చీ! చీ! పుట్టిననాఁటనుండి పోషించి భక్తి నొసఁగినరంగనికంటె నాకుఁ దో డెవ్వఁడు? రంగనికంటె దిక్కెవ్వఁడు? రంగ రంగ రంగా! (తెంపలు వైచుకొనును.)

శ్రీ—మాట లాడ వేమి? అది గుర్వాజ్ఞ కావున నెంతశీఘ్రముగఁ బోయిన నంతవిధేయతఁ గనఁబఱచినదాన వగుదువు.

దేవ—నాకుఁ బరమసంతోషకర మగువార్త్తను జెప్పితివి. (తనలో) ఇది నాకు నిశ్చయముగ సంతోషకర మగువార్త. నామనోరథ మింక నెఱవేఱఁగలదు. ఇప్పటికి నేను స్త్రీ నని యాతనికిఁ దెలిసినది. నాస్త్రీత్వప్రభావ మిప్పటికి బ్రహ్మరంధ్రమున కెక్కినది. నే నిదివఱకు వెల్లడించిన శృంగారభావచేష్ట లిప్పటికి జీర్ణమై రక్తమునఁ గలిసి ప్రవహించుచున్నవి. మోటమొండితత్త్వము కావున నింతయాలస్య మైనది. ఇఁక భయము లేదు. ఇఁక నొకటి రెండుమోతాదులతో వ్యాధి తిరుగును. ఐహికవ్యాధి కుదిరి ననరుఁడు మంచమునుండి దిగును. అప్రాపంచికవ్యాధి యైన భక్తిరోగము నశించినవాఁడు మంచ మెక్కును. ఇది మాత్రమే

ఖేదము. కాని రోగము కుదురుటమాత్రము నిశ్చయము. (ప్రకాశముగా) శ్రీనివాసా! నేను బోయెదనని పొమ్మనుటకు గురువులవారికిఁ గారణ మేమి?

శ్రీ—కారణమునుగూర్చి నాతో నాతఁడు చెప్పియుండలేదు.

దేవ—నీ వేల యడుగక పోయితివి?

శ్రీ—నీవు నన్నడుగుదు వని తెలియక.

దేవ—నాకుఁ జెప్పక పోయిన నీకైనఁ దెలిసియుండ నక్కఱ లేదా?

శ్రీ—పొమ్మనువాఁ డాతఁడు; పోవుదానవు నీవు. నడుమ కారణజ్ఞానముతో నాకుఁ బ్రయోజన మేమి?

దేవ—అయినను గారణ మేదని నీ వూహించితివి?

శ్రీ—ఇదివఱ కూహించి యుండలేదు.

దేవ—ఇప్పుడు యోజింపఁగలవా?

శ్రీ—ఏమున్నది? ఇట నీ వుండుట కిష్టత లేకపోవుటచేత—

దేవ—ఏల?

విప్ర—(తనలో) పొమ్మనుట నాకంతయిష్టమే కాదు. శ్రీనివాసుని ప్రోత్సాహ మెక్కువ మైనది. ఆమెనలనఁ దప్పేదియుఁ గానఁబడదు. నిశ్చలభక్తియుక్తురాలు! అది రంగనామస్మరణముఁ జేయ వీణ మీటునట్లుగ నుండునది. అది యేమోకాని—కొలఁదిదినములనుండి—నాకు—ఒకవిధమైయస్థిమితత—అభూతపూర్వ మైనయొకయుత్సాహము—విచారపూర్వక మైన దీర్ఘాలోచన మొకవుడు—రేలఁ దఱచుగ నిద్రాశూన్యత—మనసు మఱియొకదారిని బోవుచున్న దేమో యనువెఱ్ఱిభ్రమము—అంతలోనే ద్విగుణీకృతభక్తిప్రబోధితగాఢతాండవప్రారంభము—తాండవించుచుండఁగనే యంతలో పరాకు—ఏదో పోయినట్లు వెదకుకొన బుద్ధి—చూపుల కొకవిధ మగుచల

నము—తొట్రుపాటు—నిర్వర్ణింపలేని యొకవిలాసము—అభిముఖమార్గాభిగమనము గాక—తఱచు పార్శ్వగమనము—అంతలో నట్టి సంకోచము—ఏదియో వచ్చి యానందింపఁ జేయు ననునుకి పెద్దయాస—నా కింక నధోగతియే యని యకారణముగ లోనఁ గలిగినగుబులు—దేహమును కట్టె యట్టె యొకపు నుత్కృష్టత—ఒడలు చల్లఁగ నుండియు లోనఁ దాపము—నిష్కారణనిశ్వాసములు — భక్త్యుద్రేకము లేనపుడుకూడ బాష్పనిష్యందము—మన సేమో యూఁగినట్లొకపుడు—గిరగిర తిరిగినట్లొకపుడు—పామువలె నడచినట్లొకపుడు—ఉత్సాహమునఁ బొంగునట్లొకపుడు—ఏదియో దాఁటినట్లొకపుడు—లోనికి జగిపోవుచున్న ట్లొకపుడు—ముడుచుకొని ముడుచుకొని మూల దాఁగినట్లొకపుడు—నన్ను విడిచి యెక్కడికో పోయిన ట్లొకపుడు—గట్టిగఁ బట్టుకొనఁ జూచినకొలఁది మంచుగడ్డవలెఁ బట్టు జాఱిపోవున ట్లొకపుడు—ఏమి? ఇదియాధియా? వ్యాధియా? రెండునా? చిరకాలమునుండి కనిపెట్టుకొని కష్టనిష్ఠురతల కోర్చిన శ్రీనివాసునిజూడ నేమో యుదాసీనత!—నిన్నఁగాక మొన్న వచ్చిన దేవదేవిని జూడ నేమో యుత్సాహము! ఇందులకుఁ గారణ మేమనుకొనను?

దేవ—శ్రీనివాసా! ఈమాట లాడుటేమి? గురువులవారికి నాపై నిష్టత లేకపోవుట యేల?

శ్రీ—నీపై మిక్కిలి యిష్ట ముండుటచేతనే నిన్నుఁ బొమ్మనినారు.

దేవ—అదిన్యాయమేనా?

శ్రీ—అభక్తుల కది విరుద్ధము గాని భక్తుల కది న్యాయమే! భక్తునికి ష్టపదార్థ మొక్క శ్రీరంగఁడు తక్క నేదియు నుండఁగూడదు. ఇదిగో! నీవుగూడ భక్తురాలవే కదా? నీ కీతత్త్వము నేఁ జెప్ప నేల?

విప్ర—అదియాఁడు దగుటచే నిట్టియననుభూతపూర్వావస్థలు కలిగినవేమో యని—భ్రమపడి—మనశ్చలనము కాదు—భక్తిసంకోచము కాదు—ప్రాపంచికాభిముఖత కాదు—ఒకటి తలఁచుకొనఁబోవ నొకటి వచ్చుట—అనఁగ—రంగనిఁ దలఁచుకొనఁబోవ భక్తునిపై బుద్ధి పోవుట—రంగనికి—రంగరంగా యనుచుఁ బూలుగ్రుచ్చుచుండ—భక్తురాలికినయవిధేయతాగురుశుశ్రూషతాసక్తిసంపత్తినిగూర్చి యకారణముగఁ దలఁపు వచ్చుట—ఒకటియున నేమి? మన సేమో రెండుభాగము లైనట్లును—దేహమునకు మును పెఱుఁగనివిచిత్రసుఖ మేదియో కలుగుటచేత నదేహము తత్పునరనుభవము నపేక్షించుచున్న దేమో యనుసందేహ మాత్మకుఁ గలుగుటచేత—ఎందులకైన మంచి దని—ఆమె నిశ్చలభక్తురాలు కావున నామె కెక్కడనుండినను లోపము లే దని—ఇప్పటివఱ కంతబాధ యేదియు లేకున్నను—ముం దేది కలుగఁబోవునో యని సందేహించి—కొంచెము దూరముగ నుంచిన సర్వవిధముల మంచిదే యని యెంచి—యామెను స్వగ్రామమునకు వెంచేయఁ బ్రార్థించితి నని చెప్పుమని శ్రీనివాసు నంపితిని. ఈసరి కామెతోఁ జెప్పి యుండును. ఆమె నన్నుఁ గూర్చి యేమనుకొనునో? లోప మేదైన నున్న యెడల నది నాది కాని యామెది కాదు. (ముక్కు మీఁదఁ జేవైచుకొని) రంగరంగరంగా! రంగా! రంగనామస్మరణమును నిరభ్యంతరముగఁ జేసికొనవలయు నని యిచ్చటఁ గూర్చుండి తదితరవిషయముల నన్నియుఁ దలఁచితిని. ఇట్టిమనోవికారమే—ఇట్టి యస్వాధీనచిత్తతయే యిప్పుడు ముఖ్యముగ నా కున్న బాధ. ఇది యెట్లు కలిగినను మాన్పుకొనక తప్పదు. అందులకుఁ బ్రశాంతత—నిరుపహతస్థలస్థత—కావలసి యున్నవి. శ్రీనివాసుఁ

డింతకాలగునుండి యున్నాఁ డనుమాటయే కాని యతనిదారి యతనిది. అతఁడు నాకు లేనట్లుగనే ప్రవర్తించినాఁడు. కాని—యీభక్తురాలు—భక్త్యత్యంతతచేఁ గాఁబోలు!—గురుసేవా మహార్తిచేఁ గాఁబోలు—నాతో స్మరించి—నాతోఁ బాడి—నాతో నాడి—సర్వోపచారముల నాకుఁ జేసి—యనవరతముఁ గనిపెట్టి యుంటచేతఁ గాఁబోలు—నిట్టివిచిత్రావస్థ కలిగినది. కాన—ఈమెను దూరమున నుంచుటకంటెఁ బ్రస్తుతమున మార్గాంతరము గోచరింపదు. రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—నీవు నాతోఁ జెప్పవలసిన దేదియు లే దంటివి కాన నేను బోయి గురువులవారినే యడిగెదను.

శ్రీ—నీ వింక నాయనతోఁ జెప్పుకొనవలసిన దేమున్నది?

దేవ—ఏమియుఁ జెప్పకపోయిన సెలవైనఁ దీసికొన వలదా?

శ్రీ—ఆయనసెలవును మదీయముఖమున నీకుఁ బంపిరి కాదా?

దేవ—నీమొగము సెలవుతో నాకుఁ బనిలేదు. నే నిచ్చట నుండుట నీకు మొదటినుండియు నిష్టమున్నదా? నన్ను వదల్చుకొనఁగ నీవే యిట్లు మోసము చేయుచుంటి వేమో?

శ్రీ—నీబాధ నా కేమి యున్నది?

దేవ—గురువులవారి కేమున్నది?

శ్రీ—ఆయన కేదియో భయ ముండుటచేతనే పొమ్మనినారు.

దేవ—అది స్పష్టపఱచుకొనుటకే గురువులవారిదర్శన మొనర్పవలయును.

శ్రీ—ఆయన నిన్నుఁ దీసికొని రమ్మని నాతో చెప్పియుండలేదు.

దేవ—తీసికొనిరావల దని చెప్పియుండకపోవుటచేత వచ్చెదను.

శ్రీ—అటులైన రమ్ము. నీవు వచ్చితి వని యాయనతోఁ జెప్పవఱకు నీ వాతనియెదుట నిలువక చాటున నుండుము.

దేవ—ఆతని కీదొంగభయ మేమి? నా కీదొంగుబచ్చియాట లేమి? నదూ మ నీసంధాన మేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు. కూడ రమ్ము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవుదురు.)

శ్రీ—నీ వీతులసికోటచాటున నుండుము. నేను గురువుగారితో మనవి చేసెదను. మహాత్మా! దేవదేవి యిటకు వచ్చినది.

విప్ర—ఏదీ?

శ్రీ—తులసికోటచాటున నిలువఁబెట్టితిని.

విప్ర—నేఁజెప్పినయంశమును దానితోఁ జెప్పితివా?

శ్రీ—చెప్పితిని.

విప్ర—ఏ మనెను?

శ్రీ—ఏ మున్నది. పోయెద ననెను.

విప్ర—సంతోషపూర్వకముగ నే యనినది కద!

శ్రీ—ఎట్లో యొక ట్లనినది.

విప్ర—ఎటులయిన నేమి? పోవుట కావలసినది. సరే! కాని యిప్పుడు దీని నిట కేల తెచ్చితివి?

శ్రీ—అమెయే వచ్చినది.

విప్ర—ఏల?

శ్రీ—మీదర్శనముచేసి సెలవు తీసికొనుటకు—

విప్ర—సెల విదివఱకే యీయఁబడినది. నాదర్శనముతో నేమి పని యున్నది? నేనొక్కరంగనిదక్క నితరులఁ జూడఁ దలఁచుకొనలేదు. అట్లు దృఢనిశ్చయుఁడ నైతిని. కావునఁ బొమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—(దేవదేవియొద్దకుఁ బోయి) మహాత్ముఁడు దర్శన మీయఁడు. వెడలి పొమ్ము.

దేవ—సరే! నీవు గురుపుత్రునియొద్దకుఁ బొమ్ము.

(శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవును.)

దేవ—(తులసికోటచాటుననే యుండి) దర్శన మీయ నంటిరా? మహాత్మా! కోరినది దర్శనమాత్రమే కదా! ఇంతలో మీకుఁ జెడిపోవున దేది? నాకు లాభించున దేది? మొగము చూపుటతోడనే నాకు మోక్షప్రాప్తి యగు ననుకొంటిరా? ఈమాత్రమునకే యింతనిర్దాక్షిణ్యముగ నిరాకరింపఁ దగునా? చూచినంతమాత్రమున మిమ్ములనే నెత్తికొని పాఱిపోవుదు ననుకొంటిరా? ఏల మీ కీసందేహము? భక్తశిఖామణు లగుమీ కీపట్టుదల యేల? దర్శనమే యీయరా? ఆఁ! ఎంతమాట! రంగని మొగము ప్రసన్నముగ నుండలే దని గిజగిజ కొట్టుకొని చేవులాడితిరే! దృష్టి లేదా? తానిమార్గమునకై మీ రొకనిదర్శనమును గోరి పడరానిపాటులు పడుచున్నారు గదా? మీ కేసర్వమని యెంచి మీవలననే కడతేఱవలయు నని నమ్మి యున్న నాకు మీకు దర్శన మీయకుండ నిరాకరించిన నెంతక్షోభముగ నుండునో పరతంత్రతాస్పష్ట మెఱింగినమీకే తెలియకపోవుట యేల! ఒక్కపూట రంగనియాలయములోనికి మిమ్ము రానీయకుండ నిరాకరించినచో మీమనస్సెట్లుండునో? ఇదియేనా మీభూతదయాపాటవము! సర్వజ్ఞు లని, జ్ఞానసంపన్ను లని, కరుణాప్రపూర్ణు లని, శేషగుణసనాథు లని మి మ్మాశ్రయించితిని గాని యధికారితారతమ్యమును జూతు రనుకొంటినా? ఆశ్రితజనేంగితజ్ఞానశూన్యతగ నిరాకరింతు రనుకొంటినా? క్రూరమనస్కతచేఁ బొమ్మందు రనుకొంటినా? పాదములపైఁ బడినదానిని, ప్రబలగర్వాతిరేకమున మొగమైనఁ జూడక పాఱఁద్రోలుదు రనుకొంటినా? అందఱికిమొగములందుకంటె మీతిరుముఖము

డు లావణ్యాను లధిక మని చూడ వచ్చితినా! ఈమాత్రపుమొ
గమునను వృష్టిగోపము తగుల నని నిరాకరించితిరా! మీ ప్రక్కే
గంటిమూపులకే నాపాపము లన్నియు నొకమాటు భస్మము
లగు నని యే చూడ వచ్చితినా! అంతలకే వచ్చియున్నను మీ
రిట్లు మొగమోటము లేక నిరాకరింపఁ దగునా! దర్శన మంటు!
ఈయన రంటు! ఏమో! దర్శన మేమి తత్త్వజ్ఞానమా! కైవల్య
మా? పరమపదమా? భక్తులను దర్శన మిచ్చి సంతసింపఁ జేయు
నేని మీతీరును ఘనుండల మిఁకేందులకు? రంగమూర్తియే సను
స్వజనసాదృశ్యప్రదాతయై, యఖిలభక్తవత్సలుఁడై, సర్వసుల
భుఁడై యార్తభయాపహరణపరమపదమును మునిహితము భక్తుల కిచ్చెన నని
శపథము చేయుచున్నట్టు తిరుమన్నాయిని శిరమునపై ధరించి యుం
డ పంగభక్తు లగు మీ కీస్వాతంత్ర్య మింత యేల? చతుష్పాదజంతు వ
గు గజేంద్రుఁడు భక్తిచే భూమినుండి కేకలు వేయ, వైకుంఠ
ముందుండి, భార్యతోఁ జెప్పక, పైయుత్తరీయమైన చూడనే చూ
డక, పైన నుత్తరీయమైన నున్నదో లేదో యెఱుఁగక, పాద
చారియై పరుగు లిడుచు ధావనావేగమునఁ గట్టుబట్ట యూడి చ
లించుచుండఁగ జారిపోవ, నిలువఁబడి బిగించుకొనిన నాలస్య
మగు నేమో యని చేతితోడనే కుచ్చిళ్లు సడలిపోకుండఁ బట్టి
కొనుచు నెందులకో యేమి చేయవలయునో కూడ నెఱుఁగనిను
హాహాత్కంఠచేఁ దనకొంప మునిఁగిపోయినట్లు, తనపుట్టి మునిఁ
గినట్లు శ్రీమహావిష్ణువు వచ్చి తనదివ్యముఖారవిందసందర్శన సే
వ గజేంద్రునకు సాయించి యుండ, సర్వవిష్ణుపాదదాసు లని,
భక్తు లని, ప్రపన్ను లని లోకముచే నెన్నఁబడు మిండుమీరు—
ఇట్టిమీరు— [illegible] మహానుభావులను [illegible], నే
విని, [illegible], మాన్య [illegible] తెలియవల

యు నని యెంచి—తులసికోటచాటున నిలువఁబడి "దర్శనమో, దర్శనమో," యని పెరుమాళ్లకో వెలచుట్టు గోపురములు ప్రతి ధ్వను లిచ్చునట్లు మొఱ్ఱో యని యఱవ—చెక్కు చెదరకుండ—వలుసంత యావేగమైన నెందక—పాపము! అస్వతంత్రురా లెందులకు దర్శనము వాంఛించుచున్నదో తెలిసికొంద మను కొంచెముచింతయైన లేక—"దర్శనమునకు వీలు లేదు," అని యాహా! ఆహా! వార్తనంప సాహసించితిరి! సెబాస్! ఇది మీకే తగును! మీమొగమువంటిమొగములు లోకమున నెన్నికోటులు లేవు. తుచ్ఛ లగువిటాధములమొగము చూడ నెల్లక మీమొగమం దంతకంటె దైవకటాక్షవిశేషమున నేదియో కించిదాధిక్య మున్న దనియేకదా యిచ్చటకు వచ్చితిని. ఆమాత్ర మాలోచించుకొన నక్కఱ లేదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! దాని నిచ్చటకు రమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—వలదు. వలదు. అందువలన నేమిప్రయాస మగునో?

విప్ర—ప్రయాస మే మున్నది! ఆమె చెప్పినట్లు, దర్శన మిచ్చుటలో మహాకష్ట మే మున్నది! ఇచ్చుట యిచ్చుట యనుటే కాని యేమి యీవలయును? తలఁ దీసి యామెచేతిలోఁ బెట్టవలయునా! మొగ మెత్తుకొని యొకనిముస ముండలేనా? కన్నులు తెఱచుకొని యొకయింతసే పుండలేనా? కష్ట మేమియు లేదు. వైష్ణవుల మైనమన కిది తగదు. ఆమెమాటలు సహేతుకములుఁగ నున్నవి.

శ్రీ—దేవా! నామనవి వినుఁడు. వలదు. ఎదుటకు వచ్చినతరువాత నామె తిరిగి పోదు. మీరు కఠినముగఁ బొమ్మన లేరు.

విప్ర—అదేమి మాట! ఇదివఱకు నేను బొమ్మనకుండనే నీవు చెప్పితివా? తిరిగి పోదని యెట్లు చెప్పఁగలవు? దర్శనమునకు రావల

దనిన నిన్నిమాటలు తులసికోటచాటున నిలువఁబడియే యాడి
నది కాని యెదుటఁ బడినదా! తల నిట్టె వంచియైనఁ జూచినదా!
అట్టి గుణవంతురాలు—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అది కనఁబడునో లేదోయని యట్టె మీరు చూచు
చున్నారా?

దేవ—అయ్యో! మహాత్మా! ఇంకను దర్శన మీయరా? నావలన పాప
మేమి కలిగెను? విటుల కీదేహము నమ్ముకొనకుండ మీ కర్పణ
ము సేయుట పాప మయ్యెనా? దుష్కృతిభూయిష్ఠమైనయిల్లు
వదలుకొని మీపుణ్యావనమునకు వచ్చుట పాప మయ్యెనా?
త్రాగుడును మాని తులసితీర్థమును పుచ్చుకొనుట పాప మ
య్యెనా! జారులలెంపలు వాయించుట మాని వీరవైష్ణవుని
పాదము లొత్తుట పాప మయ్యెనా! బూతుకూఁతల మాని పా
శురములఁ బఠించుట పాప మయ్యెనా! మిరియాలపూసలపేరు
లు పారవైచి తామరపూసలపేరులు సహించుట పాప మయ్యె
నా! చీనాంబరము వదలి చినుగులజేగురుగుడ్డను గట్టుకొనుట
పాప మయ్యెనా? మీకుఁ దిరుమంజన మొసఁగితినే! మీకా
ళులు గడిగి తీర్థముగఁ ద్రావితినే! మీబట్ట లుదికితినే! మీ
యెంగిలిమెదుకులు శ్రీమహావిష్ణుప్రసాద మని కనుల కద్దుకొని
భుజించితినే!—ఇట్టిసేవలో బదునాలుగవభాగము శ్రీరంగమూ
ర్తికే నేను జేసియుండినయెడల నాతఁడు—నన్ను—నన్ను—
నిష్కపటహృదయ నైననన్ను—దిక్కుమాలినయేకాకిని నైన
నన్ను—అనన్యశరణ్య నైననన్ను—ఆపన్న నైననన్ను—ఆఁ!
ఆఁ! ఇట్టినన్ను—

విప్ర—భక్తురాలా! ఇటు రమ్ము.

దేవ—(పరుగునఁ బోయి) ఇదిగో! వచ్చితిని. శ్రీవిప్రనారాయణమహా గురవేనమః (చుట్టు తిరిగి సాష్టాంగ మాచరించును)

విప్ర—అడియేన్ దాసోహం. (తనలో) ఈమె నాచుట్టు నెట్లు గిరగిర తిరిగెనో నాచిత్త మట్లే తద్గమన మనుసరించి లోన స్వప్రదక్షిణము చేసెను.

శ్రీ—(తనలో) ఇక్కడినుండి యిఁక నేను బోవలయును గాని యీరా కాసిముండ పోదు. గురువుగారికి రంగనిపైభక్తి పోవలయును గాని దీనిపై నభిమానము పోదు.

దేవ—స్వామీ!

శ్రీ—ఇంక స్వామి యెందులకు? దర్శన మైనది కాదా? పొమ్ము.

దేవ—దర్శన మైనది కాని సెలవు పుచ్చుకొనుట యయినదా?

శ్రీ—ఇచ్చుట కాయన కేమున్నది? పుచ్చుకొనుటకు నీ కేమి కావలయును? దయ యుంచి వేగ దయచేయుము.

దేవ—ఏమి మహాత్మా! నేను సెలవుతీసికొని పోవలసినదేనా?

విప్ర—భాగ్యము! (తనలో) రంగ రంగ రంగా! రంగ!

శ్రీ—సరి. సెలవైనది. నడు; నడు!

దేవ—ఊరక తొందరపడెద వేమి? మీ కిష్టము లేనపుడు పోక యిచ్చటనే యుండెద ననుకొంటివా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! అది పోదని చెప్పితివి కాదా? మనదొడ్డి దాని కేమి కాణాచియా? మన మేమి దానికిఁ బంచభక్ష్యపరమాన్నములతో నారగింపు లిడుచుంటిమా? మనము దానిచేత దాస్యము చేయించుకొనుటయే తక్క నది యానడుమ రోగములోఁ బడి పోయినప్పుడైనఁ గాసంతయుపచారమొనర్చితిమా? ఇల్లును,దల్లిని దోఁబుట్టువులను విడిచిపెట్టిన గట్టిమునుఁల నేల విడిచిపెట్టలేకుండు నని యెంచితివి?

శ్రీ—ఇప్పుడు దేవరవారి నైచ్యానుసంధానము, స్వరూపజ్ఞానమును దానికిఁ దగినంతయుపచారములు చేయలేదనుటనుగూర్చియా?

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎట్లు గ్రహించితివి! భక్తురాలా! నీవు మాకంటె గుణసంపన్నురాలవు. మాకంటె శ్రీవైష్ణవానురాగాధిక్యయుక్తురాలవు. మాకంటె నిశ్చలచిత్తవు అయిన నేమి? సంసారులందొకనితోనొకఁడు కలసి చెడిపోవుట యెటులో భక్తులకుఁగూడ నట్లే. మాయందు దయయుంచి నీవు దయచేయుము. అన్యథా యెంచకుము. (తనలో) రంగరంగరంగా! ఏదో యొకటి శీఘ్రముగఁ దెగ చెప్పు చేసికొనినఁగాని మనస్సు శాంతిగ నుండదు. అబ్బ! రంగరంగరంగా! రక్షింపు. అపరాధుఁడను, అవగుణుఁడను చంచలచిత్తుఁడను. రంగరంగరంగా!

దేవ—ఇఁకఁ బోవలసినదేనా?

శ్రీ—కిమ్కుర్యామనుమనుండ—

దేవ—రంగరంగరంగా! రంగా! (నిష్క్రమి.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! నిష్కారణముగ నిగ్రోష నేడ్పించితిమి గదా! శ్రీనివాసా! నాగుండెలు తల్లడిల్లుచున్నవి. దాని నిఁక నేమన వలదని చెప్పుము.

శ్రీ—మన కేమఁట చెప్పనయ్యా!

విప్ర—అట్లాడెద వేల? మన కంతఃస్ఫురాని చింత యేమున్నది? ఏమో! కొలఁదిదినములనుండి కన్నులయెదుట తిరిగినది గదా యని కాని—ఇంతకుఁ బరమయోగ్యురాలు!—పరమశాంతాత్మురాలు!—

దేవ—రంగరంగరంగా! (వచ్చుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతపాపము! నాకు బుద్ధివచ్చిన దాదిగ నేడు పెట్టినో విన లేదు. అట్టిచో నాతులసీవనములోనే, నాకన్నులయె

దుటనే నాకు సర్వోపచారము లొనర్చినరంగదాసురాలే కఠినము గునాయాజ్ఞమూలముగనే యేడ్చుచుండ నేను సహింపఁగలనా? శ్రీనివాసా! నీవు పోయి యూరకుండు మని చెప్పుము. లేదా నే నెచ్చటికైనఁ బోదును.

శ్రీ—(తనలో) ఈతఁ డిటనుండి పోయిన మంచిదే కాని కదలనిచ్చిన నీతనివెంట యీామె పడిన మహాప్రమాదము సంభవించును. (ప్రకాశముగ) మహాత్మా! తాము మఱియొకచోటికి దయచేయ నేల? దేవ దేవీ! ప్రశాంతమగునాశ్రమవనమును రోదనమున నపవిత్రమును జేయుచున్నావు. పో! పో! శీఘ్రముగఁబో!

దేవ—(కోపమును నటించుచు బిగ్గఱగ) పోకపోవుదునా? పోకపోవుదునా? ఇదిగో (వేగముగ నడచును.)

విప్ర—(తొందరతో) శ్రీనివాసా! ఆఁగు మని చెప్పుము. ఈమెవైఖరిఁ జూడ భయముగ నున్నది. ఎచ్చటికిఁ బోవునో శీఘ్ర మడుగుము.

శ్రీ—ఎచ్చటికిఁ బోయిన మన కేమి మహాత్మా! పిశాచమును వదల నీయరా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. దేవదేవీ! ఎచ్చటకుఁ బోఁదలఁచితివి?

దేవ—ఎచ్చటకుఁ బోయెదనా? రంరంగరంగా! మీాయొద్దనుండి నిష్కారణముగ మీారు గెంటివైచుటయే కాక నాప్రయత్నమును విఘ్నముగూడఁ జేయున ట్లపశకునపుమాటలఁగూడ నాడుచున్నారా?

విప్ర—చూచితివా? శ్రీనివాసా!

దేవ—స్వామీ! ఎచ్చటకుఁ బోవలయునో చెప్పవలయునా? స్వామీ! శిష్యున కాచార్యాభిమానమే కాని యాచార్యునకు శిష్యాభి

మాన మక్కఱ లేదా? ఆహా! దిక్కుమాలినయీబొందిలో నున్నయాత్మ నెంతసంతోషపెట్టితివి? చాలు; చాలు! ఎక్కడ కుఁ బోనుంటినో చెప్పవలయునా? మీపాదసేవ నాకు లభింప దు గాని నాకష్టము లెట్లో కడతేఱక పోవునా? కడుపుచల్లనికా వేరమ్మ లేదా? శ్రీరంగమూర్తి కిన్నిగోపురమండపాదులు గ ట్టుటకు భక్తు లిన్నికోటులరాళ్లు సంపాదించినప్పుడు నాగొంతు కకుఁ గట్టుకొనుట కంతరాయి తెచ్చుకొనలేక పోవుదునా?

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నామూలమున నామె కెంతపర్యంతము వచ్చినదో?

శ్రీ—ఆమెమూలమున మీకు వచ్చినంతమట్టున కింక రాలేదు లెండు. ఆత్మహత్యలో మొదట నశించునది శరీరము. భక్తిభ్రష్టతలో ముందుగ నశించునది యాత్మ. లోకము మీకొఱకు విచారపడ వలసినస్థితికి రానై యుండ మీ రామెకొఱ కేల విచారింతురు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! నాకు భక్తి నశించుచున్న దనుచుంటివా?

శ్రీ—నే ననుట యెందులకు? మీకుఁ దోఁచుట లేదా?

విప్ర—నీ వాలోచింపకుండ నేల మాట లాడెదవు? మనము పొమ్మనుటచే నామె మరణింపఁబోవ నున్నది. కాన భక్తాభిమానమున, భూతదయాప్రోత్సాహమున, ప్రత్యక్షదుష్కార్యారంభవిఘ్న కరణాపేక్షచే నట్లంటివి గాని, లోకములో నందఱికంటె నామె నా కెట్లధిక యగును? నాకన్నులయెదుట జగత్తున నెందఱు స్వాభావికమరణము లొందలేదు? ఎందఱు బలాత్కారమృతుల నొందలేదు. వారందఱికొఱకు నేను విలపించితినా? మాత లిదంద్రులు నాయెదుటఁ బరమపదించినపుడు నేను గంటనీరైనఁ బెట్టితినా? అంతనిర్లిప్తతగఁ గాలక్షేపము సేయుచున్న నేనుదీని చావుకొఱకు వగ నొందుదు ననుకొంటివా? నేను జచ్చినఁగాని

నారంగభక్తి నశించునా? అది చచ్చిన సరే. లోకమంతవినాశ మందిన సరే.

శ్రీ—(తనలో) పాపము! దానిమరణ మీమహాత్మునకు లోకవినాశముగ నున్నది కాఁబోలు! స్త్రీసాన్నిధ్యమువలన బుద్ధిపూర్వకముగ నీతనిలోఁ గలిగినమూర్ఛను భూతదయామాహాత్మ్య మని, కష్టదర్శనాసహిష్ణుత యని, పరిచయసంజాతాభిమాన మని యీతఁడు భ్రమను పొందుచున్నాఁడు. పాపము! ఋష్యశృంగునివంటి వాఁడు! అయిన నేమి? చెడిపోవ నున్నాఁడు.

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నా కిచ్చట రంగేశ సేవ తక్క నితర మేమియునక్కఱ లేదు. అక్కఱ లేదు. రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటివఱ కింక స్వహస్తములతోఁ గొట్టుకొను నదృష్టము పోలేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రక్షించు; రక్షించు! చంచలచిత్తమునఁ బుండ్రకోఁతిని—కఠినహృదయతను గటికవానిని—రంగరంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) భాగవతోత్తమమర్యాదకై తిట్టుకొనెడుతిట్టులు క్రమక్రమముగ సార్థకతలోనికి వచ్చుచున్నవి! (ప్రకాశముగ) నేను బొండుకోఁతితోఁకచివరనుండు పేనను. కటికవానిపృష్ఠముక్రింది కొయ్యదిమ్మను. నారాయణ! నారాయణ!

విప్ర—వ్యర్థుఁడను. అనర్హుఁడను. నిరుపయోగుఁడను. రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును)

శ్రీ—నేను గరిభూపమను. కుండపెంకను. గబ్బిలపుఁబెంటను. నారాయణ! నారాయణ! ఇదిగో! భక్తురాలు! ఆత్మహత్యమాట పరాకుపడి మాయిబుసుబు వినుచున్నది కాఁబోలు! నడు; నడు!

దేవ—నీ పెంపులకుఁ గులికెదవు? చచ్చినకంటె నెక్కువపని జరుగక తీఱదు. భాగవతోత్తమా! తమయొద్దకు శుశ్రూషనిమిత్తము నన్నుఁ బంపినభక్తిసారమునీంద్రుని నేను దర్శించునెడల మీకా మహాత్మునితోఁ జెప్పవలసినమాట లేమైన నున్నయెడలఁ జెప్పుఁడు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! బొందితోఁ బరమపద మేగ నుంటివి! నీ కామహాత్మునిదర్శనమే! సెబాస్! ఎంతదాన వైతివి! ఏ తెలుకులవానితోడనో! ఏ దూదేకులసాహేబుతోడనో! ఏ కుంభీపాకమునకో, ఏయముపగానుగనడుమునో?—

విప్ర—ఈమె చక్రాంశసంభూతుఁ డగుమహాభక్తవరునిచే నిచటికిఁ బంపఁబడిన దనుమాట మఱచియేపోయితిని! ఆహా! గొప్పప్రమాదము! ఇప్పు డెట్లు? దీనిని వదలుకొందుమా? పూర్వాచార్య శాసననిరాకరణ మొనర్తుమా? రంగరంగరంగా! క్షమింపుము. నిన్ను సంతతము తలఁపకపోవుటయే కాక యీమర్మాగ్రుఁడు నీ భక్తశిఖామణులమర్యాదలుగూడఁ దీసివైచుచున్నాఁడు రక్షించు. రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—బ్రదికియుండి పావుగడియక్రిందవఱకు బానిసతన మొనర్చితినిగాన నీభక్తురాలను జేతిమీఁదుగఁ జంపఁదలఁచుటకు సాహసించితిరి కాని మీకు మంచిగాని చెడ్డఁగాని చేయక మీజోలికే రాక చిరకాలముక్రిందట వైకుంఠగతుఁ డగుమహాచార్యపురుషుని మఱల నిట్లేల చంపెదరు? భగవంతునికార్యము భక్తరక్షణము కాఁగ భాగవతుని కార్యము భక్తమారణమా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నాకీమాటలు వినఁ జైతన్య మెడలుచున్నది! ఈమె యిచ్చటికి వచ్చుటలో రంగదాసోత్తమాజ్ఞయే కాక రంగనియాజ్ఞకూడను. ఇఁకను దాని నుపేక్షింపఁ దగదు.

శ్రీ—మహాత్మా! తిరిగి యిట్లాడెద రేమి? ఇది యంత దొంగవేస మని నేను మీతో నెన్నిమాఱులు చెప్పియుండ లేదు. మీ కేల జ్ఞప్తి లేదు?

విప్ర—నీవు చెప్పినది సచ్చరిపోవుటచేఁ గాబోలు! అయినను దొంగవేసము వేసినమోసకత్తె యిచ్చటనే యున్నది కాదా? ఆమెదొంగ తన మామెచే నొప్పుకొనఁజేసి పోవ్మను.

శ్రీ—వలదు. వలదు. ప్రాణము విసిగి అదియే పోవును.

విప్ర—అట్లు కాదు. నీకుఁ దెలియదు. నీవు దానిఁగూర్చి యూహించి నదంత కేవల మూహము. అది సత్య మని చెప్పుటకంటె నసత్య మని చెప్పుటకుఁ గారణము లనేకములుగ నున్న ట్లున్నవి. నీ యూహ యసత్యమై, యది భక్తురాలే యగునెడల మనకు భక్తసంహారణపాపము, భగవద్ద్రోహపాపము, భాగవతాజ్ఞానిర సనమహాపాపము నిశ్చయముగ వచ్చును. బాగుగ నాలోచిం చుము.

శ్రీ—కాన నామెను బిలువక తప్పదా?

విప్ర—న్యాయముగఁ దప్పించుకొనుటకు దారి కనఁబడదు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! ఎంతప్రారబ్ధము సంభవించెను. (ప్రకాశముగ) దేవదేవీ! ఇటు రమ్మ.

దేవ—పో! పో! నన్నుఁ బిలుచుటకు నీ వెవఁడవు?

విప్ర—భక్తురాలా! నేను బిలుపు మంటిని. క్షమింపుము.

దేవ—మహాభాగ్యము. ఇదిగో! వచ్చితిని.

విప్ర—నీవు చెప్పఁదలఁచిన దేదియో చెప్పుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! ఇచ్చటకు నిన్నుఁ బొమ్మని భార్గవులు స్వప్నమున సా యించి రని నీవు చెప్పినమాట ప్రథమకల్పితము. రంగనిముఖ మ్మప్రసన్నముగనున్నదని విచారించుగురువులవారిమాటలను నీవు

ప్రచ్ఛన్నముగ విని స్వప్నసాక్షాత్కృతశ్రీరంగరంగదాజ్ఞాప్ర బంధానల్పకల్పవల్లిని నీవు మఱొకదాని సల్లితివి. నా కవి నమ్మ కము లేదు.

దేవ—నీవు నీతండ్రికిఁ బుట్టితి వని నీకు నమ్మక మున్నది కద!

శ్రీ—మహాత్మా! ఎందులకు మీ కీబాధ! నా కీతిట్లు! ఋజువు కాఁద గనియంశములెట్లు ఋజువుపడఁ గలవు? పూర్వాపరార్ధాదంశములఁ బట్టి కొన్ని సత్యము లని గ్రహింపవలయును. అటులే కొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయును. కాని నిదర్శన మెట్లు చూ పవచ్చును?

విప్ర—కొన్ని సత్యములుగఁ గొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయు నని యంటివే? ఇది సత్యముగనే గ్రహింపఁదగిన దేమో?

దేవ—గ్రహింపఁదగినయావశ్యకత లేదు. మీశిష్యుఁ డనిన ట్లన్ని యు నసత్యములే. మీకు స్వప్నములు లేవు. తిరుభక్తిసారభగవా నులు లేరు. శ్రీరంగదేవుఁడు లేఁడు. సరియేనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! ఎంతపాపము! (చెంపలువైచుకొనును.) ఎంతపాపము! మేము నాస్తికుల మగుదుమా?

శ్రీ—(తనలో) వేశ్యాదాసు లగుటకంటె నట్లగుటయే మంచిది. అం దులో మతము లేకున్న నీతియైన నున్నది.

దేవ—నాస్తికులు మ రెక్కడనో యుందు రనుకొంటిరా? ఇక్కడనే యుందురు. నాస్తికు లనఁగ మఱెవ్వరో యనుకొంటిరా? వారు ను నరులే. నాస్తికులకుఁ గొమ్ములు తోఁక లుండు ననుకొంటి రా? వారు మీవంటివారే. నాస్తికత యనఁగ మఱెట్టిదోనా! ఇట్టిచిత్తస్థితియే.

విప్ర—భక్తురాలా! నాకు రంగభక్తియే తుఁయించిన దని లోలోపల నుడికియేడ్చుచున్ననన్ను నాస్తికుఁ డని పిలిచి చంపివేయకుము.

నీచరిత్రస్వచ్ఛతనుగూర్చి యవిశ్వాస మీాతనికిఁ గాని నాకుఁ గాదు. రంగనిపాదములతోడు. నీవు పరిశుద్ధురాల వని—పరమభక్తురాల వని—నాకుఁ బూర్ణమైననమ్మకము. కాని నాప్రారబ్ధముననో నాకుఁ దెలియనిమఱియేకారణముననో కాని నాకు రంగభక్తిలోఁ జలనము కొంత గలుగుచున్నది. మహాభక్తురాల వగునిన్ను శ్రీరంగమూర్తి నాకంటె నెక్కువగఁ గటాక్షించుటచే నాకట్లు తోఁచుచున్నదేమో? లేక నే నెఱుఁగనిదోషముచే నాపై రంగని కాగ్రహము కలిగినదేమో? ఎటులైన నిప్పుడు భక్తిలో నీకు లొంగిపోయితిని. రంగకృపాధికతచే నీవు కృతార్థతను బొందఁగల వని నాయసూయారహితమైనయభిప్రాయము.

దేవ—సరే. అయ్యా! శ్రీనివాసా! నాయాగమనముఁగూర్చి నీతోఁ జెప్పిన శ్రీరంగభక్తినారాచార్యప్రసంగ మంతయు నీకు నమ్మకము లేదు. కాన నది యంతయు నసత్య మనుకొందము. కాని—ఇటు చూడు—నేను నీ కెదుటఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—కన్ను లింక నున్నవి కాదా?

దేవ—ఇట్టిదుర్భాష లాడిన నీ కది యాశ్చర్యమే—కాని, యది యటుంచుము. నేను నీవలెనే నరకోటిలోదాన నను నమ్మకము నీకున్నదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నే నిక్కడదానను గాక యెచ్చటినుండియో వచ్చితి ననుజ్ఞప్తి నీ కున్నదా?

శ్రీ—సందేహ మేమి?

దేవ—అక్కడ నాకొఱకయుడైకొంపయో సొంతయిల్లో యుండు నని నమ్మఁగలవా?

శ్రీ—కలను.

దేవ—నే నొకతల్లిగర్భమునఁ బుట్టినదాన నని విశ్వసింపఁగలవా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నాకు సోదరులు, బంధుగులు మొదలగువా రుండిరనునమ్మకము న్నదా?

శ్రీ—అది నాకెట్లు తెలియును?

దేవ—పోనీ! మీరు నాకు సోదరులు కారు గదా? బాంధవులు కారుగదా?

శ్రీ—కాము.

దేవ—నే నిటకు రాకముందు నన్ను మీరు, మిమ్ము నేను నెఱింగియుండ లేదుకదా?

శ్రీ—నిన్ను మే మెఱుఁగము. నీవు మమ్మెఱుఁగుదు వేమో?

దేవ—సరే. నే నెఱుఁగుదును. ఐహికసంబంధముచే మీపై నాకభిమానముండఁదగినకారణము లేమైన నున్నవా?

శ్రీ—లేనట్లే.

దేవ—సందేహ మెందు కేల? ఏకశాఖాసంబంధము గాని, ఏకగ్రామనివాససంబంధము గాని, సంతతసందర్శనసంబంధము గాని, ఏకమిత్రగ్రహణసంబంధము గాని, మఱియేసంబంధము గాని మీరు నాకున్నదా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—సరే మీరు కట్టుకొన్నవి కాషాయలే కదా?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేఁ గట్టుకొన్నది జేగురుపాత కాదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—ఇంతకంటె మంచిబట్ట నాకుకి కిది కట్టుకొనలేదు కద?

శ్రీ—లేకపోవచ్చును.

దేవ—మీా మెడలోనివి నా మెడలోనివి తులసిపూసల పేరు లేనా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—చిన్న మెత్తు బంగారము నాఁడు దాననయ్యు మెడఁ గట్టుకొనుటకు దొరకక పోవుటచేఁ గాదుకద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీా రేకభుక్తిదీక్షులేకద?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీవును.

దేవ—ముష్టి యెత్తుకొనినను రెండవపూట మెతుకులు దొరకక పోవుటచేత కాదుగద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీారు బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠులే కదా?

శ్రీ—దైవకటాక్షముచే నిప్పటివఱకు—

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీపూర్వపుతగులాటములు మే మెట్లు గనిపెట్టఁగలము?

దేవ—నే నిచ్చటకు వచ్చినతరువాత నైన నా బ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్షలో భంగ మేమైన మీారు గాంచితిరా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—నేను యౌవనవతి నైనట్లు నీకుఁ గనఁబడుట లేదా?

శ్రీ—నే నది యెట్లు చెప్పఁగలను? పొంగలిగంగాళమువలె నున్నావు.

దేవ—సరే. నేను సురూపను గానట్లు నీకుఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—సురూపలను జూచి మెచ్చితినా యేమి!

దేవ—పోసి! నే నింద్రియలోలతగలదాన నైనయెడల నాకుఁ దగినమగని నెవనినో చూచుకొనఁగలనా?

శ్రీ—వైష్ణవాలయమున్నచోట మగలకు మాలకాకులకు లోటేమి?

దేవ—నేను మనగురువుగారికి సర్వోపచారములను జేయుచుంటినా?

శ్రీ—అందులకు గురువులే సాక్షులు.

దేవ—తుచ్ఛమైనయీశరీరమును పోషించుకొనుటకే నే నీబానిసతనమున కొప్పుకొంటినా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట!

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు మాటలాడ వేమి?

శ్రీ—గురువుగారు ప్రత్యుత్తరమును సాధించిరి కాదా?

దేవ—ఊచ్చుకొనుటకు మాగ్రామమున నీళ్లు లేవా? తోముకొనుట కంట్లు లేవా? పట్టుకొనుటకుఁ గాళులే దొరుకవా? సేవించుట కు నరులే దొరుకరా? ఇట్టినీచత కొడఁబడి పరమనీచమైనయీ దేహమునే పోషించుకొనఁదలఁచినయెడల నింతకంటె సుఖకర మగుసేవావృత్తి మఱియొకచోట లభింపఁగలదు కద!

విప్ర—రంగ! రంగ! ఒకనికి దాస్య మొనర్చసదనుక నీ కేమి?

దేవ—శరీరపోషణమునకుఁ గాక—శరీరముకంటె భిన్నమైనయొకతత్త్వ మును బోషించుకొనుటకు మనగురువులవారికి సేవలెనే యిల్లు వదలి వనముఁ జేరి కాషాయధారణముఁ జేసి బ్రహ్మచర్యవ్రత మొనర్చి యైహికేతరానందముకొఱకు నీకంటె నెక్కువ సేవఁ జేసితి నని స్పష్టపడుచున్నదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! చెప్పవలసిన దేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు రెండుమాటలనుండి యామోదించుట లేదేమి?

శ్రీ—గురువులవారియామోదములు హెచ్చుటచే నానోరు పడిపో యినది.

దేవ—శరీరభిన్నమైన తత్త్వ మాత్మయేకద?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—ఆత్మను సుప్రసన్నముగఁ బరిశుద్ధముగ, శేషగుణసంపన్నముగ గురుజనానురాగియుక్తముగఁ జేసికొనువాఁ డెవఁడు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! వాఁడేకదా భక్తుఁడు!

దేవ—అట్టిచో నీవు భక్తుఁడవు? నేను దొంగనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతపొరపాటు!

దేవ—అట్టిభక్తుఁడు స్త్రీ యైనప్పుడు దాని నేమందురు?

శ్రీ—భక్తునిభార్య యందురు.

విప్ర—ఆమె యట్లు సహేతుకముగ మాటలాడుచుండ నీవు పరిహసించుట తగునా?

శ్రీ—ఈమె చెప్పినదంతయు నసత్యమని నాకు లోనఁ బ్రబలముగఁ దోఁచుచున్నప్పటికిని నీమెరుఁ డిగినప్రత్యుత్తర మీయు లేనియశక్తి వలనఁ గలిగినదుర్జనత్వమునఁ బుట్టిన వెఱ్ఱినవ్వును వెల్లడించితిని గాని యీమెను బరిహసింతునా!

దేవ—మహాత్మా! వింటిరా? కార్యకారణభావ మంతయు నీతఁ డొప్పుకొనినాఁడు. కాని పర్యవసానమునుగూర్చి నమ్ముఁ డఁట! దీని పేరు తలతిక్క కాదా? దీనిపేరు నాస్తికత గాదా?

విప్ర—ఆతనిజోలి నీ కెందులకు? నీవు మహాభక్తురాల వని నాకు సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నది.

దేవ—భక్తురాలికి బహుమానము పరిత్యాగమా! ఈతఁడు కూడ భక్తుఁడే కదా? భక్తియే పొమ్మనుటకుఁ గారణ మగునెడల నీతని నేల పొమ్మనలేదు.

శ్రీ—అనని వేళ దాఁటినదా? మీరిద్దఱొకటియే యగుదురు. నన్నే వేఱు చేయుదురు.

విప్ర—ని న్నేల పొమ్మంటినో కారణము చెప్పెదను వినుము. నీవు భక్తురాలవు. నీవలన నెంతమాత్రమును లోపము లేదు. కాని

నీ విటకు వచ్చిన రెండుమూఁడుమాసములనుండి నా కేమో కా
ని యొక విచిత్రమైన—

శ్రీ—(అపవారించి) ఆమాట చెప్పకొందు రేమయ్యా! అది గృహచ్ఛి
ద్రమయ్యా! ఆత్మదోష మయ్యా! అది చలితేంద్రియత య
య్యా! అందుచేతనే భక్తిచ్యుతి యయ్యా! (నోరు మూసికొని)
దాచఁదగినది వెల్లడించుకొందు రటయ్యా!

విప్ర—నాకు రహస్యము లేదు. నామన స్సాకాశమువలె సందులేక బట్ట
బయలు కాఁదగినదే. అది నాదోషమే యగునేని నిర్భీతిగ నొ
ప్పుకొనెదను. దోషమును నిష్కపటముగ నొప్పుకొనుటయే
దోషప్రాయశ్చిత్తము. హృదయమున నున్న రోగమును వెల్ల
డించుకొనక లోనలనే దాఁచుకొన్నయెడల వ్యాధివలె వృద్ధిపొంది
నశింపఁజేయదా? భక్తురాలా! అనిర్వచనీయమైనయొక మనస్స్థితి
నీదర్శనమున నాకుఁ గలిగి వృద్ధి యగుచున్నది. అది యవాఙ్మా
నసగోచరమగు సుఖము నిచ్చుచునే యున్నది కాని—నమ్మా!
ఏమార్గము ననుసరించి తేరిపాఱఁ జూచితినో యామార్గమునుండి
యట్టె యిట్టె తప్పి—మాటలు పడి—మాటలు తప్పి—క్రమక్రమ
ముగఁ బతనమునకు దూరముగఁ బోవుచుంటినో లేక యిఁకఁ
బోదునో యనుభీతిచేత—

దేవ—శ్రీనివాసా! ఛీ!ఛీ!ఛీ! కుక్క అదిగో! తీర్థాగాధపుపుసంచిని
ముట్టుకొనినది.

విప్ర—అయ్యయ్యో! పొమ్ము! పొమ్ము!—

శ్రీ—(తనలో) కుక్క సాలగ్రామసంపుటము నైదుమాసములక్రిందట
నే స్పృశించినది. ఇకను నోటఁ గఱచుకొనిపోవుటయే తరు
వాయి! ఛీ! ఛీ! ఛీ! (లోనికిఁ బోవును)

దేవ—(విప్రనారాయణుని రెండుచేతులు గట్టిగఁ బట్టుకొని) మహాత్మా! నన్ను వదలకుండు. నేను మిమ్ము వదలను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! నాచేతులను వదలుము. లోపలనేదియో యాపాదశిరఃపర్యంతము జలజల లాడుచున్నది. ఒడలు పులకిత మగుచున్నది. రంగరంగరంగా! నన్ను వదలుము. నే నిదివఱకు నీకుఁ జెప్పికొనినవికార మిదియే. ఇది నీవలననే కలిగినదికాన నీవు దూరముగ నుండి నన్ను క్షమింపుము.

దేవ—నావలన లోప మేమైన నున్నదా? నాయొడలు పులకిత మైనదో లేదో చూడుఁడు. (అతనిచేతితోఁ దన్ను స్పృశింపఁ జేయును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! నీవలన నించుకమాత్రమును లోపము లేదు. నీకు నావంటిమనస్స్థితి లేదు. నాప్రారబ్ధము నాకుఁగలుగుచున్నది.

దేవ—లోపము మీాదైయుండ శిక్ష నాకేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాకేమియుఁ దెలియకున్నది.

దేవ—ఇంద్రియనిగ్రహమున నాశక్తినిఁగూర్చి నన్నడిగినంతవఱ కందఱెఱుఁగుదురు. నేను మిమ్ముల నాశ్రయించుటకు వచ్చితినని లోకమంతయు వెల్లడి యైనది. ఇప్పుడు మీారు నన్ను వదలుకొనఁగనే భక్తుఁడగు విప్రనారాయణుఁడు దేవదేవిని జూచి పండ్లిగిలింపఁబోవ, దేవదేవి యాతని నిరాకరించి, తిరస్కరించి, వెడలిపోయిన దని మీాకుఁ గలుగఁదలఁచినయప్రతిష్ఠ నేను గాదుకదా! లోకమైన సహింపలేదు. నామూలమున నట్టిదుర్వాక్యము ప్రబలుటకంటె నే నిప్పుడిక్కడనే ప్రాణత్యాగ మొనర్చుట మంచిది నేను సర్వసిద్ధముగ నున్నాను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ప్రాణత్యాగమేల?

దేవ—అటు లంటిరి కాన. మీావనములో నే నుండెదను. మీాకుఁ దఱచుగఁ గనబడను. చెట్టుచాటునగాని శ్రీనివాసునిచాటునఁ గాని

కూరుచుండెదను. నేను లేనట్లే మీరు భావింపవచ్చును. మీ యాత్మనురక్షించుకొనుఁడు. నాయాత్మను గాపాడుఁడు.

విప్ర—నీవు తఱచుగ నాకుఁ గనబడకపోవుటచేత నిష్టిమనస్థితి క్రమముగ నశించు నని నీయభిప్రాయమా?

దేవ—నశింపనే నశించును. నశింపక వృద్ధియగునెడల నటుపైనఁ జూచుకొనవచ్చును.

విప్ర—వృద్ధి యగుటయే! రంగభక్తిచే నిర్మూలన మొనర్తును గాని—

దేవ—చిత్తము. మఱింత మంచిది.

విప్ర—నాచేతు లింక విడువుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పటి కింతతో సరిపెట్టెదను. (విడుచును)

విప్ర—నీవు తులసికోటచాటున కింకఁ బొమ్ము.

దేవ—చిత్తము. (పోవును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

దేవ—(తనలో) లెంపలు కొట్టుకొన్న సరే, ఇంకఁ దల నేలను వైచి మోదుకొనిన సరే, గొంతుకవఱకుఁ బూడ్పించుకొని గోతిలోఁ గూరుచుండినసరే, కాళ్లపైఁ దలక్రిందుగ వ్రేలాడిన సరే, రంగభక్తి జట్టున జాఱిపోక మానదు. దేహమునఁ బ్రవేశించిన విషము జరజర తల కెక్కక మానదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

గీ. కష్టదశవచ్చెనయ్య! రం ♦ గయ్య! నాకు
నిశ్చలంబుగ నీభక్తి ♦ నిలువ దయ్య!
నాదుప్రారబ్ధ మేమొ రం ♦ గా! శుభాంగ!
యెట్లు నిలువఁబెట్టెదో నన్ను ♦ నింకమీఁద.

ఆ. వె. బుద్ధి దొంగగొడ్డు ♦ పోలిక నట్టిట్టు
పరుగు లిడును దుచ్ఛ ♦ ఫలముఁ గోరి

దానిమోహను గుడియఁ ♦ దగిలించి నీయొట్ట
యెదుటఁ గట్టిపెట్టి ♦ మింక రంగ!

దేవ—(తనలో) దొంగగొడ్డునకు గుడియ నైచినంతమాత్రమునఁ బగు లడఁగవు. అంతకంటె దొంగ దగుమఱియొకగొడ్డుతో లంకె వేయవలయును. అదియుఁగూడ సిద్ధముగనే యున్నది కాదా?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు లోనికిఁ బోయి యింకను రాకున్నాఁడు—ఇది యేమి? నిశ్చలభక్తితో రంగని దలఁచుచుండ నింతలో శ్రీనివాసుఁ డేల స్మృతికి రావలయును? (ఆలోచనమునటించుచు) అదిగో! దొంగగొడ్డు—పాఁడిపోవుట—యనుమాటలు కుక్క—మడిసంచి—తగులుట—పాడిపోవుట—యనుసంశయముల జ్ఞప్తికిఁ దేఁగ నందుపైఁ గుక్కను గొట్టఁ బోయిన శ్రీనివాసుఁడు స్మృతికి వచ్చినాఁడు. భక్తినిశ్చలత్వమైభంగ మెట్లున్నది రంగరంగా! ఏమి చేయుదును? నాబ్రదుకు కిఁక నష్టోగతేనా? అయ్యయ్యో! రంగా! రంగ! నీపవిత్రనామమును నోట స్మరించుచుండ మనసులో దొంగకుక్క సంచరించుచున్నది. ఇట్టిపరమ పాపిష్ఠుఁడ నైననేను నిన్నింక స్మరించిన వినియోగ మేమున్నది? మీఁదుమిక్కిలి పాపముకూడ నేమో! అయ్యయ్యో! రంగ! రంగరంగా! (తలపైఁ గొట్టుకొనును)

దేవ—(తనలో) నీవు నెత్తిపైన నీచేతులతోఁ గొట్టుకొనిన రసము లేదు. నేను ముందు నాట్యము సేయుచుండ, మాయక్క వెనుక తాళవుహంగు సేయ, నీవు వెనుకఁ దిత్తి నూఁదుచుఁ గునికిపాటులు పడి యూఁద మానివేయ, నప్పు డెడమచేతితాళపుచిప్పతో మాయక్క నీనెత్తిపై టంగున బ్రహ్మరంధ్రస్థానమునఁ గొట్టినప్పుడు—అదిరసయుక్తమైనదెబ్బ! ఆదెబ్బతో గిరగిరఁ దిరిగి తలప్రాణము తోఁకకు వచ్చినప్పుడు రంగభక్తి తిరుగఁ గుదు

రవలయును గాని యిప్పుడు నిష్ఫలలోఁ బడి దొరలినఁగాని విని
యోగము లేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాబుద్ధి నిశ్చలముగ నుంచవా? (గొంతుక బాగుగ సవరించుకొనుచున్నాఁడు.) రంగా! (కేక వేయును.) గొంతేమో మోటుగను జీరగలిగినట్లు వచ్చుచున్న దెందుచేతనో? అహా! మృదులనాదము చెప్పవచ్చినప్పుడు దేవదేవిదే. అది రంగగానము స్మరింప నాయొడలు జలజల మని యమితానంద మిచ్చిన ట్లుండెను. దానిని నాప్రక్క నుంచుకొని దానిచే గంగనామమును స్మరింపఁజేయుచు నేను సుఖముగ వినుచుండినయెడల నేను స్మరించుటకంటె నెక్కువఫలప్రద మేమో యనుకొందును. కాని యిది యొక్క ప్రారబ్ధము సంభవించెను. అది నాకంటఁ బడుటకు వీలు లేదు. అసమయమున నేను గన్నులు మూసికొని వినునెడల సరియైన కనఁబడదు. చిత్తమునకుఁ జక్షువుల కూడ శాస్త్రప్రవర్తనము లేకుంటచే మఱింత నిశ్చలత కుదుర వచ్చును. చూడుము! దేవదేవీ! అక్కడనే యుంటివి కాదా?

దేవ—(ఎదుటికి వచ్చి నిలువఁబడి) ఏమి సెలవు?

విప్ర—(కన్నులకుఁ జేయి యడ్డము పెట్టుకొని) నిన్ను నాయెదుటికి రమ్మంటినా?

దేవ—,,చూడుము. దేవదేవీ!,, యని మీ రంటిరి కాదా? ఎదుటకు రాకుండ నెట్లుచూడఁ గలను?

విప్ర—(ఒక్కసారి దానివంకఁ జూచి) సరే—సరే! నీవు పోయి చాటుననే యుండఁ గూరుచుండుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు నావంక నీతఁడు చూచినచూపు వెఱ్ఱిచూపే! ఏమియు సందేహము లేదు. ఇట్టిచూపు చూడఁగ నీతని నెన్నఁడునుజూచియుండ లేదు. పుటములు పూర్ణముగఁ బడనియభ్రక

పులిపిళ్లలోవలె నీతనికంటిచూపులో నొకవిచిత్రమైనతళుకు, కొలఁదిపాటిరక్తియుఁ గానఁబడినవి. అయ్యవారులగారిభక్తి కింక నాశ్వాసాంతమే!

విప్ర—ఊఁ, అనుసరికి పాపము! పిలిచితి నేమో యని పరుగున వచ్చును. ఏమిగురుభక్తి! ఏమి యాజ్ఞావిధేయత! ఏమి గురూపచారాభిలాషోత్కర్షత! శ్రీనివాసుఁడుకూడ మంచివాఁడే, అతఁడుంగూడ నాసుఖమును జూచువాఁడే కాని, ఏమైన నేమి? పురుషోపచారములకొఱ కేర్పఱుపఁబడుస్త్రీ యొనర్చిన ట్లుండునా? కాని, ఆతనికి దీనికిఁ బెద్దవైరముగ నున్నది. నాప్రారబ్ధఫలములలో నీగృహాకలంబ మొకటి. చెప్పినట్లు శ్రీనివాసుఁడు వినఁడు. దీనితో జెప్పుటకే మనసొప్పదు. శ్రీనివాసుఁ డిదిగో వచ్చుచున్నాఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—ఏమైనది?

శ్రీ—అంతయు ధ్వంస మైనది.

విప్ర—తిరిగి యింకఁ బనికిరాకుండఁగనే?

శ్రీ—సంచిని నోటఁ గఱచుకొనిపోవ నే నడ్డువగిలితిని. దాని నింట నుంచి స్నానము చేసి వచ్చితిని. స్నాన మొనర్చినఁగాని తాఁకఁదగనిపవిత్రవస్తువును దాఁకి స్నానముచేయవలసినదుర్గతి యెట్లు పట్టినదో! మహాత్మా! దేవదేవి యేది?

విప్ర—దానిమాట కేమి గాని ముందీమాట చెప్పుము. అయ్యయ్యో! ఎన్నిసాలగ్రామసంపుటములు! ఎంతదేవతార్చనార్హసామగ్రి! ఇది యంతయుఁ దిరిగి పరిశుద్ధి యింతట నగునా?

శ్రీ—దానిమాట కేమి? అది చెడినమాత్ర మేమి? నిముసములో బాగుచేయవచ్చును. పులికాపో, తిరుమంజనమో, నాశ్రాద్ధమో,

యేదో యేడిచి నేను బాగుచేసెదను. దేవదేవిమాట యేమో ముందు చెప్పుము. ఇది పోయినంగాని మనకు గతులు నిలువవు. భ్రష్టుల మైనతరువాత మాత్రము మనల గడ్డిమసితోం దోమిన సరే, తడిపిన సరే, అరగదీసిన సరే, సాగదీసిన సరే చంపిన సరే, తగులంబెట్టినసరే కాని మడిసంచివలె మాత్రము మనల పవిత్రులము గాలేము.

విప్ర—నిశ్చయము! అది యాచారముననే యున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! పోయినది కాంబోలు నని సంతసించితినే! ఎంత ప్రారబ్ధమయ్యా! ఎందుల కుంచితిరి?

విప్ర—మరేమియుం దొందర లేదు. కారణ మేదో సావకాశముగం జెప్పెదను నాతో లోనికి రమ్ము. చూడుము! అక్కడ దేవదేవి యున్నది. దానిని నేను జూడను. కాన ముందు దానిని ఇట్టునుండం బొమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—మన శ్రీవిద్యోపాసన మొదలుకదయ్యా! దేవిదేవీ! ముందు నీవు పొమ్ము. (దేవదేవి పోవుచున్నది.)

శ్రీ—మహాత్మా! గడియగడియకును గ్రిందిక్రిందికిం జారుచున్నారు. మీ మర్మపుటకు నాతరము గాకున్నది. మహాత్మా! మీరే కొంత పూర్వచింత చేసికొని మనసుం గుదుటం బఱచుకొనినం గాని యెంతమాత్రమును వినియోగము లేదు. మహాపత్తు రానైయున్నది. మిమ్ముంగాపాడుకొనుడు. నన్ను రక్షింపుడు.

విప్ర—వెఱ్ఱివాడా! నే నంతచపలుండ నగుదు ననుకొంటివా? తొందర యేమియు లేదు. లోనికిం బోవలయును. చూడుము! దేవదేవి వెళ్లినదేమో?

శ్రీ—అప్పుడే వెళ్లినది.

విప్ర—ఆం! కాలిచప్పుడైన వినబడకుండ వెళ్లి పోయినది.

శ్రీ—అది కనఁబడకపోయినను గాలిచప్పుడైన వినఁబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? ఆహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తారుటలు, సందుగొందులనిక్కి చూచుటలు మొదలైనఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతపట్టుదలతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతసించుచుంటిని.

శ్రీ—ఆపట్టుదలలోఁ బహునాళ్లనవం తయిన మీకు లేకపోయెనే యని నే నేడ్చుచుంటిని!

విప్ర—తొందరలేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మాటలు నిప్పుడే యిక్కడకు వత్తము రమ్ము.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనపని.

విప్ర—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగరంగా! యనఁ ♦ జోరబుద్ధి
యుందు నాదేవదేవి య ♦ ల్లాడుచుండుఁ
గన్నులను మూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దోయ్యాలియె నవ్వుచు నెదుటఁ ♦ దోఁచుచుండు.

గీ. దాసిపైబుద్ధి మానఁగఁ ♦ దలఁపడినకొ
లంది తద్యోజనమె ప్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱి వదలఁచినయంశంబు ♦ మఱవఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగ్గఁ దా ♦ గ్రొక్కినయట్లు.

గీ. చిత్తమందు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తన్మధ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసి పోవు ♦ నై ఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యసేవ ముత్ప్రదము; కా ♦ దనఁగఁ దప్పు

(లెంపలువైచుకొనును.)

శ్రీ—అది కనఁబడక పోయినను గాలిచప్పుడైన వినఁబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? ఆహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తారుటలు, సందుగొందులనిక్కి చూచుటలు మొదలైనఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతపట్టుదలతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతసించుచుంటిని.

శ్రీ—ఆపట్టుదలలోఁ బదునాల్గవవంతయిన మీకు లేకపోయెనే యని నే నేడ్చుచుంటిని!

విప్ర—తొందరలేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మాలలు నిప్పుడే యిక్కడకు వత్తును రమ్ము.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనపని.

విప్ర—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణునిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగరంగా! యనఁ ♦ జోరబుద్ధి
యందు నాదేవదేవి య ♦ ల్లాడుచుండుఁ
గన్నులను మూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దొయ్యలియె నవ్వుచు నెదుటఁ ♦ దోఁచుచుండు.

గీ. దాసిపైబుద్ధి మానఁగఁ ♦ దలఁపడినకొ
లంది తద్యోజనమె ప్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱి వదలఁచినయంశంబు ♦ మఱవఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగ్గఁ దా ♦ ర్కొనినయట్లు.

గీ. చిత్తమంచు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తన్మధ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసి పోవు ♦ వైఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యసేవ ముత్ప్రదము; కా ♦ దనఁగఁ దప్పు

(లెంపలువైచుకొనును.)

కాని పైపూలమాటున నింత ♦ గానఁబడుచు
తిరుమొగము సేవ యును నెందొ ♦ తెలియఁ దరమె?
గీ. ఎప్పుడు కనఁబడు దొకవేళ ♦ నెదుట బడఁగ
వలయునప్పుడైన మాసిన ♦ పైఁట చెఱఁగు
మాటునఁ దళుక్కు మని మెల్ల ♦ మాయు మగుడు
జలదగతశక్రధనుః ♦ కళిక వలెను.

(దేవదేవి ప్రవేశించుచు)

దేవ — ఈతఁ డేదో పైకి చదువుకొనుచున్నాఁడు. ఇచ్చట నుండి వింటును.

విప్ర — ఈదిన మిచ్చట నేనొక చిన్న పురాణకాలక్షేపమును నన్నుఁ జేయు మని శ్రీనివాసుఁ డూరక బలవంతపెట్టుచున్నాఁడు. కాలక్షేపకర్తను గాలక్షేపప్రియుఁడ నగుదును భక్తిరహితముగనే కాని కాలక్షేపము గాకయున్నది. పూర్వాచార్యప్రసాదితగ్రంథములలో దేనినైనఁ జదివినయెడల నాకుఁ దిరిగి మనసు కుదుట పడునేమో యని శ్రీనివాసుఁడు దేవులాడుచున్నాఁడు కాఁబోలు!

గీ. చదివినంగాని చిత్తంబు ♦ కుదుటఁ బడదు
వ్రాని కుదుటఁ బడకుండఁగఁ ♦ జదువు టెట్లు?
పెండ్లి కాకుండఁగ మదపుఁ ♦ బిచ్చి పోదు
పిచ్చి కుదురకయుండినఁ ♦ బెండ్లి కాదు.

ఏమి చేయవచ్చును!

దేవ — (తనలో) ఇట్టిసంధిని వారకాంత నుంచుకొనుటకంటెఁ దారకమార్గము మఱియొకటి లేదు. (తులసికోటచాటునఁ గూరుచుండును.)

విప్ర — అదుగో! శ్రీనివాసుఁ డింక నేదో పూర్వాచార్యకృతగ్రంథ మొక్కటి తెచ్చి చదువు మని చెప్పును గాఁబోలు! శిష్యుఁడు గురునికిఁ జదువు మంచి దని బోధించుట గురువు చదువుకొన

కుండ మాల్గుట! ఇట్టిరీతిగా నా్రబను కున్నది! (శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

శ్రీ—స్వామీ! వచ్చితిని. నామనవిని మన్నింపవలయును.

విప్ర—దేవదేవి యింక రాలే దేమి?

శ్రీ—(తనలో) ఈతని కెంతసేపును దృష్టి దానిపైననే నిల్చియున్నది. (ప్రకాశముగ) స్వామీ! పురాణశ్రవణమును చే నపేక్షించి యుండఁగ దేవదేవీదర్శనమును మీరు వాంఛించు చుంటిరా?

విప్ర—పాపము! అదిమాత్రము వినవలదా? ఉన్నవా రిద్దఱుశిష్యులు వారిలో నొకఁడు వచ్చి యొకతె రాకుండునెడల నాకుఁ గాలక్షేప మెట్లు జరుగఁగలదు. కావున దానిని గూడఁ బిలువుము.

శ్రీ—ఇదిగో! వెళ్లి వచ్చెదను.

విప్ర—అక్కఱలేదు. ఇక్కడనుండియే బిగ్గఱగఁ బిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—(ఎదుటఁ బడుచున్నది.)

శ్రీ—అయ్యయ్యో! ప్రమాదము! స్వామీ! ఈవిసరుకట్టను మీమొగమున కడ్డముగ నుంచుకొనుఁడు. (ఇచ్చును.) దేవదేవీ! నీ విచ్చటకు వచ్చి యెంతసే పైనది?

దేవ—నీవు రాకముందే వచ్చినాను.

శ్రీ—నీవు రాలే దని యింతసేపు గురువుగారు నాతో ముచ్చటించుచుండఁగ వినియుండియు వచ్చితి నని చెప్పలేకపోయితివా?

దేవ—చెప్పినయెడల నీతోఁ బ్రసంగింపనిదే మేల యుత్తర మిచ్చితి వని నీ వధిక్షేపింతు వేమో? అది గాక నాకుఁ గునికిపాట్లుకూడ వచ్చిన ట్లున్నది.

విప్ర—అసురసంధ్యవేళఁ గునికిపా ట్లేమి? దేహములో నేమైన నారోగ్యలోపముగ నున్నదా యేమి?

శ్రీ—ముందుజరుగబోవుపురాణమీయదగినఫలమిప్పుడేయావేశించినదా?

విప్ర—మాట లాడ వేమి? ఏమైన జబ్బుగా నున్నదా?

దేవ—ఉన్న యెడల నెవనితోఁ జెప్పుకొనను?

శ్రీ—వైద్యునితో—

విప్ర—అదేమి మాట? దేవదేవీ! నీవు మాకు సకలోపచారములు చేయుచుండ నీక్షేమమునూత్రము మే మరయ నక్కఱలేదా? మే మంత యవిశ్వాసముగ వర్తింతుమా?

శ్రీ—అయ్యా! విసరుకఱ్ఱ జారిపోవుచున్నది. కొంచెము పైకుంచుకొనుఁడు.

విప్ర—(తనలో) విసరుకఱ్ఱ కాదోయి! మనసు.

దేవ—మ జేమియుఁ దొందర లేదు. కాలక్షేపమును గానింపు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇదిగో! కోశము. (విప్పుచున్నాఁడు.) అయ్యో! తిర్వ ధ్యయనమంత్రములకట్ట పట్టుకొని వచ్చితిని. పోయి యాచార్య గ్రంథములఁ దెచ్చెదను. (పోవును.)

విప్ర—(తనలో) తప్పినపుమంత్రములా? అయిన నేమి? నాభక్తి కింకఁ జరమకైంకర్యమే కావున శ్రాద్ధమంత్ర మైన సమయోచితము గనే యున్నది. (ప్రకాశముగ) ఈదిక్కుమాలినవిసఱుకఱ్ఱతోఁ బ్రయోజన మేమి? (పాఱవైచి) దేవదేవీ! నీదేహములోనిబాధ యేదో చెప్పెదవా లేదా?

దేవ—చెప్పెదవా లేదా యని యడిగితిరి. చెప్పవలయు ననియే యున్నది. చెప్పలేకుండ నున్నాను.

విప్ర—ఏమి? సిగ్గుపడు చుంటివా?

దేవ—మహాత్మా! సిగ్గు విడిచిపెట్టి యెంతకాల మైనది! సిగ్గు గలిగియుండినయెడల నింతసాహస మొనర్చి యిల్లును బంధువులను సంపదను వదలి యొక్కతెనై బురుషు నాశ్రయింప నింతదూరము

వచ్చి యుండునా? అప్పు డున్న భక్తి తీవ్రతచే నాకు స్త్రీత్వ
ము, సిగ్గు, భయము కూడఁ గనఁబడ లేదు. నన్నుఁ బ్రాపించి
కసమస్తసంబంధదూరముగఁ జేసినయాభక్తి యిప్పుడు నిలువ
రాదా? నామహాకర్మము!

విప్ర—నీభక్తి నిశ్చలముగనే యుండెనుగాదా?

దేవ—ఉండెను. ఎప్పుడో!

విప్ర—ఇప్పుడో?

దేవ—పోయినది. మీ కెందులకు? నాపాపిష్ఠ మొగ్గున్నచో యట్లే జ
రుగును. మీ కేమి హృదయపటుత్వము గలపురుషులు. రంగ
భక్తి జాతి రక్తి హృదయమం దెక్కుచున్నను బలవంతముగఁ
ద్రోసివైచుచుందురు. మనసు వెంటనే త్రిప్పుకొని తిరిగి భక్తి
లోఁ బడి గానమో కాలక్షేపమో చేయుచు భక్తిని స్థిరపఱు
చుకొందురు.

విప్ర—దేవదేవీ! ఏమి? నీకుఁగూడ నాకువచ్చినస్థితివంటిదే వచ్చినదా
యేమి?

దేవ—అట్టిదే యైనయెడల నింత బాధ యేమి? నెత్తిపైకి సూర్యుఁడు
వచ్చినప్పు డెక్కడను వచ్చి యిప్పటివఱకు నేనేర్చినయేదు నేమి
చెప్పఁగలను? అబలను. అందఱిని వదలి యిచ్చటకు వచ్చినదా
నను. అందులోఁ గేవల మమాయికను. అదిగాక నాదుర్గతిచే
నమితానురాగపూర్ణహృదయను—

విప్ర—నిజమే. అనురాగాధిక్య మున్నహృదయమందే కాని భక్తి నిలు
వదు.

దేవ—నిలిచినదేదీ? తల్లికి సోదరులకు శత్రువు నైతిని. ఊరివారితిట్టుల
కుఁ బాత్రమ నైతిని. సర్వము మీరే యని మీపాదములఁబడి
తిని. నాపుణ్యావశేషమున భక్తి ప్రబలుచున్న దని పొంగిపోయితిని.

ఇంతలో నిట్టుబొరలఁ బడుదు నని యెఱుఁగక పోయితిని. హా! స్వామీ! నా కింక నేది గతి?

విప్ర—నీ కిప్పుడు కలిగినమనోవికారము నావలననే కలిగిన దని నీకు నమ్మకమా?

దేవ—అయ్యో! స్వామీ! భక్తి భగ్నమై పోవుటచేఁ గాఁబోలు సిగ్గు తిరిగి నన్నావహించుచున్నది. ఈమనోవికార మెట్టిదో యిది మొదలకుఁ గలిగెనో నేనుమాత్ర మెఱుఁగుదునా? పెద్దదాన నైనది మొదలు నిప్పటివఱకు సన్యాసమ్మవలెనే కాలక్షేపము చేసితినిగాని యీఁడుదానిముద్దుముచ్చట లెన్నఁడైన నెఱుఁగుదునా? అయ్యయ్యో! నాయీడువారలు పట్టుబట్ట లని—కానులపేరు లని—కాటుకరేఖ లని—చందనపుఁబూఁత లని,—యత్తరువు లని—ముద్దుముద్దుగ మగ లని—ముద్దు లని—కౌఁగిలింత లని—మొదలు తెలియనిమహానందములతోఁ జిలుక, గోరువంక వలెఁ గిచకిచ లాడుచుఁ, గలకల లాడుచు, గుబగుబ లాడుచు, మురియుచుఁ, గులుకుచుండ—

విప్ర—అబ్బ! ఒడలు పులకాంకిత మగుచున్నది.

దేవ—నాప్రారబ్ధము! నాకుఁ దులసిపూసలపేరులు! జేగురుపాఁతలు! తల నల్లుకొనినజడలు! ఏకభుక్తలు! బ్రహ్మచారిణీవ్రతములు! దాసరమ్మవేసములు! అధశ్శయనములు! పరదేశగమనములు! జాని పతనములు!—ఇంతే కాదా? ఇన్నిఁటికిని ప్రధానమైనయీరంగ భక్తియైన నిలువఁబడ నాయంతది లేనేలే దని సంతోషించియే యుందును. అట్లు కాక—

విప్ర—అట్లుకాక—ఇప్పుడు క్రొత్తగాఁగలిగినచిత్తస్థితినినిర్వర్ణింపలేవా?

దేవ—పురుషులు, ప్రాజ్ఞులు, విద్వాంసు లయినమీరే యశక్తులైయుండినప్పుడు స్త్రీని, నప్రాజ్ఞను, ప్రపంచసుఖానుభవ మెట్టిదోకూడ

నెఱుఁగని పెద్దమ్మను, నే నెట్లునిర్వర్ణింపఁగలను? మొట్టమొదట నిది యేమోకొంచెము స్తిమితత లేకపోవుట యని, తోఁచకపోవుట యని యేదోయొకవిధ మైనబెంగయని యనుకొంటినిగాని—

విప్ర—సరిగా నట్లేసుమా నాకుఁగూడ ప్రారంభ మైనది!

దేవ—ఆరంభించుట మీమనస్స్థితివలెనే ప్రారంభమై వృద్ధి యగుటలో మీయవస్థకంటె మఱింత శీఘ్రముగను దృఢముగను బెరిగినది—

విప్ర—ఆఁడుదాన వగుటచేఁ గాఁబోలు!

దేవ—అందులోను శుద్ధసత్యకాలపువెఱ్ఱిగోలను.

విప్ర—నిశ్చయమే. చూడు! మనస్సు నిశ్చలముగ నుంచఁ దలఁచినకొలఁది నా కట్టె యట్టె నీపై బుద్ధి పాఱినట్లే నీకునుగూడ—ఏది!—నీకునుగూడ—నాపై—ఆలాగే—ఊఁ!—ఊఁ!

దేవ—మీ రనుటకే సందేహపడుచున్న యంశమును నానోట నేల యనిపింతురు! అదిగో! కాలిచప్పు డగుచున్నది. శ్రీనివాసుఁడు వచ్చుచున్న ట్లున్నాఁడు. విసఱుకఱ్ఱ నడ్డు పెట్టుకొనుఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—(తనలో) విసఱుకఱ్ఱ గాదు. వింధ్యపర్వత మడ్డుగ నుండిన నింక వినియోగ మున్నదా?

శ్రీ—ఈకోశము కనఁబడునటికి నాత్రాడు తెగినది.

దేవ—(తనలో) దానిని దాఁచి తద్దినాలమంత్రములపాత్రనుబైనిఁ బడవైచితిని.

శ్రీ—దేవదేవీ! నీ వింత సేపటినుండియు నిచ్చటనే యుంటివా?

దేవ—నేను నిచ్చటనే యుంటిని. విసఱుకఱ్ఱయు నిచ్చటనే యున్నది.

శ్రీ—చూడు! నీవు తిరిగి తులసికోటచాటునకుఁ బొమ్ము.

విప్ర—దానికివ్యాత్రము వినఁబడ వలదా? అది యిచ్చటనే యుండిన మంచి దేమో!

శ్రీ—మొట్టమొదటినుండియు నాలాగుననే యెంచి యింత ముంచుకొంటిమి.

విప్ర—ఏసకేఁ గ్రంథ మిటు తెమ్ము.

శ్రీ—(ఇచ్చును.)

విప్ర—ఏమి యిది?

శ్రీ—ఒకటి యనినమాట యేమి? పూర్వాచార్యరచితము లగుకొన్ని గ్రంథము లీసంచికలో నున్నవి.

విప్ర—ఇందులోఁ గావలసినభాగము నీరాట్టమా? పూచ్చూడలా? తిరుప్పల్లాండా?

శ్రీ—తిరుప్పల్లాండు విశేషభక్తియుక్తముగ నుండు నని నే ననుకొందును.

విప్ర—భక్తిలో నన్నియు నొకటే. దేవదేవి కేది కావలయునో?

శ్రీ—నీరాట్టము దాని కక్కఱకువచ్చునది సాలిది కాదు; సానిది. మీరు చెప్పినపూచ్చూడలు పొగచుట్టలైనయెడలఁ గావలయునేమో? (తనలో) తనబుద్ధిస్థిమితతకొఱకు గ్రంథమును జదివించుచుండ దేవదేవి కేదికావలయునో యని యడుగుచున్నాఁడు. రంగరంగరంగా! ఎంత కర్మము.

విప్ర—దేవదేవీ! తిరుప్పల్లాండు నీ కిష్టమేనా?

దేవ—పూర్వమున నది నా కిష్టమే కాని భక్తి కుదిరినతరువాత దాని వాసనయైన గిట్టకున్నది.

విప్ర—అదేమి?

శ్రీ—పల్లాండనఁగ నుల్లిపాయ యనుకొను చున్నది కాఁబోలు!

విప్ర—ఆలాగా! ఇది లాక్రింద లా.

దేవ—ఉల్లిలోను నంతే కద!

శ్రీ—అరాధింతురు—లేనిపోనిమాట లేల?

విప్ర—శ్లో. పల్లాణ్డు పల్లాణ్డు పల్లాయిరత్తాణ్డు
పలకోడినూఱాయిరమ్
మల్లాణ్డ తిణ్డోళ్ మణివణ్ణా ఉన్
శేవడి శెవ్వితిరుక్కాప్పు.

శ్రీ—ఆహా! పెరియాళ్వారిభక్తిమాహాత్మ్యము! ఆహా! ప్రసన్నత! ఆహా! కవితామాధుర్యము!

విప్ర—దేవదేవీ! వినఁబడుచున్నదా?

శ్రీ—వినఁబడక దాని చెవులలో చ్ఛీలు మొలిచెనటన్నావా. వీరు గ్రంథమును దడేకదీక్షగాఁ జదువుదురు!

దేవ—వినఁబడిన లాభ మేమున్నది? నా కేమి తెలిసినదా?

విప్ర—ఓహో! అటులైన లఘువుగాఁ దాత్పర్యముఁ జెప్పెదమందునా?

శ్రీ—(తనలో) సుకృతము గోడకెక్కినదేమో కాదా?

దేవ—మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగభక్తికి—

విప్ర—(రాగధోరణిగ) పాండ్యమండలమునందుఁ దిరువిల్లిపుత్తూరులోఁ దిరుమహావిష్ణు పెరియతిరువడియంశమున జన్మించిన శ్రీవిష్ణుచిత్తులవారలు లీలావిభూతిలోఁ జేయుండ నెక్కనాఁడు తమ యిష్టదైవ మైనవడపెరుంగోయిలుడయానుదమునకు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి యీవిధమున పాడించిరి.

దేవ—స్వామీ! పెరియాళ్వారినిగూర్చి పాడించెద మని విష్ణుచిత్తుని గూర్చి పాడించుచున్నా రేమి?

విప్ర—విష్ణుచిత్తుఁడే పెరియాళ్వారు. ఆయనకు భట్టనాథుఁ డని కూడఁ బేరు. ఆమహానుభావుఁడే శ్రీరంగదేవునికి మామగారు.

దేవ—(తనలో) ఒకభక్తుఁడు విష్ణునకు మామగా నైనప్పుడు మఱియొ

కభక్తుఁడు వేశ్యకు మగఁ డేల కాఁగూడదు? క్రమము తప్పినప్పు డొకవిధముగ నే యన్నమాట యేమి?

శ్రీ—అయ్యో! సెలవిండు.

విప్ర—ఇదివఱ కెచ్చటకుఁ జెప్పితిని?

శ్రీ—ఇంతలో మఱచిపోయితి రేమి? నను నూరక ప్రశ్నము లుండఁగూడదు. శ్రీవిష్ణుమూర్తివారు స్వప్నమున—

విప్ర—సరి. సరి. (రాగధోరణిగ) దేవతాంతర, మంత్రాంతర, సాధనాంతరోపాయాంతరరహితుండును, స్వస్వరూపపరస్వరూపోపాయస్వరూపఫలస్వరూపవిరోధి స్వరూపార్థపంచకజ్ఞాననిష్ఠుండును, సాకారత్రయసంపన్నుండును, నగుభక్తశిఖామణి కట్లు శ్రీనంబెరుమాళ్లువారు సాక్షాత్కరించి "నేను నీ వారాధించు విష్ణుస్వరూపుఁడను. నీతో నొక్కమాట చెప్ప వచ్చితిని. ఓభక్తురాలా!—తలయెత్తి కన్నులు తెఱచి బాగుగా నావంకఁ జూడుము ,,

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అయ్యయ్యో! పెరియాళ్వారిని భక్తురాలా! యని సంబోధించుచుంటి రేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! భక్తులలో లింగభేదము లేదనికాదా మనసిద్ధాంతము!

విప్ర—సరే. పొరఁబాటు. (రాగధోరణిగ) ఓభక్తశిఖామణీ! ఓభక్తశిరోవతంసమా! నీవు మధురాపురంబునకు విచ్చేసి పాండ్యభూపాలుండగువల్లవదేవరాయనిం గాంచి తద్విద్వత్సభామండపంబునఁ బ్రతివాదిపక్షవిక్షేపణ మొనర్చి, శ్రుత్యంతప్రతిపాదితంబగుపరతత్త్వంబు నిర్ణయించి స్వమతస్థాపనం బొనర్చి, తత్సభామండలమధ్యస్థరత్నమయతోరణస్తంభస్థలవినిక్షిప్త విద్యాశుల్కంబు గ్రహించి తెచ్చికొమ్మని గంభీరఘోషణంబుల నాన

తీయ నంత—నాభ క్తశిఖామణి—యావిప్రో త్తంసుఁడు—తద్దేవ దేవీముఖారవిందనిష్యందమాణ—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! "దేవదేవి," కాదు. దేవదేవముఖారవింద. ఇదివఱకుఁ బెరియాళ్వారికి అవికఁ దొడిఁగించినారు. ఇప్పుడు పురుషో త్తమునకే గాజులు దొడిగించుచున్నారు. అయ్యా! "దేవదేవ,,-

దేవ—(తనలో) తలక ట్టెగిరినది. గుఱ్ఱో దీర్ఘము పెట్టినాఁడు.

విప్ర—నడుమ నడుమ నీ విట్లు లడ్డు వచ్చుచుండ నే నెట్లు చెప్పఁగలను?

శ్రీ—నడుమఁ బ్రమాదములు సెప్పుచుండ మనవి చేసికొన వలదా?

విప్ర—ప్రమాదశూన్యముగ నీవు చెప్పరాదా?

శ్రీ—క్షమించుఁడు. మీరే కానిండు. తద్దేవదేవ,,—

విప్ర—అది వలదు. మఱియొక దారిని చెప్పెదను. (రాగధోరణిగ) ఆ శ్రీమహావిష్ణునిసంభాషణమును విని భక్తుఁ డిట్లు మనవి చేసికొనెను. అయ్యా! "స్వామీ! నేను నిరక్షరకుక్షుఁడను. ఇట్టి మహాకార్యము నావలన నెట్లగుననిన,నీ కేమియు భయము లేదు. నీజిహ్వాగ్రంబున మేము వసింతు మనిభ క్తవత్సలుఁడు సాయించి పంప, నాతఁడుపాండ్యరాజసభాంతరంబున వైష్ణవమతస్థాపన మొనర్చివిద్యాశుల్కంబుఁ గైకొని యారాజుచే గంధగజేంద్రం బెక్కింపఁబడి తిరువీథుల వేంచేయింపుచుండఁ గుమారునియున్న తస్థితిఁ గాంచి యుప్పొంగుతండ్రివలె భక్తునిఁ జూచుటకై పరమపదమునుండి శ్రీస్వామివారు లక్ష్మీవక్షస్కులై, శంఖచక్రగదాపాణులై, యధిష్ఠితగరుడసంధులై యెదుట సేవ సాయింప—

శ్రీ—స్వామీ! ఇదియే రసమైన పట్టు. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహసౌందర్యమును బెరియాళ్వా రెట్లు భావించిరో యట్లే మీరు భావించి యితరచింతలనన్నిఁటిని దిరస్కరించి చిత్తమును గుదుటఁ బఱచుకొనుఁడు.

విప్ర—సరే. అట్లే భావించెదను (కన్నులు మూసికొని రాగధోరణిగ) పెరియాళ్వారు వారలఁ గాంచి ఓహో! ఓహో! ఇట్టిదివ్యమంగళవిగ్రహముతో నేల దయచేసితిరి? అయ్యయ్యో! ఈస్వరూపమునకు దృష్టిదోషము తగులునేమో! (దేవదేవివంకఁ దిరిగి) ఆహా! ఆకన్నులతీరేమి? ఆముక్కుసొగసేమి? ఆకనుబొమలవక్రత యేమి? ఆహా! ఏమి చక్కఁదనము?—ఊబుకుచున్న యీపైఁటలోని—

శ్రీ—(తలపైఁ గొట్టుకొని) అయ్యో! చాలు చాలు! పురాణము నాపిండకూడువలె నున్నది పెరియాళ్వారు లేరు. పెరుమాళ్లు లేరు. అయ్యయ్యో! దేవదేవిని వర్ణించుచున్నా రేమి?

విప్ర—చిత్తము స్వవశము కాకుండ నున్నది.

శ్రీ—ఒకప్పుడైన నలవాటుచొప్పుననైన నిప్పుడు "రంగరంగా" యనుట మానివైచినా రేమి?

విప్ర—చిటపట లాడు చున్నది. అది యేమి? చినుకు పడుచున్నదా?

శ్రీ—గాఢముగ మబ్బు పట్టినది. పెద్దవర్షమే వచ్చు నేమో?

దేవ—గాలివాన వచ్చుటచేతఁ గాలక్షేప మిఁకఁ గట్టివేయవచ్చును. బట్టలారవైచితిని. తడిసిపోవు నేమో విప్పి జాగ్రత్త పెట్టెదను.

విప్ర—పోయి శీఘ్రముగ రమ్ము. తడిసిపోవుదు వేమో సుమా?

(దేవదేవి పోవును.)

శ్రీ—(విప్రనారాయణునికాళులు పట్టుకొని) స్వామీ! పడిపోవుచున్నారు. భక్తిని నిలుపుకొనరా? అయ్యయ్యో! దేవదేవిముండ మిమ్ములఁ బాడుచేయుచున్నది. మీసెల వగునెడలఁ దానిని జెప్పునఁ గొట్టి యీడ్చివైతును. లేదా మన మెక్కడకైనఁ బోవుదము రండు.

విప్ర—నామూలమున దానికిఁ గూడ భక్తి జాఱుచున్న దఁట. నేను

భ్రష్టుఁడ నైనను నాకు నీవు దోడుందువు కాని పాపము! అది భ్రష్టతనొందిన దాని కింక దిక్కెవ్వరు? మనల నింతకాలమునుండి కనిపెట్టికొని యున్న దానినే మనము నిరాకరించుట న్యాయమా?

శ్రీ—అది యిప్పుడు భ్రష్టురా లగుట యేమి? పుట్టినప్పుడే యైనది. వంశానుక్రమముగ నైనది. అది మీకొంపఁ గూల్చుట కిక్కడకుఁ జేరినది. అయ్యయ్యో! రక్షించుకొనుఁడు.

విప్ర—నన్నుఁ బాడుసేయుటను దానియుద్దేశ మేమి? వారకాంతకుఁ గావలసినది ధనముకద! అది నాయొద్ద లేదుకద! స్వరూపలావణ్య మంతకంటె లేదు కదా! ఏమి మూటగట్టుకొనవలయు నని యది నన్నుఁ బాడుసేయ నున్నదో చెప్పు.

శ్రీ—పాపము. మహాపాపము.

విప్ర—ఐహికఫలవాంఛా లేశమైన లేకుండ బుద్ధిపూర్వకముగఁ బాపము మూట గట్టుకొనుట ప్రాణికోటికి సహజమా?

శ్రీ—నేను మీ కుత్తర మీయఁజాలక యున్నాను. కాని దానిచే మీరు పాడగుట నిశ్చయము.

విప్ర—అకారణముగఁ బాడు కావలసివచ్చినప్పుడు—ఈజన్మమునఁ గనఁబడనికారణముచేఁ బాడు కావలసినప్పుడు—అనఁగఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధకారణమే భ్రష్టత కీడ్వవలసి నప్పుడు—ఎవఁ డేమి చేయఁగలఁడు? ఏ మగునో కాని!

శ్రీ—ఏమగుట కే మున్నది? ఇఁక వేశ్యావీధిని వెట్టిమొగము వేసికొని మీరు విటాధములు కానై యున్నారు.

విప్ర—ప్రారబ్ధ మటులుండఁ దప్పునా?

శ్రీ—మనమతముల కన్నిఁటికిఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధ మనునీదిక్కుమాలిన యంశ మొకటి దాపరించి యందఱిని భ్రష్టులఁ జేయుటయే కా

క, తిరిగి బాగుపడకుండ భ్రష్టతలోనే యొకసంతుష్టిని గలుగఁ జేయుచున్నది.

సీ. ద్యూతంబునను గోఁచి ♦ పాతరాయుండయి
ప్రారబ్ధమున నిట్టు ♦ లైతి ననును
కల్లుద్రావ్రు మత్తునఁ ♦ గాంతగొంతుకఁగోసి
ప్రారబ్ధమున నుఱి ♦ వచ్చె ననును
ప్రబలదురాశఁ జౌ ♦ ర్యం బాచరించుచుఁ
గారలోఁ బడఁ బూర్వ ♦ కర్మ మనును
వ్యభిచారమున నొడ ♦ లంత పుచ్చివఁ బూర్వ
కృతకర్మమువకు న ♦ ర్హుఁడ? యనును
ఇల్లు మగనాలిఁ జెఱిచితి ♦ వేల యనిన
నిది వెనుకజన్మమున నన్ను ♦ నిట్లొనర్చెఁ
బూర్వకృతఫలం బిది కాని ♦ బుద్ధికృతము
గాదనును—బుద్ధి లేకుంట ♦ కల్ల గాదు.

సీ. చదువు లేకుండ న ♦ జ్ఞత నుంటి వేలన్న
యోగ ముండిన నన్ని ♦ బాగుపడును
ముసలిపందకుఁ గూఁతు ♦ నొసఁగుట తగదన్న
దశముస్న నైదువ ♦ తనము నిలుచు
వ్యాధికి వైద్యంబు ♦ వలదందు వేలన్న
నాయువే తగ మందు ♦ లడ్డుపడునె
దైవముం దలఁపమి ♦ తగదన్నఁ బుణ్యమహా
గతి యున్న సద్బుద్ధి ♦ కలుగు ననును
జనుఁడు; దైవ మొసంగిన ♦ స్వల్పబుద్ధి
నైన వినియోగమును జేయ ♦ కకట! సౌఖ్య

మాఁద లేక యీయఁగ లేక ♦ వ్యర్థుఁ డగుచు
నన్నుఁ బోలి నెత్తి గీతనే ♦ యెన్నుచుండు.

స్వామీ! ఏమో పరాకుగా నున్నా రేమి?

విప్ర—నీ వేమాటచెప్పినా వినుటకు నా కిప్పుడు తగినంత చిత్త శాంతి లేదు. చూడు! ఈవర్షమెందుచేతనో కాని నాకు మనోవికారమును వృద్ధిచేయుచున్నది సుమా?

శ్రీ—ఆలాగా? మీమనసునుండి భక్తి నశించినది. శృంగారరస మంకురించినది.

గీ. వర్షపాతము స్త్రీవాంఛ ♦ ప్రబలఁ జేసి
తుదకు విరహుని స్త్రీప్రక్క ♦ నదుకు పెట్టు
నెట్టనిట్టిప్రవాహంబు ♦ వెఱ్ఱికుక్క
విసము వెలిక్రుచ్చి మృతిప్రక్కఁ ♦ బెట్టునపుని.

(నేపథ్యమున) ఉఱుములు మెఱుపులు,

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీ కొకమాట చెప్పెదను విందువా?

శ్రీ—హితమును నిరాకరించుటకు నా కేమివికారము సంభవించినది?

విప్ర—ఇఁక నట్టిప్రశంస వలదు. ఉఱుములు మనకే భయంకరములుగ నున్నవి. పాపము! మనబట్టలు తడిసిపోవు నేమో యని పరుగెత్తిన దేవదేవి యింక రాకున్నది తడిసిపోయినదో! గాలిచే నెక్కడనైనఁ బడిపోయినదో! నీవు పోయి యామెను దీసికొనిరమ్ము.

శ్రీ—దానిని వదలుకొనవయ్యా యని నేను దేవులాడఁగ దానిని దీసికొనివచ్చి నాయెదుటఁ బెట్టు మని మీ రాడ న్యాయమా?

విప్ర—దానిని గాఢాంధకారమున నశనిపాతభయంకర మగునిట్టిసమయమున నొక్కతెను నిరాచ్ఛాదనస్థితిని త్యజించుట మాత్రము న్యాయముగ నున్నదా?

శ్రీ—అది తనంతనే తడిసినది. నన్నుఁ గూడ నేల తడిపెదవు?

విప్ర—పురుషుఁడవు, దానికంటె నెక్కు-వ వస్త్రములు గలవాఁడవు. నీ కేమి? పొమ్ము. ఇఁక నాలస్యము చేయకుము.

శ్రీ—అట్లయినఁ బోయెదను. అయ్యా! నమస్కారము. ఇఁక మిమ్మాఁపుట బ్రహ్మాంతరము గాదు. (పోవును)

విప్ర—ఇంక రాలేదు. చెట్టుకొమ్మ లేనైన విఱిగి మీఁదఁ బడినవో? దారిగానఁబడక నేనైనఁ గాలికిఁ దగిలి పడెనో?

(నేపథ్యమున) హాహాహా! చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—అదిగో! అదిగో! దేవదేవి! తడిసిపోయితివా?

(నేపథ్యమున) చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—ఆహా! నైసర్గికాకృతమున నిప్పుడే మోఁపు మోయుటచేఁ గనులు, ఉత్క్రాంతివలన నార్ద్రవస్త్రధారిణి యగు నాముద్దియ సహ్యపడునను మొక్కవోము తలఁకుమాసిపోయినది. చలిచేత బాధపడుట యేల? ఇదిగో! నాయుత్తరీయమును గట్టఁబెట్టుకొనుము. (అట్లు పాటించును.)

(తనలో) పాపము! చలిచే నెంతబాధ పడుచున్నదో! (ప్రకాశముగ) కట్టుకొనుచున్నావా?

(నేపథ్యమున) ఆ!

దేవ—(ప్రవేశించి) చలిచలిచలి! (వహ్నికుండము దగ్గఱకు వచ్చును.)

విప్ర—సందేహింపకు. సందేహింపకు. దగ్గఱకు రమ్ము మనుష్యుని వేఁడిమి మంచిది.

దేవ—హాహాహా! (కౌఁగిలించుకొనును.)

విప్ర—హాహాహా! ఏమిపరమానందముగ నున్నది! హాహాహా!

దేవ—మన మాప్రక్కనుండు గదిలోనికిఁ బోవుదము. శ్రీనివాసుఁడు వచ్చునేమో?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు నీకుఁ గానఁబడ లేదా?

దేవ—నా కాతఁడు కానఁబడినాఁడు. కాని నే నాతనికిఁ గనఁబడకుండ వచ్చితిని.

విప్రి—సరే. రమ్ము.

దేవ—(తనలో) విష్ణుదాసుఁ డిప్పటికి వేశ్యాదాసుఁ డైనాఁడు. ముకుతాఁడు వేసి యితని నిఁక మా గ్రామములోని వేశ్యావీథి కీడ్చుకొనిపోవుటయే తరువాయి—

ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

పంచమాంకము.

[ప్రవేశము—"తిరుక్కరంబనూరు" అనుగ్రామమున వేశ్యావీథి.]

(ప్రవేశము—శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణుఁడు.)

విప్ర—దాసియిల్లింక నెంతదూర మున్నదో! చూడు! ఆమలు పేదై యుండునో?

శ్రీ—అదియో సామీ! వేశ్యావీథికిఁ దోడ్లక్కము.

విప్ర—పవిత్రము లగువైష్ణవనామముల నేల యపరిశుద్ధి చేసెదవు?

శ్రీ—పవిత్రతము లగువైష్ణవులు భ్రష్టులైపోవు నప్పుడు మాటలలెక్క యేమి?

విప్ర—అట్లు కాదు. భాగవతోత్తములు శాశ్వతులు కారు. ఎందఱు పుట్టిరో! ఎందఱు భ్రష్టులైరో! ఎందఱు నశించిరో! కాని వైష్ణవసాంప్రదాయవాక్యములుమాత్రము శాశ్వతములు.

శ్రీ—వాక్యములకంటెఁ జేష్టలు శాశ్వతములు కావా? మొగము కానఁబడకుండ మేలుముసుఁగు వైచికొని సందెచీఁకటిని వేశ్యయింటికిఁ బోవుచుమి మ్మెవరు చూతు రని యనుకొనుచున్నారేమో? ఎవఁడో యొక పనిలేనిచలపాదికవి ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రధారులైన మిమ్ము, దర్భాసనధారుఁడనైన నన్ను మన మిప్పు డిక్కడ ను

న్నట్లువలెనే వేశ్యాస్థిరంగమున వెఱ్ఱిమొగములతోఁ బ్రవేశింపఁ జేసి యెదుటఁ గూరుచుండు సామాజికులచేత "ఛీఛీ!" యనిపించి వెకవెకవెడనవ్వుల నవ్వించి "ఘూఘూ" యని మీఁద నుమియఁ జేయుచుండు నెడల నేను బ్రాహ్మణజన్మమునఁ బుట్టినవాఁడనని ప్రమాణము చేయఁగలను. లోకప్రఖ్యాతమై యాచంద్రతారకముగ నిలువవలసినయీమీచేష్ట మాపటిమత్తులో మాసిపోవు ననుకొంటిరా? సూర్యునివలె దివ్యతేజమునఁ బ్రకాశించి యవతలిప్రపంచార్ధమునందుఁగూడ వ్యాపించును గాని—ఆహా! అట్టి పనిని జేసినారు మహాత్మా! చాలుచాలు! ప్రపంచ మున్నంతకాలము భక్తలోకమునకు మీచేష్టవలనఁ గలిగినతలవంపు చాలు! చాలు! నాకు మిమ్ముఁజూడ నేవపువచ్చుచున్నది. ఆహా! ఎట్టిమహోన్నతస్థితినుండి యెట్టియధోగతికిఁ గ్రుంకి పోయినారు! ఆహా! ఆకాశమునుండి చుక్క యూడిపడినట్లయ్యెనే? ఇఁక నొక్కమాట కడపటిసారి చెప్పుచున్నాను. నేను మిమ్మీస్థితిలోఁ జూడలేక—నామనసుండఁబట్టలేక—వెఱ్ఱిచేఁ జెప్పుచున్నాను. ఇదివఱకుఁ దిర్వారాధనపుగదిలో నేమిజరిగినదో జరిగినది. దానినిగూర్చి తెంపలువైచికొనియో తల నేలను మోదికొనియో కావేరిలోఁ బడి మృత్తికాస్నానములేచ్చియో యెట్లో యొకట్లు చూచుకొందము. ఇఁక నొక్కయడుగైన ముందుఁ బెట్టక వెనుకకు రండు. పోదము.

విప్ర—నీకు నాయందుఁగలప్రీతికి సంతసించితిని.

గీ. భక్తిరక్తులు వేఱుత ♦ త్త్వములు కావు
భక్తి దైవానురాగము ♦ వనితపైని
రాగమగురక్తి యది యిది ♦ రాగమొకటె
తత్ప్రవాహాదిగతులెభే ♦ దములుసుమ్ము.

గీ. భక్తి యొకరెత్తుగాన నిం ♦ పాదినడఁక
రక్తి పల్లపుచాల్గానఁ ♦ బ్రబలవేగ
యుతము మార్వడిచేత నా ♦ సతతభక్తి
మఱలి తలక్రిందుగా నట్టు ♦ దొరలు నిపుడు.

గీ. కాలభేద జగతిభేద ♦ లీల కెదిరి
డీకొనుట యౌనె? మంచిది ♦ మేకొనుటయె
గాలివానకు నెదురెక్క ♦ గడఁగ కుండ
నావికుఁడు దానిగతిఁ బట్టి ♦ పోవుఁగాదె.

గీ. అడఁచిపెట్టిన రక్తి స్ఫే ♦ త్వాంతరమున
వెలిఁబడినయప్డు భీకర ♦ చలన మొందు
నట్టి బిగువుగ దట్టించి ♦ నట్టిమందు
రంజకం బంటి ఢామ్మని ♦ ప్రబలునట్లు.

గీ. లోనడంచిన రస మొక్క ♦ లోపమునను
బైఁబడినయప్డు ప్రబలదు ♦ ర్భరతఁ బొంగు
నావిరిని నిందుపాత్రకు ♦ సంతదారి
నీయ బుస్సనుధ్వనితోడ ♦ నెగసినట్లు.

గీ. అడఁపఁబడుచు హఠాత్తుగా ♦ నతిశయిల్లు
నట్టిరక్తికి దయ్యంబు ♦ పట్టినట్టి
మనుజునకుఁ గల్గునంతసా ♦ మర్థ్య మును
పిచ్చివానికిఁ గలయంత ♦ వేగమమరు.

గీ. అస్వభావశక్తిని స్వభా ♦ వాల్పశక్తి
తో నెదుర్కొనఁ దరమౌనె? ♦ శ్రీనివాస!
చచ్చుపాపటగొట్టాన ♦ వచ్చునట్టి
చిన్నకాయకు వ్రేలడ్డు ♦ సేయఁ గలమె?

గీ. కానఁ బ్రస్తుతావస్థా ♦ స్థాన పదవి
జూడఁదగుఁ గాని యెదురింపఁ ♦ గాదె దయ్య!
ఇట్టి మార్పాటి యని యుంటి ♦ నిట్టి యెంతొ
వఱకు నుండెను పక్షింగోనఁ ♦ బలుదుఁ దిరిగి.

శ్రీ—అందుచే శైవభక్తులు రగవిరాగ దాసిదానియింటికి దానిపోషణము నిమిత్తమై దయచేయుటయే తాంత్రికమార్గమని కాదా యభిప్రాయము?

విప్ర—అభిప్రాయమే కాదు. ఆచరణముకూడ నగులే.

శ్రీ—సరే. అటువంటి దయచేయుట ఇక్కడనుండియే వేశ్యలకొంప లారంభమని చెప్పితిని గాదా? తనయింటికొస్తలఁ గూర్చ యది మీరుఁ జెప్పినమాటలుగా నొప్పి యున్నవా?

విప్ర—బాగుగ నున్నవి. అది గాక యింతయూ ననన్యసంభ్రమముతో నది నాకొఱకు గుమ్మములోఁ గనిపెట్టుకొని యుండదా? ఎప్పుడు వత్తునో యెప్పుడు వత్తునో యని యెదురుచూచుచు నేమియుఁ దోఁచక మహాసంతోషమున నుండదా? దానికిఁగూడ నా యత్యంతమనస్సయే సిద్ధించినది. కాన దానికిఁగూడ నాపైని యనురాగము ప్రబలముగ నుండును. తాను వచ్చి నన్నుఁ దనయింటికిఁ దీసికొనివెళ్లెద నని చెప్పినదే? ఏమికారణముచేత రాలేదో? దానిని జూచునంతకు నామనసు శాంతిగ నుండదు.

శ్రీ—సరే. పదండు. వచ్చుచున్నాము గదా?

(నేపథ్యమున) అడియేన్ దాసోహం! అడియేన్ దాసోహం!

విప్ర—దాసోస్మి! దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి!

శ్రీ—ఈసమయమున మీ రిద్దరు లనఁ గూడదు. (తనలో) ఇప్పుడున్న మనక్కడించినసుమాహికొనుటకు పిల్లినతెంకేంకటిలోఁగూడఁ జూడఁగ లభు గాఁబోలు!

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—మీరు సందెచీకటిని ముసుఁగువైచికొని పోవుచు మాటలాడుదురా?

విప్ర—సందెచీఁకటి తనయంతఁ దాఁ బడెను గావున వచ్చితిని. నీవు ముసుఁగు వైచితివి కావున నే నెఱుఁగకొంటిని గాని నాకేమి భయమా? నాకున్న దోషము దేవదేవివాంఛ. అంతే కాని నాకుఁ బిఱికితన మేమి? అది గాక యాచార్యుఁడు నమస్కరింపఁ బ్రతినమస్కారము సేయకుండుట తప్పుగాదా?

శ్రీ—ఆతఁ డాచార్యుఁడటయ్యా! జారుఁడు! పరిహాసమునకు నమస్కరించుచున్నాఁ డని తెలియవలదా?

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—ఓహోహో! ఓహోహో! భాగవతోత్తములు కాఁబోలు! ఈప ట్టైనష్ఠానము లేమి? పణ్యస్త్రీసంచారము లేమి? వక్షమునఁ దట్టుడు తులసిపూసలపేరు లేమి? వారకాంతాదర్శనాభిలాష లేమి? కాషాయధారణ మేమి? కాంతానురాగ మేమి; ఆచార్యపురుషులు దిగ్విజయయాత్రకై వేంచేసితిరి కాఁబోలు! హేహేహే! ఈవాడసానులలో మీకెవ్వరైన శిష్యురాండ్రున్నారా?

విప్ర—ఒక్కతెయే! దేవదేవియనునది మాత్రము.

శ్రీ—(అపహసించి) అయ్యయ్యో! ఆమాట యేల చెప్పవలయునయ్యా?

మాధ—దేవదేవియే! అప్సరసవంటిశిష్యురాలిని సంపాదించితిరే? దానికి సమాశ్రయణము చేయుటకు వచ్చినారు కాఁబోలు!

విప్ర—అది యిదివఱకే యైనది. తిరుమంత్రార్థోపదేశ మైనది. దానిబుద్ధి మంచిది. కాని, నావలెనే దానికిఁగూడ నన్యోన్యాశ్రయమూలమున రంగభక్తి తగ్గినది. ఇప్పుడు దానిపై ననురాగమున నే నిటకువచ్చితిని.

శ్రీ—(అపవారించి) బట్టబయలుసేయు టేల? ఈకర్మ మెప్పుడైన నెఱుంగుదురా? అయ్యయ్యో! ఎంత ప్రారబ్ధము!

విప్ర—(అపవారించి) శ్రీనివాసా! నీ కిది యేమి వెఱ్ఱి! నాదోషమున నేను గాంతానురాగుఁడను గావలసివచ్చెను గాని యసత్యవాది నగుటకు నా కేమి కర్మము!

మాధ—మీకును దానికిని సంబంధము జరిగినదికాఁబోలు నేమి?

విప్ర—శారీరసంబంధ మింతవఱకు జరుగ లేదు.

శ్రీ—(అపవారించి) స్వామీ! ఇప్పుడేల యసత్యమాడితిరి?

విప్ర—(అపవారించి) అసత్యమేమున్నది?

శ్రీ—(అపవారించి) మీరు వేశ్యాగృహములోనికిఁ బోయితిమని చెప్పితిరి కాదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఔను. శిరోబాధానివారణమునకై యదిరమ్మనెను.

శ్రీ—(అపవారించి) అదియుఁగాని మీరుగాని యచ్చటఁ దొందరయేమియుఁ బడలేదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఏమియుఁ దొందర లేదు. తనయింటికి నన్నుఁ దీసికొనిపోవుచున్నది. నే నియ్యకొంటిని. ఇదివఱకు రాలేదు. అందుకొఱకు నేనే బయలుదేరితిని.

శ్రీ—(తనలో) ఇది యేమి? వింతగ నున్నది. అసత్యమాడువాఁడు కాఁడు. హా! దైవమా! ఈతనియంతశ్శుద్ధత నింకఁ గాపాడుము.

మాధ—స్వామీ! అట్లైన నిదివఱకు మీకు దానికిఁ జరుగనేలేదు. దానికి మీపై ననురాగ మున్నదా?

విప్ర—దానికిఁ బూర్ణముగ నున్నది యదే కాదా?

శ్రీ—(అపవారించి) నరుని దేహమును జంపువాఁడు పరమక్రూరకిరాతుఁడైయుండ నాతనియాత్మను శరీరముతు గూడఁ జంపునది యనురాగ ప్రపూర్ణురా లనెద రేమి?

మాధ—(తనలో) ఈపంగనామాలబాపనయ్య యకాలపువెట్టిముండ కొడుకు. దారి తప్పి నూతనశృంగారమునఁ బడినాఁడు. ఈతని యొద్దవిశేషధన ముంటచేఁ గాఁబోలు టక్కులాఁడియైన దేవదేవి యీతనియజ్ఞానము పగఁ బట్టినది. ఈతనివలన నాకుఁగూడ నెన్నైన లాభింపవచ్చును. (ప్రకాశముగా) నేసివేశ్యావీథిని రెండు పుష్కరములనుండి కసిపెట్టుకొని యుంటిని. మీవంటివారి పుణ్యమునఁ బొట్టపోసికొను చుంటిని. వేశ్యలలోఁ బ్రకృతులు బహువిధములు. ప్రపంచమే యట్లున్నది లెండు. పడుచుఁదనము గలిగినదానివలెఁ బైకిఁ గనఁబడి నంతమాత్రమున నది యౌవనవతి యని మన మనుకొనఁ గూడదు. చిత్రకాలము! ఊడిపోయిన పండ్లకుఁ గట్టుడు పండ్లు కద! నెఱసిన వెండ్రుకలకు రంగు కద! ముడుతలమొగమును సాగఁదీయుటకు జిగురులు గద! పాలిపోయినచెక్కిళ్లకుఁ బూఁతలు కద! ఆశ్చర్యము! మొక్కజొన్నపొత్తివలె నున్న మొగమున కైన మెఱుఁగులు కద! ఇది గాక, అత్తరువు లని—ఆగరునూనె లని—దూదిమెత్త లని కొబ్బరిచిప్ప లని—గోరింటాకు లని—ఇంక నేమో యని పెద్ద పెట్టె పట్టించుకొనిపోవును కద! మేళములో నాడుచున్నంత సేపు కన్నులు మొగమును మీఁదఁ గద! ఇంటికి వచ్చినతరువాతఁ జిలుక కొయ్యలను గద!

శ్రీ—అదియేమి?

మాధ—అయ్యో! ఎఱుఁగవా? నూటికిఁ బదుగురుసానులకుఁ జేత కన్నులు! ఇది కాక, కొందఱు కొబ్బరికాయవలెఁ గొఱుకరాని కొయ్యలుగఁ బైకిఁ గనఁబడి లోన రసపూర్ణహృదయమును గలిగి యుందురు. ఇట్టివారిని నెత్తి వాయఁగొట్టి యనుభవింప వలయును. కొందఱు పనస తొనవలెఁ బైకి మధురముగను

మృదులముగ నుండి యనుభవింపఁ బోవుసరికిఁ గటుక్కునఁ గఠిన మగుమనస్సు నష్టపెట్టుదురు. ఇట్టివారల దేహాత్మవిచ్ఛేదము చేసి యనుభవింపవలయును. మఱికొందఱు పైకిఁ గఠినముగనే లోనఁ గఠినముగనే యుందురు. ఇట్టివారిని బటిక బెల్లమును జప్పరించినట్లు మెల్లమెల్లగఁ గరఁగింపఁజేసి యనుభవింపవలయును. కొందఱు మొండి చచ్చిన ట్లుందురు గాని సీమమిరియపుఁగాయవలెఁ గారమునఁ గ్రిందిగ్రుడ్లు మీఁదికి రాఁ జేయుదురు. కొందఱు బుట్టమిరియపుఁగాయలవలె బుంగలై యుందురయో కాని వీరి నూరబెట్టి యొండబెట్టి కాల్చినఁగాని యనుభవింపఁ దగదు. కొందఱు సున్నితముగ శిలాకివలె నున్నను దేశవాళిచెఱకువలె మిక్కిలి మధురముగ నుందురు. మఱికొందఱు బొంతచెఱకువలెఁ బూర్ణలై యున్నను గానుగ నాడి యేగో యింతరుచుక్కతోఁ బ్రోక్కి బుట్టలు కట్టి పాటకపుజాతి యనుభవమునకుఁ బాలనైచి సొమ్ము చేసకొనుటకు మాత్ర మక్కఱకు వత్తురు. కొందఱు పంచమ్రోఁతులవలె నెఱ్ఱిమొగములతోఁ—గొందఱు కొండముచ్చులవలె నల్లమొగములతోఁ—గొందఱుచిరుతపులులవలెనుడులినిండమచ్చలతోఁ—గొందఱుదుప్పివలెశ్వేతపుబాగులతోఁ—గొందఱుతిర్యఙ్ముఖములతోఁ—గొందఱు పార్శ్వముఖములతోఁ—గొంద ఱధో ముఖములతో—

విప్ర—అయ్యో! మాకీగొడవ యంత నేందులకు?

మాంధ—దేవదేవికి మీయెడలఁ బూర్ణానురాగము కల దని మీరు చెప్పుటచేత నింతగొడవ చెప్పవలసి వచ్చెను. దాని యనురాగ మెట్లున్న నది మిక్కిలిజాణ. మీరుశృంగారవిద్యలో నింక నోనమాలులోనేయున్నారు. కావున మీకు నావంటివానిసాహాయ్య మావశ్యకము.

శ్రీ—మీరింతకాల మిటనుండి చేయుపని యేమి?

మాధ—పుసుగుడు.

విప్ర—నాకుఁ దెలియ లేదు.

శ్రీ—పుసుగు డనఁగ భక్తిపరిభాషలోఁ గొంచెము హెచ్చుతగ్గు పురుషకారము.

మాధ—పురుషకారమే కాదు. స్త్రీపురుషకారము.

శ్రీ—అయ్యా! పనికి వచ్చునంతలోనే కాక వ్యాస్త్రీవ్యాపారమునఁగూడ నున్నదా?

మాధ—పెద్దల సభత్వేషింపఁగూడదు కాని, యిదిమాత్రము పశువుల సంతకంటె భిన్న మెట్లగును?

శ్రీ—రంగరంగరంగా! అయ్యో! ఇంతేరా?

విప్ర—నీయిచ్చటివ్యాపారమునకీ యుక్తిని చెప్పుము.

మాధ—నావ్యాపారమన్నములు తినుకేల? నేను మీకు దేవదేవి సమకాలమున సంధానపఱచి, తద్వేశ్యామాతవలనఁ దమకు బాధ లేకుండఁ జేసి—

శ్రీ—అది నీ వెట్లు చేయఁగలవు?

మాధ—నేనట్టిమాత్రలక్రింది దూతను. వచ్చినసొమ్ము వారు నేను వయస్సునుబట్టి పంచుకొందుము.

విప్ర—మీరు నాకు రాయబారము నీవు నక్కఱలేదు.

మాధ—అజ్ఞానకుఁడు. మనుష్యులను సృష్టించుటలో దూతలు. మహీనాథులకార్యములందు దూతలు. మనుజులవ్యాపారములందు దూతలు. మదనతంత్రములందు దూతలు. మరణములందు దూతలు. పుట్టినదిమొదలు గిట్టుపర్యంతము పని యంత దూతలతోడనే యున్నది కాదా?

విప్ర—అయినను మాకు నీతో నేమియు లేదు. క్షమింపుము.

మాధ—పురోహితుఁడు లేని వివాహమా? అధ్వర్యుఁడు లేని యజ్ఞమా? చారుఁడు లేని రాజనీతియా? మంత్రసాని లేని ప్రసవమా? వైద్యుఁడు లేని చావా? సంధానకర్త లేని సంసమా? చాలు!

శ్రీ—నీవు పోవయ్యా! మాతో నీ కేంపనులకు?

మాధ—నాసాహాయ్యము లేనిచో మీకు శృంగభంగ మగుట నిశ్చయము. నేను బోయెదను. కాని నా కేమైన నొసఁగుఁడు.

విప్ర—ఇచ్చుటకు మాయొద్ద నేమి యున్నది?

మాధ—దర్భాసనపుగట్టలో నేమైనా యున్నదే?

శ్రీ—ఏమి యున్న నీకేమి? పోవయ్యా!

మాధ—(తనలో) వీరియొద్ద ధన మున్నది. ముండమూఁడకొడుకులు నాకీయకున్నారు. నేను ముందు దేవపనిత్తిల్లియొద్దకుఁ బోయి యీమాటఁ జెప్పెదను. (పోవును.)

(నేపథ్యమున) స్కూ! స్కూ! (కుక్కలు మొఱుగును.)

శ్రీ—చూచితిరా! కుక్కలను మనపైని సేఁతఁ దుసికొల్పుచున్నాఁడు!

(నేపథ్యమున) స్వామీ! కుక్కలు మీదర్భాసనపుగట్టనెత్తుకొని పోవును. జాగ్రత్త!

(మఱియొకధ్వనితో) ఓహోహో! అయ్యవారులవారు కాంబోలు! ప్రతివాదిభయంకరులు కాంబోలు! హేం హేం హేం! రావణసన్యాసమోయి! (చప్పటలు జరుచుచున్నారు.)

(మఱియొకధ్వనితో) రంగదాసు లనంగదాసు లైనారు! ఓహో! ఆచార్యపురుషులు వ్యభిచారపురుషు లైనారు! వేదమార్గప్రతిష్ఠాపకులు విటమార్గప్రతిష్ఠాపకు లైనారు! తిరుప్పావుకాలక్షేపప్రియులు దేవదాసికొఱకుఁ దిరువీధులు వేంచేసినారు. లేవిడీ! కొట్టు! కొట్టు!

శ్రీ—మనల వీరు కొట్టుదు రేమో?

విప్ర—వారికి మన మేమియుపకార మొనర్చితిమి? భయము లేదు. కాని, మీరు విటులే—నేను విటుండనే. మీరును స్త్రీవాంఛచే నిటకు వచ్చినవారే—నేను నట్లే వచ్చినవాఁడనే. వారిచర్యయుఁ దప్పే—నాచర్యయుఁ దప్పే. వారు నన్ను దూర నేల? నన్నుఁ గొట్టుఁ డన నేల? వారినిలోకు లేల యిట్లు నిందింపఁ గూడదు? కుక్కలు సహితము నన్నుఁ గాంచి యేల మొఱుఁగ వలయును?

శ్రీ—గీ. పితృతతిప్రవృత్తిగతు లాత ♦ వెగటుకాదు;
గృహిణి గర్భధారిణి యోకి ♦ లింతవలెను
నగరదూరభాగవతుని ♦ జారచర్య
విన్నఁ దద్ద్యంబు విధవవే ♦ విల్లఁబోలె.

గీ. సంగయుతుల దుర్గత్తులు ♦ స్వర్గంబు లగునె?
యోగసునోనఁ బాదుల ♦ లాంటులెల్లు.
పితనగులరక్తిన ♦ స్వర్గము నెగునఁ
బోయి సంస్తూరఁ బహునెత్తి ♦ మొసములంగు.

గీ. ఎంగిలాకుల నాను, ♦ రంగనిగుడి
భక్తుఁ డుంటయె యుచితంబె ♦ వాఁడు గుడి, ని
తాంత పెంటపై నుండ నిం ♦ ద్యంబు గాదె?
యనుచితగతి యెట్లైనదూ ♦ ష్యంబు సుమ్ము.

(నేపథ్యమున) సాధనమ్ముక్తోపకాచార్యోత్తమా? దాసోస్మి దాసోస్మి!

విప్ర—అదేమి? అదేమి?

శ్రీ—ఏ మున్నది? దేవరవారిమహిమము నెవఁడో వర్ణించుచున్నాఁడు. అందఱికిమోక్షోపాయములుగ కర్మ, భక్తి జ్ఞానము లుండ మన నాఁకు ప్రపత్తి యని నాలుగవదానిని జేర్చుకొనిరి. వారితరువాతివారది చాలక యాచార్యాభిమాన మని యైదవదానిని జేర్చ

కొనిరి. దేవదేవారు వ్యభిచారాభినయంబున మనను నాటకపదానినిగూడ స్థాపించినమహాచార్యపురుషు లనియెవఁడో యనుచున్నాఁడు. (నేపథ్యమున) ఓహో! సామాన్యాచార్యపురుషునివలెఁ గానఁబడుచున్న నీతఁడు నూతనవైష్ణవావతార మౌను! "నాదేవి ష్ణుపదానందం మాను దేవనిరంజనం,, (లెంపలువైచుకొనుచు) అపరాధుఁడ నపరాధుఁడను.

విప్ర—నేను శ్రీమహావిష్ణునవతారము నని కూడ హేళన మొనర్చుచున్నారా?

శ్రీ—శ్రీమహావిష్ణువు కృష్ణావతారమున గోపికలయిండ్లఁ జేరి వారినుద్ధరించినట్లు మహావిష్ణుఁడు తిరిగి దేవరవారియవతారమును ధరించి సానియిండ్లఁ జేరి వారల నుద్ధరించు నని—

(నేపథ్యమున) ఇదే యిల్లు! ఇదే యిల్లు! లోనికి రండు!

విప్ర—అదిగో! కర్ణామృతముగ దేవదేవిమాట వినఁబడినది.

శ్రీ—అంతటితో నైనదా? శ్రీరంగమూర్తివలె నది మీకు దివ్యదర్శన సేవకూడ నిఁక సాయించును.

(వెనుకఁ చెరయొత్తఁగా నింటిలో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—దాసురాలు నమస్కరించుచున్నది.

విప్ర—దాసోహం.

దేవ—తుదకు మాకుటీరమును పావనము సేయ దయచేసితిరా?

శ్రీ—(తనలో) పావనమును శ్మశానమును జేసి—

విప్ర—కుటీర మనెద వేమి? ఓ! దివ్యభవనము!

శ్రీ—వైష్ణవమర్యాదచే న ట్లనుచున్నది లెండు.

దేవ—తా మీయాసనమున దయచేయుఁడు. శ్రీనివాసా! నీవ్రకూడఁ గూరుచుండుము. (ఇద్ద ఱట్లు సేయుదురు.)

అక్కా! నీమజ్జిఁదిగారు వేంచేసినారు. ఇటు రమ్ము.

(మధురవాణి ప్రవేశించును.)

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! మనయమ్మ రాకుండ నీతనితో నీయెదుటం జెప్పవలసినమాటలు కొన్ని యున్నవి.

మధు—(అపవారించి) సరే! (ప్రకాశముగ) దాసురాలినమస్కారము మంగీకరింపవలయును.

విప్ర—ఓహో! ఈమెయేనా నీయక్క!

శ్రీ—(అపవారించి) నా నీయక్క! యనెద వేమి? వేశ్య భార్యయగుటయే! విరుద్ధమైయుండ వేశ్యయక్క నీయక్క గూడ నగునెట్లు?

మధు—అమ్మ యిక్కడే వచ్చె నేమా!

వేశ్యమాత—(ప్రవేశించి) నా హాయి! మహాదిగయ్యా!

(మాధవుండు ప్రవేశించును.)

మాధ—(అపవారించి) అన్నా! క్రొత్తనాటకముగూడ వెనుకటివలె నే త్రిప్పుదును. మామా! నిన్నెప్పుడుం బుట్టించెను.

వేశ్యమా—నాకిపుడు మగలం జేకొనుటకు లేల? నోరు మూయుము.

మధు—అమ్మా! ఇదుగో! నీచిన్నయల్లుండు.

వేశ్యమా—ఓయమ్మా! ఓయమ్మా! నానాయనే! నాతండ్రీ!

శ్రీ—నేను గాను. నేను నియల్లునిశిష్యుండను. (తనలో) ఎంతనిర్భాగ్యముగ స్వస్వరూపనిర్ణయమును జేసికొనవలసి వచ్చెను!

వేశ్యమా—శిష్యుండెప్పుడ్లకొంకేవా? నాయనా! దగ్గరమాపు బొత్తుగా నాసను! ఇదిగో! నాకన్నతండ్రీ! ఇదుగో! నాపరాలనాయన! నాయన బుల్లిబొజ్జనిండం బెట్టకొనుము!

శ్రీ—(తనలో) ఒకగడియక్రిందపలుకు నాయనపెద్దబొజ్జనిండం జిట్టిగా నెలు!

మాధ—(అపవారించి) అన్నా! గురువుగారినిర్భాగ్యపుంబొట్టలో కాదు. శిష్యునిదర్భాసనపుంగట్టలో—

వేశ్యమా—అమ్మాయీ! నీవు లోనికిఁ బొమ్ము ఒసే మద్దీ! నీవుపో యిచెల్లెలిని ముద్దులమఱఁదిగారిప్రక్కలోనికి సింగారింపవలదా?

శ్రీ—మాధవా! మధురవాణి ధ్వంసమైకాఁబోలు మద్దిక్రింద దిగినదా!

మాధ—సేతుమాధవుఁడ నైననేను జచ్చుమాదిగను గాలేదా!

వేశ్యమా—ఒసే లోనికిఁ బోక యదేపనిగ నేమి చూపే! ఇఁకఁ జెల్లె వారినదాఁక వలపులనుగనిని జూచుకొనక చేసికొనున దేమున్న ది? అబ్బఅబ్బ! బెంగపెట్టుకొనిపోయితివే! నాల్గుజాములు నా లుగేండ్లయిపోయెనే? వచ్చునో రాఁడో! ఏమి పలవరింతలు! పో పో! లోనికిఁబో! కూఁతైనఁ దిన్నఁగఁ దినక నకనక లాడు చున్నావు. నీమగని గనిపెట్టుకొని నేనిక్కడ నుందు నమ్మా! ఈ బంగారవుఁబిచ్చుక నెనత్తైయైనఁ జెంగున మూటఁగట్టుకొని పాఱి పోకుండ నేఁ గాపుండెదను లే. నడు నడు!

దేవ—నేను సెలవు దీసికొని తిరిగి దర్శింతును.

విప్ర—శీఘ్రముగ రావలయును సుమా?

వేశ్యమా—అయ్యో! నాయనా! వలచి వలచి, మురిసిమురిసి, శ్రీరంగ మునుండి తెచ్చుకొనినశెల్వప్పిళ్లెరాయఁడవుకాదా? శీఘ్రముగ రమ్మని చెప్పనేల? మాకాలమునాఁడు మాకుఁగూడ మగ లని ముద్దుమగ లని, బెదరింపుమగ లని, తేరమగ లని, వెచ్చపుమగ లని, సంతమగ లని, మంచముక్రిందిమగ లని, మాఱింటిమగ లని ముద్దినుసుముక్కాలువారు సంక్రమణపుజంగాల వలెఁదిరుగుచు నే యుండువారు కాని మాకును మంచము లేకుండ సానితనము చేసిన చచ్చుపెద్దమ్మలము గాముకదా! అయిననేమి? మాకాల ములో నీమమకారములుమాత్రము మేమెఱుఁగ మమ్మా! మీ లాగున మమకారముచేతనే మడఁగిపోవుమాట యుండు నెడల నింతకొంప నెక్కి నొక్క మీఁద నెట్లు నిలువఁబెట్టఁగలుగుదును?

మాధ—(తనలో) ఉన్న దొక్క టెక్క యన్నమాట సత్యము. రెండ
వది కొయ్యచేయి.

దేవ—అమ్మా! ఒక్క టేపోది చదువకు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) నే నెఱుంగుదు నమ్మా! నీ కిది పోదిలాగు
న నేయుండు నమ్మా! కడుపునిండినను గొడ్డు కంటఁబడినప్పుడు కడు
పునఁగన్నతల్లి మంటఁ బడవలసిన దని నే నెఱుఁగ నమ్మా! కా
సంతయన్నఁ గన్నును నెదవు కాని ఒసే! నేను దెచ్చిన దేదో దిగ
పీఁకుటయే కాదా మీ ప్రయోజకత్వములు! పట్టుమని యొక్క
సంసారమును మాపఁ గలిగితివా? ఒక్క కొంప దిబ్బ చేసితివా?
మందుఁ బెట్టి యొక్క ముండకొడుకునకు వెఱ్ఱి లెత్తించితివా?
ఎంతసేపు సరసుల వెంట నీవు తిరుగుటే సరిపోయెను. ఇఁక సాని
తన మేమిటి? నా శ్రాద్ధమా? మనుకారములతో నొడలు నింపు
నా? ఇల్లు నింపునా? నూఱుముద్దులు పంట్రెండి యొక్క పోఁక
బద్దవిలువ చేయవు. గంపెడు కౌఁగిలింత లొక్క కంబళిపాత
విలువ చేయవు. ప్రేమలంట! పొలయల్క లంట! విరహవేదన
లంట! నాపిండకూడంట! నల్లమును గంట!

మాధ—అమ్మా! వేశ్యామాతగారూ!

శ్రీ—(తనలో) శాస్త్రులగారు, రాజుగారు, పంతులుగారు, అని బిరుద
ములను బడించి సంబోధించినట్లు వేశ్యమాతగారూ! యని పిలు
చుచున్నాఁ డేమి?

వేశ్యమా—ఎందుల కోయి! మాదిగసందగారూ!

మాధ—నీవు దేవదేవిని గూకలుపెట్టకుము చిన్నతనము.

వేశ్యమా—చిన్నతనము కావుననే యేడ్చుచున్నాను. అది గాక సాని
దానిసౌఖ్యప్రబ్రతుకనఁగ నెన్నోనాళ్లా? వేసవియమితముగఁగా
చి యుడుకువాన లారంభించు వెంటనే కలుగువిసూచిరోగప్రంద

పాతపావలె నది నాలుగుమాసము లుండుసరికి మహాకష్టము. ఆసమయములో నేయుంకినంతవట్టిన కందరితలలు గొట్టవలయును! ఆపుణ్యకాలము దాటిపోయినతరువాత సానియమ్మవారియింటిలోను, జాములమ్మవారిగుళ్లోను, నీక ధూపదీపనైవేద్యము లిద్దఱకు నున్నయే.

మాధ—దేవదేవిమాత్ర మూరకున్న దేది? నిషేపవిత్తాచార్యులవారిని దెచ్చికొన్నదికదా! ఇంతటినుండి దానిప్రతిభ! దానిసంపాదన!

వేశ్యమా—ఆలాగున నంటివి. బాగుగ నున్నది. మానాయన! మా తండ్రి! మా మొహరీలరాయుడు! ఇదిగో! ఇక్కడనుండి దేవ దేవి తేలవలయును. ఇక్కడనుండి యేదో—పూసయని, పుట్ట యని, గుళ్లని, గుట్ట యని, కాసని, కట్ట యని, నగ యని, నట్ట యని, గుడ్డని, గుట్ట యని, ఆవిక యని, ఊట యని, మేడ యని, మెట్ట యని, భూమి యని, బుట్ట యని,—

మాధ—(తనలో) మా కుపయోగించుప్రతివస్తువులో నొకనిరుపయోగమైనయవస్తువునుగూడ సంధించినది. పీటుకైనగురువుతో శుద్ధనిరుపయోగనిర్భాగ్యుకైనయాశిష్యుడున్నట్లు—

శ్రీ—(తనలో) ఓసి! నీయిల్లు వల్లకాడుగాను. చావునను సిద్ధమైనముండవు సంయుక్తాక్షరము లెంతస్పష్టముగఁ బలికితివే. వస్తువునకొక్కొక్క వట్రువొత్తునఁ బెట్టుకొని వచ్చితివి. నీగొంతుకఁ గోయ! మీ కిచ్చుటకు మాయొద్ద నేమున్నది? మా కున్నసర్వస్వము దర్భాసనము—దట్ట—పైత్రాడు—తట్ట—లోనముడిపంచ—మట్ట.

దేవ—అయ్యా! పోయెదను. అక్కా! రమ్మా. (ఇద్దఱు పోవుదురు.)

వేశ్యమా—నాబాబునొద్ద నేను గూరుచుండెదను. మాదన్నా! నీవచ్చటఁ గూరుచుండుము.

శ్రీ—(తనలో) అగ్ని ప్రశాంతినొందుటవలనఁ గదా వెలుఁగుబంటి యీకట్టె నిట్టె సమీపించినది.

వేశ్యమా—అల్లుఁడని యడఁగి యత్తగారికి నమస్కరించుటకు, నత్తగా రని నీమాప్యాయనముగ నల్లు నాశీర్వదించుటకు—నంటి ముట్టరాని—అగ్రకులములోఁ బుట్టితివికదా! మన కింక ముద్దుముచ్చట లెట్లు తీరును?

మాధ—(తనలో) ముడుపులలో—

శ్రీ—(తనలో) నాకు మరణము సిద్ధించునెడల నీసమయమున మహాధన్యాత్ముఁడ నగుదును. ఈమాటలు విన లేకుండ నున్నాను. శ్రీరంగ దేవునికిఁ దప్ప దేవతాంతరమునకే చేయి మోడ్పనియీ మహానుభావుఁ డీముదిముండకు మ్రొక్కఁ దగునఁట! ఆహా! కాలవిపర్యయము! (లెంపలు వైచుకొనును.)

వేశ్యమా—నాయనా! నీస్వేచ్ఛావృత్తి కభ్యంతరము సేయఁగల తల్లిదండ్రులు నీకున్నారా?

విప్ర—లేరు.

వేశ్యమా—సంతోషమే. అదృష్టవంతుఁడవు. నాయనా!

శ్రీ—(తనలో) తనకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు నైన శ్రీరంగమూర్తి నే లేఁడనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—పాలిపంపులకు భ్రాతలుకూడ—ఊఁ?

విప్ర—లేరు.

వేశ్యమా—చెప్పినమాట విని, మఱియొకచోటికిఁ బోక—నిక్షేపము వంటిసొత్తును—గాడిదగత్తర కానీక—చూడు!—తోఁట, దొడ్డి కున్న పాయలేమో పత్రా లేమో! ఇప్పటి కున్న పిల్లికూన లేమో! అవి యన్నియుఁ దెచ్చికొని—అమ్మాయిగదిలో—ఊఁ నీపెట్టెలోనే—మా కొక్కపైస యక్కఱలేదు. నాయనా!

ఆదీపముతోడు! మాసంపాదితములే మాకుసమృద్ధి! కుట్టిది! వట్టివెట్టిది! రసపూర్ణతలో — నాయనోయి! చూడు! — లేఁత ముంజెకాయవంటిది. మావస్తువు మంచిదైనప్పుడు మాకెన్నఁటికిఁ గొదువ లేదు. కాని, ఈమణిపూసకు నీవు మగఁడగుట కంటె మహాదృష్టము లేదు. చక్రవర్తులకుఁ దగినది. మనకుఁ బెద్దపరుగు లేల? నాయనా! మీ కేయేగ్రామములలో నెంత లెంతవసతు లున్నవి?

విప్ర — ఎక్కడను లేవు.

మాధ — (అపవారించి) అసత్యము — నమ్మకుము.

వేశ్యమా — మాదిగా! అల్లుఁడుగారి కొక్కటేసిగ్గు —

శ్రీ — (తనలో) అది లేకపోవుటచేతనే యిచ్చట నున్నాఁడు.

మాధ — సిగ్గుకా దమ్మా!

వేశ్యమా — కాకపోయినయెడల భూము లెక్కడ నున్నవో తెలిసినంతమాత్రమున నంతసొత్తు నెత్తుకొని పాఱిపోవుదు మని భయమా!

విప్ర — అట్టిసంకోచము లేవియు లేవు.

శ్రీ — (తనలో) ఉన్నసొత్తెల్ల రంగభక్తి. అది దేవదేవి హరించుకొని పాఱిపోయినది.

వేశ్యమా — శ్రీరంగములో గొప్పతోఁట మీకున్నట్లు నేను వింటిని గదా! ఏల చెప్పకపోయితివి? అల్లుఁ డత్తగారియొద్ద నసత్యము లాడవచ్చును గాఁబోలు! అందులకొఱకే తగాదల్లునిబుగ్గపై హాస్యమున కట్టె పోటుపడవచ్చును గాఁబోలు!

(పొడువఁబోవును.)

శ్రీ — ఆఁగు! ఆఁగు! అది యేమిపని?

వేశ్యమా—ఓసీ! ఇదేమి వింత? చాలు చాలు! ఎవఁడైన నవ్వఁగొని పోవును. అబ్బ! దైవముఖమును జూచి తగినవానికిఁ జేతులార సాలంకారకన్యాదానము చేసికొనినయత్తగారికి కూడ మూట మోసికొనివచ్చినని కున్నమాత్రపుస్వాతంత్ర్యము లేదా? (దగ్గఱఁగఁబరిశీలించి, అపవారించి) మాదా! ఇదేమో! సుద్దతోను జేగురుతోను బరజాలువేసినగోడవలె నీతఁడున్నాఁడేమోయి!

మాధ—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁడని చెప్పలేదా?

వేశ్యమా—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁడని నీవనఁగ భామాకలాపమో, జలక్రీడలో యాడఁదగినవేషధారి యనుకొంటిని. ఉన్న బండార మీపట్టెవర్ధనము లేనా యేమి? ఒడలినిండ నట్లకట్టులవలె నీబొట్లేమి?

మాధ—(అపవారించి) అసాంప్రదాయముగ బొట్లనఁగూడదు. తిరుమణికాపమ్మా!

వేశ్యమా—(అపవారించి) నీతిరుమణికాపు తీర్థముబోను. చెమ్మకాయలవలె, లాంతరుచట్రములవలె, మూఁడుకొయ్యల యోడలవలె నిట్టిభయంకరము లగుపంగనామము లేమిటోయిబాబూ! ఈతనికియథార్థముగ నెంతసొమ్మున్నదో కనుఁగొనవలయును.

మాధ—అయ్యా! శ్రీరంగములో నున్నతోఁట మీదగునో కాదో యత్తగారితో మనవి చేయకపోయితిరి.

విప్ర—అది నాదే.

వేశ్యమా—నాయన! నాతోఁటలరాయఁడు! నాబంగారుతండ్రి! అందులోనిఫలవృక్షములవలన నెంతరాఁబడి?

విప్ర—ఫలవృక్షము లేమియు లేవు.

వేశ్యమా—ఆఁ! ఆఁ! అదేమి?

విప్ర—పూలచెట్లు కొన్ని యున్నవి.

వేశ్యమా—పూలచెట్లేల? స్వాలంకారమునకా?

మాధ—(అపవారించి) శవాలంకారమునకు.

వేశ్యమా—ఆభూమిని విక్రయించినయెడల నేమి వచ్చును?

విప్ర—అది నాసొంతము కాదు. దేవస్థానపువారియొద్ద బాడిగకుఁ దీసికొంటిని.

వేశ్యమా—ఛీ! ఛీ! పోనీ! చరరూపకమైనసొత్తేమైన నున్నదా?

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—నాతోడ్కు?

శ్రీ—(తనలో) రంగపాదాలు పోయి వేశ్యపాదాలతో డకవలసివచ్చినది. మహాదుర్గతి!

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—చేతిలో చిన్నకాసైన నున్నప్పుడుగదా ప్రక్కలోనికి సాని?

మాధ—నిజమే! అక్షరమునకు నెత్తిపై నెత్వమున్నప్పుడుకదా క్రిందైత్వము?

వేశ్యమా—ఔనయ్యా! దాసరయ్యా! ఏమున్న దని నీ విచ్చటకు వచ్చితివి?

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగా!

విప్ర—దేవదేవికి నాపై మహానురాగ మున్న దని వచ్చితిని.

వేశ్యమా—ఇదియా నీకున్నసొమ్ము. ఇన్నిపంగనామాలమంగలికత్తులతో మాబుట్టలుగొరుగుటకు వేంచేసినతిరుమంగలియాళ్వారనా? నాయనా? నహు! నహు!

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వినవలసివచ్చెను! (అపవారించి) స్వామీ! పోవుదము రండు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) మాధవా! నేను బోయెదను. ఈదర్భాసన పుంగట్టను నీవు తస్కరించుకొని రావలయును.

మాధ—సందేహమా? ఎంతదొంగకిన నంతయే యగును.

వేశ్యమా—మాదా! ఈముష్టిపెద్దమ్మలను గుమ్మములోనికి రాకుండఁ గుక్కలనుగొట్టినట్లు కొట్టుము. నేను పోయెదను.

(వేశ్యమాతనిష్క్రమించును.)

మాధ—అయ్యో! గురువుగారూ! నామాట విని యీముసలిముండ కేమైన నిచ్చినయెడల మీకు సర్వకార్యదిగ్విజయము కరతలామలకము. మీరు విద్వాంసులు. వేశ్యావీథిమర్యాద లెఱుఁగనివారా? ఏల మీ రుపేక్షించిరో తెలియ కున్నది.

విప్ర—ఉపేక్ష కాదు. ధనాభావము.

మాధ—నిజముగ?

విప్ర—ఆ!

మాధ—అటులైన మీ రీవీథికి రాఁదగదు. దానములకు, దక్షిణలకు సంభావనలకు, సంతర్పణలకు నిది యేమి యజ్ఞవాటియా? అయ్యయ్యో! మాసవేతనములకు, వార్షికములకు, వస్త్రబహూకృతులకు, ధనసత్కారముల కిది యేమి రాజసభ యనుకొంటిరా? అయ్యయ్యో! బండిపోటుదొంగలమఠమున కేల వచ్చితిరి?

విప్ర—వారిభయము మా కేమి? వారు హరించునది మా యొద్ద నేమున్నది?

మాధ—సరి సరి! అటులైన ధనాగమమునకుఁ గొంతఁ బ్రయత్నించుటమీ కిష్టమా?

విప్ర—ఏమందువు? శ్రీనివాసా!

శ్రీ—మీయిష్ట మెట్లో య ట్లాచరింపుఁడు. అయినను—

విప్ర—ఏప్రయత్నము చేయు మని నీయభిప్రాయ మయ్యా!

మాధ—అయ్యా! శ్రీనివాసుఁడు దుష్ప్రవలె నున్నాఁడు. నేను గసిగవలెనున్నాను. మీకు దేహబలము, దైవబలము కూడ నున్నది. ఊరుమాటుమడఁగినది. చీఁకటిరాత్రి—

విప్ర—ఇఁకఁ జెప్పకుము.

మాధ—వల దనుచున్నారు కాని యింతకంటె సద్యఃఫలద మైనప్రయత్నము మఱియొకటి లేదు. దీనితరువాతిప్రయత్నము చెప్పనా?

విప్ర—వలదు.

శ్రీ—వల దందు రేల? చెప్పనిండు.

మాధ—మీరు సంపూర్ణపండితులు. స్వరూపగ్రంథములలో నిధులు. మంచి వైదికజ్ఞానసంపన్నులు. అది గాక, కా సీయకుండ వెలయాలిని వశపఱుచుకొనుటకుఁ దగినంతలౌకికజ్ఞానమున నసమానులు. మీ రొక్కగ్రంథమును రచియించినయెడల గాగరా కి నభోగముముండచేతఁ దలకొక్కగ్రంథమును గొనిపించి మీ గావలసినంతధనముఁ జేర్తును. స్వతంత్రజీవనోపాధు న్నము చేయుటతరువాత గ్రంథకర్తృత్వమే యూకివారి ధనము ను హరించుట కుత్తమమైనది.

విప్ర—ఏగ్రంథ మొనర్చు మని మీయభిప్రాయము?

మాధ—అటు లడుగుఁడు. చెప్పెదను. లౌకికవైదికసాంప్రదాయ నని ష్ణేవు లగుమీరు కళాశాస్త్రమునకు విశిష్టాద్వైతభాష్య గ్రంథమును రచించినయెడల—

విప్ర—అయ్యా! దాసునిఁ గటాక్షించి వదలిపెట్టుఁడు.

మాధ—మీ రిక్కడ వీథియరఁగుమీఁదఁ జీఁకటిలో నుండెదరా? మాయింటికి రండు.

విప్ర—క్షమింపుఁడు. మే మిచ్చటనే యుందుము.

మాధ—దేవదేవి తిరిగి యిచ్చటకు వచ్చి ననునాస మీా కేమైన ను
న్నదా?

విప్ర—ఏమైనఁ గాదు. కావలసినంత—

శ్రీ—(అపవారించి) ఊడినయెడల నతిసనంగతి యెఱిఁగియుండియు నత
నితోఁ జెప్పకుంటయా?

మాధ—ఏమి మీా కిష్టము?

విప్ర—నాకిష్టమేకంటె దానికిష్టము హెచ్చు—దానిహృదయవ్యాఖరి నే నెఱుఁ
గుదును. ఈమునలిధారులకుఁ గొంత భయపడెను రాక మా
నదు. ఆమె నన్నే పిలుమనా? ఆమెవలన నాభక్తి చెడెను. నా
వలన నామెభక్తి చెడెను. ఇట్టి మహోన్నత కారణమున భ్రష్ట
తను బొందితిమి. మా కిప్పుడు కొక్కటి యంతఃకరణప్రవృత్తి. ఒ
క్కటే గతి. శ్రీనివాసా! నీయభిప్రాయ మేమి?

శ్రీ—నాకు మతి లేదు. న న్నేమియు నడుగకుండుము.

మాధ—అది రసయుక్తహృదయ యనుమాట నిశ్చయము.

విప్ర—రసయుక్తహృదయ యని సామాన్యముగ నన నేమి? సం
పూర్ణరసయుక్తహృదయ. దానిహృదయ మట్టిదే కాని మె
డల నేనట్టులె యుందునా? రాకపోవుటయే! ఎంతమాట—
శ్రీనివాసా! కాలిచప్పుడగు చున్నదిమా!

శ్రీ—కాలిచప్పుడు కాదయ్యా! గాలిచప్పుడు. అదిగాక నేను జూచు
న దెక్కడ? తలుపు వేసియే యున్నది.

మాధ—ఆమె వచ్చునెడల నీద్వారముగుండ రాదు. ఈప్రక్కతెరువు
లోనిదొడ్డిగుమ్మ మున్నది. అది నీకుఁ జూపించెదను. నాతో వ
చ్చెదవా?

శ్రీ—అంతయావశ్యకత యిప్పుడు లేదు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! లేదందు వేల?

శ్రీ—ఆమె యిప్పుడే రాణియై యున్నదని మీరనుట్లే యైయుండ నగత్య మేల?

విప్ర—ఈసారి గొల్లెమును దీయుచున్నట్లు వినబడినది. వేగ బొమ్ము.

శ్రీ—ఇది మూసికొని యుందును.

మాధ—మాట్లాడంగూడదు. నేనుంగూడ వింటిని.

విప్ర—వారించితిరా?

శ్రీ—సరే! మంచిదే. దాసీ వచ్చును. ఇంక బోవ నేల?

విప్ర—నాయనా! పొమ్ము. నామనసు మహాసంకోచము నొందుచున్నది.

శ్రీ—(పోవును)

మాధ—(సంచి తీసికొని) నామనసు మహానంద మొందుచున్నది.

(వెడలిపోవును.)

విప్ర—శ్రీనివాసా! త్వరగ రమ్ము (లేచును)

శ్రీ—(వచ్చి) వచ్చితిరా?

విప్ర—పోయినది.

శ్రీ—సాని వచ్చి యున్నంతనే పోయినదా?

విప్ర—సాని కాదోయి! సంచి—అందులో సాలగ్రామము లున్నవి.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! నేను బోయెదను.

విప్ర—నేనిప్పు డేమి చేయుదు నేమి? రేపు సాయంకాలమునకు వచ్చెను. అంతవరకు చెప్పుటకైన నుండదము. తలుపు మూసియే యున్నది కద.

శ్రీ—ధనహీనుని మోహము సానిదానిహృదయమువలె—

విప్ర—హా! దేవదేవా! దేవదేవా!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

(దేవదేవి ప్రవేశించును)

దేవ—అక్కా! ఇటు రమ్ము.

మధు—(ప్రవేశించి) నాకు నిద్ర వచ్చుచున్న దని చెప్పిన వినక తిరిగి యిప్పు డిక్కడకెందులకుఁ బిలిచితివి? అది గాక నీభర్తతో నా యెదుటఁ జెప్పవలసినమాట లేమి యున్నవి?

దేవ—రమ్మా. ఏట్టిమాటలఁ జెప్పెదనో.

మధు—నా కాతని జూడ సిగ్గమ్మా!

దేవ—నేనుగూడ నుందును గాదా రమ్మా (గుమ్మమునొద్దకుఁ బోయి) హా! ఇది యేమి? ఆమహానుభావుఁ డేఁడీ? ఏఁడీ! ఎటకుఁ బోయెనో?

మధు—అమ్మ భక్తురా లంటివికాదా? అమ్మచేసినపనియే యిదియై యుండును. ధనశూన్యముగ రానేల యని యేమిదుర్భాష లాడ సహింపలేక యాతఁ డెటకైనఁ బోయెనేమో? పాపము! నీకు మిక్కిలి సంతాపకరముగ నున్నది కాఁబోలు!

దేవ—నాకు సంతాపము లేదు. సంతోషము లేదు. ఆతని జూడవలసిన యావశ్యకత స్వల్పముగఁ గలిగి వచ్చితిని.

మధు—నాయెదుట నీ నాతనితో నాడవలసినమాట లున్న వని చెప్పితివి. అవి యేమి? అది గాక, మనసమయము ననుసరించి నా దాస్యమునకు నీ వేల యంగీకరింప కున్నావు?

దేవ—నాకు నీదాస్య మక్కఱ లేదు. నీ వక్కఱ లేదు. మాయమ్మ యక్కఱ లేదు. ధన మక్కఱ లేదు. ఏమియు నక్కఱ లేదు. ఈయంశములు నీతోఁ జెప్ప రమ్మంటిని.

మధు—అమ్మ తెలివితక్కువచేత నట్లు జరిగినది. ఆమహానుభావుఁడే తిరిగి వచ్చును.

దేవ—నా కాతఁ డక్కఱ లేదు. ఈవేశ్యావృత్తితోడనే పని లేదు. (నగలొలిచి) ఈదౌర్భాగ్యపుసొమ్ముతోడ నాకుఁ బని లేదు. (పాఱవైచును.)

మధు—అయ్యయ్యో! ఇది యేమి? విప్రనారాయణునితోఁ గొంత యావశ్యకత గలిగి వచ్చితి నంటివే?

దేవ—ఔను. ఇక్కడ నున్నయెడల మాటలాడఁ దలఁచినాను. మాట లనఁగ నేమున్నవి! ఆతనితో నాతప్పు నొప్పుకొని క్షమించుమని కోరఁ దలఁచితిని. లేఁడు. అతనిదారి యతనిది. నాదారి నాది.

మధు—చెల్లెలా! అట్లందు వేల? ఏమో గోజుచున్నా వేమి?

దేవ—ప్రపంచమున నిదివఱకుఁ బుట్టినవేశ్య లందఱు తమయావజ్జీవములలో సంపాదించుకొనినమహాపాపముకంటె సహస్రాంశము లధికమైనపాపమును నే నొక్కతె నొక్కయాఱుమాసములలో సంపాదించుకొంటిని. అందులకు నాకుఁ జింత లేదు. జరిగి పోయినది. చింత పడిన వినియోగము లేదు.

మధు—కాని యిప్పుడు నీ వేమందువు?

దేవ—చెప్ప లేదా? నాకుఁ బ్రాపంచికసంబంధ మేమియు నక్కఱలేదు.

మధు—మహాభక్తుఁడైనవానిని సంపూర్ణభ్రష్టుని జేసి యాతని నిప్పుడు విడిచిపెట్ట న్యాయమా?

దేవ—అతఁడు సంపూర్ణభ్రష్టుఁడు కాలేదు. చేయుటకు నాతరము కాలేదు.

మధు—నాకుఁ దెలియనిమాటలఁ జెప్పుచున్నావు.

దేవ—విప్పి చెప్పెదను వినుము. ఎన్నరానిలంజెవేసములు వేసి యాతనిని మడిగదిలోనికిఁ దీసికొని పోయితిని.

మధు—తరువాత—

దేవ—ఆయనబ్రహ్మచర్యవ్రతమునకు భంగము కలుగఁజేయవలయు ననుదురుద్దేశముతోఁ గౌఁగిలించుకొనుసరికి నాయొడ లాపాదమస్తకము భగ్గుభగ్గున నిప్పులతోఁ గాల్చినట్లు మండిపోయెను. నిలు

పువ నట్లు కాలిపోవుచుంటి ననుమహాభయముచే నేనుండఁ జేతులు తనువంత తామె పట్టు వదలి పోయెను. వెంటనే యొక్క లిమాట చల్లారెను.

మధు—ఏమి వింతగా నున్నది?

దేవ—నుద కిది వింత గాని, మహా తేజస్సంపన్ను లైనభక్తుల కది వింత కాదు. అంతకు ముందనేకపర్యాయములాతని స్పృశించి తిని గాని యట్టియనుభవ మెన్నఁడును గలుగ లేదు. ఆతఁ డిప్పటికిఁ గొంత భక్తి ప్రవృత్తిగలవాఁ డయ్యెను గాన డాతనిని—నీవు చెప్పిన ట్లు—సంపూర్ణభ్రష్టుండు కాకుండ రక్షించినాఁడు. అంతట నా కేమియుఁ దోఁచక బాధపడుచుఁ దొరఁ పోయినమతితో నిల్లు సే రితిని.

మధు—అందుచేతనా వచ్చినప్పటినుండియు నేమో వెఱ్ఱిదానివలె నుంటివి? విప్రనారాయణవిరహముచే నట్లుంటి వని యనుకొంటిమి!

దేవ—అది మీ వెఱ్ఱి—శ్రీరంగనిను సేవించు యాతనిని నాయింటికిఁ దోడితెత్తు నని యాతనిమహావాంఛయై మాటవరుస కంటిని. అట్లు నేను బోకపోవుటఁ జూచి యాతఁడే యిచ్చటకు వచ్చి నాఁడు.

మధు—బ్రహ్మహత్యఁ దెచ్చుకొంటిమి కదా? మనపంచలఁ బడి దేవు లాడునట్టి బ్రాహ్మణు నిప్పు డేమిచేయువలసినది?

దేవ—మనమా చేయవలసినది! అజ్ఞానము—వేశ్యాకులమునఁ బుట్టి తర తరములనుండి వచ్చుచున్న పాపగంధవిషసంపర్కమును రక్తము సంపూర్ణముగఁ గలిగి పెద్దదాన నైనదిమొదలు నిరంకుశముగ వ్యభిచారమొనర్చిననేనే భక్తుని సంపూర్ణసంస్పర్శచే—అది యొ క్క నిమిష—కాని యథార్థముగ నీవు చెప్పినట్లు దైవేచ్ఛచే— ప్రాపంచికసుఖవిరాగిని నై—భక్త్యంకురసహితహృదయ నై

యున్నప్పుడు—మహాత్ముఁడు, పరమభక్తుఁడు, లింగభేదమే యెఱుఁగనిరంగదాసుఁడు, ఆహా, వైష్ణవసముఁడు—అట్టి లోకోత్తరుఁ డొక్కసారి—పురాకృతపాపలేశమున వేశ్యావీథికి రాఁగ-ఇఁక నంతయేనా? తిరిగి భక్తుఁడు కాఁడా? అందులకు మన మేమి చేయవలసియున్న దనుచుంటివా? ఎంతమాట! తల గిఱ్ఱునఁ దిరిగి, దేహ మవశమై, పడిపోవుచుఁ గ్రుంగినప్పుడైన, నేలఁ బడకుండ నాతనిని రంగఁ డుద్ధరించినాఁడే? ఇప్పుడా రంగఁ డెక్కడకుఁ బోవును? ఆతనినిగూర్చి నీకు విచార మక్కఱ లేదు. నన్నుఁ గూర్చి యంతకంటె నక్కఱ లేదు. నేనుఁ బోయెదను. నమస్కారము.

మధు—ఎక్కడకు? తిరుగ విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోయెదవా?

దేవ—అయ్యయ్యో! ఒకనితో నాకు లేశమైన నిమిత్తము లేదని చెప్పఁ దిరిగియిట్లడుగుదువేల? విప్రనారాయణునితో నా కేమి? నాతో నాతని కేమి? నా కొక్క శ్రీమహావిష్ణువుతోఁ దప్ప నితరవస్తువుతోఁ బని లేదు.

మధు—నీ విట్లు పోయితి వని తెలిసినయెడల నమ్మ బెంగపెట్టుకొని చచ్చిపోవు నేమో?

దేవ—అమ్మ పోయినయెడల జగత్తంత మగు ననియా నీయభిప్రాయము? అట్లయినమాత్ర మేమి?

మధు—అయినను దొందర పడక యాలోచించుకొనుము.

దేవ—ఆలోచించినయాఁడుదాని కధోగతియే. పోవుచున్నాను. (తనలో) దక్షిణమున సారనారాయణ మనుదివ్యక్షేత్ర మున్నది. అచ్చటఁ జేరి విష్ణుదాస్య మొనర్చుకొందును.

(దేవదేవి పోవును.)

మధు—అయ్యయ్యో! పోవు చున్నది. ఇఁక నాఁగదు. ఆహా! భక్తియం దున్నవిశేష మెంత! దొంగభక్తి నాఱుమాసములు దెచ్చుకొనుసరికి సత్యమైనభక్తి కుదిరినది. ఆహా! ఆహా! ఇంటికొక్కతెనై పోయితిని. దేవదేవి యెక్కడకో భక్త్యావేశమున నిల్లు విడిచి పోయిన దని నేను మాయమ్మతోఁ జెప్పను. విప్రనారాయణుఁడు దన కేమితొందర యిచ్చునో యనుభయమున సమీపమున నున్నపినతల్లిగారి గ్రామమునకుఁ బోయె నని చెప్పెదను. హా! విప్రనారాయణా! ఎంతపనిఁ జేసితివయ్యా! ఎక్కడనుంటి వయ్యా!

(నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

షష్ఠాంకము.

[ప్రదేశము—వేశ్యావీథి]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుఁడు, శ్రీనివాసుఁడు.)

విప్ర—ఈసారి యేకారణముచేత లోనికిఁ బోవచ్చు నంటివా?

శ్రీ—అది కారణ మంటిని గాని పోవచ్చు నని చెప్పలేదు. వేశ్యామాతకు దూత నని యాతఁడు చెప్పలేదా? అతఁడే మనసంచి హరించినాఁడు. అందువలన నిర్భీతిగా లోనికిఁ బోయి యాముండను బెదరింపవచ్చు నని యుంటిని. సంచికొఱకు నే నేడ్చుచుండఁగ సానికొఱకు మీరు వాంఛించుచున్నారు.

విప్ర—సరే. „దేవదేవి„ యని పిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) ఓసే! పెద్దీ! జంగమునూకాలయ్యగారు కాఁబోలు! తలుపు తీయుము.

(మఱియొకధ్వనితో) ఎవఁడైన సరియే నే నిప్పుడు తీయుటకు వీలు లేదు.

వేశ్యమా—(తలుపు తీసి) నాయనా! నాకు దగ్గునకు భూతపిల్లిగడ్డ తెచ్చిపెట్టెద నంటివి. తెచ్చితివా?

శ్రీ—నేను శ్రీనివాసుఁడను.

వేశ్యమా—నాతండ్రీ! శిష్టుకరణం శ్రీనివాసంగారా? చూడు! మీయమ్మమెడలోఁ బట్టెడ సంకిలించుకొనియే వచ్చితివి గదా! నాయనే! ఏదీ?

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యో! ఇక్కడకు దేవదేవి కీర్ణ మైనాను. వింటివా? అడిగినకొలఁది నింక నొదలు బయలుదేరునురో! బ్రహ్మచారిణి యని మీయభిప్రాయము. (ప్రకాశముగ) నేను శిష్టుకరణమును గాను. విప్రనారాయణునిశిష్యుఁడను. వీరే మాగురువుగారు.

వేశ్యమా—ఏఁడీ? మీగురువు. జుట్టు పాయఁదీసి తన్నెదను. నిన్నను బొమ్మని చెప్పినను సిగ్గులేక తిరిగి యేల వచ్చినాఁడు?

విప్ర—మాసంచిని నీదూత మాధవుఁడు హరించుటచేత నీతోఁ జెప్ప వచ్చితిమి! (మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—దొంగముండకొడుక! నీసంచిని నేను హరించితి నంటరా? నీ బ్రదుకునకు సంచికూడనా? సంచి యున్నయెడల సందెబిచ్చమైన నెత్తుకొందువు కాని తేరసరసమునకు వత్తువా?

వేశ్యమా—దాసరిముండకొడుక! త్రిశూలములవలె, నురికంబములవలె పట్టెనామములుపెట్టి సిద్ధమైతివా? నీసుద్దబద్దెలు చూచి నిన్ను వాడసాను లిట్టె యిట్టె ముద్దుపెట్టుకొందు రనుకొంటివి కాఁబోలు! మొద్దుముండకొడుక! నీజేగురుడాగులు చూచి బోగముముండ లందఱురాగ మొందెద రనుకొంటివి కాఁబోలు! బైరాగిముండకొడుక!

శ్రీ—రంగరంగరంగా! (చెవులు మూసికొనును.)

మాధ—ఆతనిస్థైర్య మది కాదమ్మా! అచ్చువిడిచినయాఁబోతువలె మందపై నిరంకుశముగఁ బడినట్లు శంఖచక్రచిహ్నితుఁ డైన

యీరాత్రంతయు సానిపడుచులపైఁ దేరతేరఁగఁ బట్టట కధికారము న్నదని యనుకొనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—ఊరివారికొంపలు మేముదీయుచుండ మాకొంపలుగూల్పవచ్చితివాఁ? ఊరివారిరక్తమాంసములు మేమనుభవించుచుండ మారక్తమాంసములు నీపొట్టఁబెట్టుకో వచ్చితివా? చీచీ! ఆట్రోసుతాయిలాగున మొగము నీప్రు! నడు! నడు!

మాధ—వట్టియట్రోసుతాయి కాదమ్మా! నాలుగవయంకె వేసినయట్రోసుతాయి యనునెడల కేవలము పాడుమొగము కాకుండఁ బాగన్నామముకూడఁ గొంత పడును.

వేశ్యమా—పోకపోయిన యెడల ట్లోకలిశోఁ బొడుతును.

శ్రీ—మాటలంతోఁ బని లేదు. మూసంచి మాకిండు. పోయెదము.

వేశ్యమా—మీసంచి యెక్కడ?

విప్ర—మాధవా! ఇదివఱకు నీతలక్రిందఁ బెట్టికొనినది మాసంచి కాదా?

వేశ్యమా—నూందిగా! నీకాలి జోడేదీ? (తీసికొని) నీసంచి నామగనితలక్రింద, నామగనిపాదరక్ష నీతలపైని—(నెత్తిపైఁగొట్టుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగరంగా! కావేరిరంగా! కస్తూరిరంగా! దయచేసితివా? తిరిగి నాకంటఁ బడితివా? నీ కిప్పటికి నాయందుఁ గరుణ కలిగినదా? నాకష్టము లింకఁ దొలఁగినవాఁ? నాయనా! తండ్రీ! రంగయ్యా! రంగయ్యా! ఓహోహో! ఎంతకాలమునకు నీదివ్యదర్శనమిచ్చితివి! అపరాధుఁడను; దుర్మార్గుఁడను; భక్తవత్సలా! పరమపురుషాఁ! దీనదయాళూ! సంసారోత్తారకా! నీలమేఘాంగా! రంగా! రంగా!

(క్రిందఁ బడును.)

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! ఏమి యిది!

వేశ్యమా—రంగరంగా యనుచు గావుకేకల నైచి యట్లయ్యవారిగాఁడు కొయ్యవారినాఁ డేమి?

మాధ—నీచెప్పుదెబ్బతోఁ గపాలమోక్షమై, విటజన్మము వదలి భక్తజన్మము వచ్చినది.

వేశ్యమా—(అపవారించి) చచ్చు నేమో? నక్షత్రము మంచి దగునో కాదో! అరఁగుక్రిందనుండి యీడ్చివేయుము.

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! లేవరా?

మాధ—(అపవారించి) మన మిక్కడ నుండక లోనికిఁ బోవుదము రమ్ము. ఈతఁడు చచ్చినయెడల మన కేమిప్రమాదమో? ఈసంచిలోనిసొత్తున కపేక్షించియీతని జంపితి మందు రేమో? ఈ సంచి వారిపైఁ బాఱవేయుదమా?

వేశ్యమా—(అపవారించి) వాఁడు చచ్చిన సరే. నీవు చచ్చిన సరే. నే నందులకొప్పుకొనను. రా! లోనికి రా!

మాధ—(అప) చచ్చినయెడల శ్రీచూర్ణపరిపాలనమునకైనఁ బనికివచ్చును. తిరుమణిపెట్టియైనఁ బాఱవేయుము.

వేశ్యమా—(అపవారించి) ఇది చుట్టలు పెట్టుకొనుట కెంతసొగసుగనున్నదనుకొన్నావు. రా! లేకున్న నిన్నుఁ దన్నెదను.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! అయ్యో! మృదులమైనపాదమే. శిరీషపల్లవసల్లలితమైన పాదమే—పరమమంగళరేఖాసంపూర్ణాతికోమలమైనపాదమే. అరుణారుణలలితలలితమైనపాదమే—శ్రీదేవీకరపల్లవపరామర్శనార్హమైనపాదమే! శంఖచక్రచిహ్నితమైనపాదమే. ముద్దులు మూటగట్టుపాదమే—ప్రబలసంసారసముద్రోత్తారకసాధనమైనపాదమే—గంగామకరందస్యందనసుందరారవిందమైనపాదమే—అట్టిపాదమే—నాకుఁ బ్రాణపదమైనపా

దమే. నాతండ్రీ! రంగయ్యా! లలితలలిత—సుకుమార—కోమల—మృదుల—పేశల— మంజులారుణ మైనయట్టిపాదమును—ఈనిర్భాగ్యుని—ఈపరమపాపాత్ముని-ఈచలితేంద్రియుని—దైన—మహాకఠిన మైనయీతలపై మోప—ఆహా! నొచ్చిన దేమో కదా! నాయనా! నాతండ్రీ! లోకనాథా! దాసరక్షా! దీనబంధూ! సహజారుణ మైనపాదము కందిపోయిన దేమో? అయ్యయ్యో! ఈమహాపరాధమును నే నెట్లు భరింతునోయి రంగా! రంగా! రంగా! (బిగ్గరగ నఱచుచు లేవఁబోయి గుండెలు కొట్టుకొని నేలఁ బడును.)

శ్రీ—ఆహా! ఈతనిభక్తి యాకస్మికముగా నుద్బోధ మైనది. మహాదృష్టము సంభవించెను.

గీ. ఐహికాపేక్ష దిగలాగి ♦ నప్పు డితని
భక్తి మెల్లనఁ గ్రుంకి యా ♦ పట్టు దైవ
కృపను వీడ హఠాత్తుగా ♦ నెగసెఁ బైకిఁ
గ్రుంగలాగి విడుచు చెట్టు ♦ కొమ్మ బోలె.

విప్ర—గీ. బలిశిరంబునఁ దనపాద ♦ పద్మ ముంచి
యతని నిజభక్తుగాఁ జేసె ♦ నంబుజాక్షుఁ
డట్టిరంగయ్య కమ్మ! నా ♦ యందు నెంత
కృపయొ? నన్నాడ నట్లాద ♦ రించినాఁడు.

(శిరముపైఁ జేతు లుంచుకొని) ఇదిగో! నీపాదపద్మము. మెత్త మెత్తనెత్తెదను. ఆహా! నాతండ్రి! రంగా! రంగ! (తల నెత్తుకొనుచున్నాఁడు.) నాయనా! నీపాదమును గన్నుల కద్దుకొందును. (అట్లుచేయును.) బంగరుగజ్జలతో గలగలలాడి యొప్పులకుప్పలగునీపాదము లోకణ్ణ! రాధ, పూర్వమున ముద్దుఁగొనినట్లు మదీయశిరోవతంస మైననీపాదమును ముద్దుఁగొందును. (తల

నును) అయ్యయ్యో! అందకున్నది. (తలతిరిగి పైకెత్తును)
ఆహా ఏమి? హా! రంగరంగా! (గుండెలు కొట్టుకొనును)

శ్రీ—స్వామీ? మెడ నొప్పులు పెట్టెను. మొగము వంచుడు. (తనచే తులతో నతనిమోము పై నెత్తును)

విప్ర—ఆహా! అందినది! అందినది! (లెక్కలేకుండ శ్రీనివాసుని చేతిని ముద్దుపెట్టుకొనును) రంగరంగరంగా! ఇదిగో! శ్రీపాదము. నా చేతులు ధన్యములైనవి! దీనిని స్పృశించుటకే నాత్వక్కు! దీనిని జూచుటకే నా నేత్రములు! ఈ తీర్థమును త్రావుటకే నాజిహ్వ. దీనిని గాంచుటకే నాకన్నులు! దీని నాఘ్రాణించుటకే నాముక్కు నాసిక! దీనిని వదలకుండ గట్టిగ బట్టుకొనుటకే నా హస్తములు! ఈశ్వరా! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! (మూగిన గాత్రముతో నైచును.)

శ్రీ—స్వామీ! నేను శిష్యుండ నగు శ్రీనివాసుండను.

విప్ర—అదిగో! రాజు! అదుగో! సవాక్షి! అదుగో! రంగడు!

శ్రీ—పిలిచిన పలుకకున్నాడు. దేహస్మృతి లేక యున్నది. ఆహా! భక్తి పారవశ్యము!

విప్ర—సీ. చంచలమైనట్టి భక్తిజన ♦ స్తుతమునొందు
నన్ను బల్ల ప్రోచుటెప్పుడు రా ♦ గన్న తండ్రీ!
చిత్రకూటజలత పాయితుమా ♦ సలయుహాల్య
నోము భక్తజేసెనరఘు ♦ రాముడిల్లు.

అదుగో! విశేష ప్రాకారములు. అదిగో! కావేరి. అవిగో! గోపురములు. అవిగో! పసిడికుండలు. అవిగో! ధ్వజస్తంభములు. అవిగో! ముఖమండపములు. అదిగో! సువర్ణబలిపీఠము. అదిగో! ఆలయము. అదిగో! ఘంటారవము. అదుగో! ద్వారపాలకులు. అదుగో! విష్వక్సేనాదులు. అదిగో! శేషతల్పము. అదిగో!

శ్రీ దేవీపిరాట్టి. అదుగో! భూనీళాదేవులు అవిగో! అవిగో! అవిగో! నిత్యసూరులు. అదిగో! రంగనిలయము మొదలగునవి. హాహాహాహా! (లెంపలు వైచుకొనును.) అవిగో! మంగళపురాంతముల కాంతులు! అదిగో! మలల నాతండ్రి తిరుమొగము! ఆహా! పమ్మినప్పుడు గా నున్నది! (లెంపలు వైచుకొనును.) అదిగో! ముకుల నాయకుఁ డిరంగని ముద్దుమోములు కనవడనప్పుడేకము. అదిగో! నా [illegible] నాభర్త! నానాథుండు! నాగురుండు! నాశక్తి! నామూర్తి! నాతోడు! నాప్రభుండు! నాదైవము! నారంగనాథుండు! నాయ్యతండ్రి! నారంగమూర్తి! ఓహో (పెద్దకేకలు వైచును) దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి! దాసానుదాసాధమోస్మి! రంగ రంగరంగా, (సాష్టాంగపడును.)

శ్రీ—ఆహాహా! తిరిగి యొంతభక్తిపారవశ్యమును బ్రకాశింపఁ జేసినారు. గురూత్తమా! దాసోహం! దాసోహం! (ప్రదక్షిణము చేసి నమస్కరించును.)

గీ. ఇతఁ డితనిశిష్యుఁ డని యిటు ♦ లెక్కఁ బెట్టు
టేమొ యని మది జంకితి ♦ నింతదనుక
పితనిశిష్యుఁడ నని యిప్పు ♦ డెంచుటకు నె
తగను హా! నే నెవఁడను? భ ♦ క్తవరుఁ డెవఁడు?

గీ. ఇతనిభక్తి కాంతాబలా ♦ త్కృతిని మొల్ల
పడలి, యొంటిస్థలము వీడ ♦ తృణమునందు
నక్కుబింకమై దాకొనఁ ♦ బట్టి లాగి
విడు మనినఁ బట్టి కుప్పుగా ♦ విధముగాఁగ

గీ. జ్ఞానిముఖ్యమూర్తులు నాని ♦ దాసికంటె
కెమటుఁ గిన్నుగీటులుగ ♦ విడిచిపోవు

భక్తుచేతితాళంపుఁజి ♦ ప్పలును వేశ్య
యెదుట గబ్బిగుబ్బ లయి హే ♦ మించిపోవు.

గీ. పొగవలెను దుష్టపవనము ♦ పోల్కి తెలియ
రాకయుండఁగ సానిదు ♦ ర్మహిమము మన
మసములను దూరి పరిశుద్ధి ♦ మన్నుఁ జేసి
నాశ మెఱుఁగనియాత్మకు ♦ నాశ మిచ్చు.

గీ. దానిఁబోలఁ బల్కఁ బనిలేదు; ♦ దానిఁ గనఁగ
నక్కఱయె లేదు; మొద్దయి ♦ యద్ది యొద్ద
నున్నఁ జెదుట నిక్కము నల్లు ♦ లున్నమంచ
మువలెను మంచిదియుఁ జెడి ♦ పోవుఁ గాదె?

విప్ర—సాష్టాంగస్థితినుండియు, నీతిరుముఖమండలదర్శన మవిచ్ఛిన్నముగఁ జేయుటకుఁ గన్ను లిక్కడ నుంచలేకపోయితివా? (తలను జూపును) రంగా! రంగ! తిరిగి లేవనక్కఱ లేకుండును గాదా? మహాప్రభూ! (లేచును.) ఆహా! మహాత్మా! నీదివ్యవైభవదర్శన మపేక్షించి యిచటికి వేంచేయుభక్తులపాదపరాగము నాకుఁ బాదాదిశిరఃపర్యంత మంటి యొల్లు ప్రకాశించుచున్నదో భక్తపాదరేణువులచే నీసన్నిధానమున నిట్లు పవిత్రుఁడనుగఁ జేయఁబడిననే నింతటినుండి “భక్తాంఘ్రిరేణు,, వనునామమును ధరింతును.

శ్రీ—గ్రామపౌరుషవ్యాపారాదిజన్యనామములఁ ద్రోసి తత్తదీయసంబంధసూచకాభిధానముల ధరించువాఁడే నిజమగుభక్తుఁడు కదా! భక్తాంఘ్రిరేణు వనఁగ ద్రావిడమున “దొండరడిప్పొడి,, యగును. అధోగతినుండి రంగకటాక్షమున హఠాత్తుగ మహోన్నతస్థితిగలిగినయీతనిలోనిమార్పు నూతనజన్మమువంటిదే కాన నూతననామముగూడ నర్హమే. ఆహా! భక్తిమహిమము!

ఆ. వె. వేశ్యవీథి తేరు ♦ వీథి యయ్యెను; విటుల్
పరమభక్తు లైరి; ♦ హరిపాద
రజము పూతమయ్యె ♦ రంగఁ డాలయముతో
నిట గుడిసెలనడుమ ♦ నిఱికినాఁడు.

విప్ర—(చేతులెత్తుచు) అందవా? అందవా? తండ్రీ! తండ్రీ! (ఎగురును) అంద నేమి? రంగా! రంగా! రంగా! తండ్రీ! తండ్రీ!

ఆ. వె. దానుఁ డెగుర లేక ♦ గాసిల రంగయ్య!
యీవు వంగి నన్ను ♦ నెత్తవలదె?
ఎగిరి కరము లెత్తి ♦ యొకఁ బ్రాఁకుపుత్త్రకు
నెట్టి తండ్రి వంగి ♦ యెత్తుకొనఁడె?

(ఎగిరి, ఎగిరి) రంగరంగరంగా! (పడిపొరలుచున్నాఁడు.)

శ్రీ—ఈతనిభక్తి మునుపటిదానికంటె ద్విగుణముగ నున్నది. ఎందుచేతనో?

గీ. ఆకు పుల్చినఁగాని పు ♦ ష్పించితంబు
కాదు మల్లె; తలఁగోయఁ ♦ గాని మొవ్వ
వేయ దరఁటి; చెప్పున రాచి ♦ విడువఁ గాని
దనియ మెదుగదు; భక్తి యూ ♦ దారి యేమొ?

గీ. అనిలదేవుఁడు వైరయ్యె ♦ మునకముందుఁ
బలచఁబడి చప్పఁబడు నిర ♦ భ్యంతరముగఁ
బొంగిఁదలఁచు నబ్ధి; వెనుకఁ ♦ బోవుభక్తి
యల్లిగయుటకు ముందు వె ♦ న్కాడు నేమొ?

ఆహా! భక్తపాదపరాగము దేహమునకు నెంత యంటుకొనిన నంతమంచి దని యీమహాత్ముఁడు నేల దొరలుచున్నాఁడు.

గీ. గంధగజ మెక్కు భూపతి ♦ ఘనుఁడు గాఁడు
ప్రాణవాయువులను బిగ్గఁ ♦ బట్టి మింట

నుడువువాఁడు ఘనుండు కాఁ ♦ డోడలు తెలియు
కీలను బొరలుచుండెడు భక్తుఁ ♦ డే ఘనుండు.

ఆహా! ఎంతవిస్మృతిగ నున్నాఁడు. మహాత్మా! లేచెదరా? (లేవఁదీయుచున్నాఁడు.)

విప్ర—ఓఓఓ! నాతండ్రీ! నాతండ్రీ! నిన్నుఁ జేరుటకు నాకుఁ జేయూఁత యిచ్చితివా? ఎగరలేక పడిపోయిననన్ను నీయొద్ద కెత్తితివా? రంగా! రంగా! రంగా! దేవరదాసుఁడను (శ్రీనివాసునకుఁ బ్రదక్షిణము సేయును)

శ్రీ—ఆహా నన్ను రంగనిగ భావించుచున్నాఁడు. నేనీతని వెనుకకుఁబోవ నేమిచేయునో చూతును. (అట్లుపోవును.)

విప్ర—భక్తుఁ డగునాంజనేయునిఁ గౌఁగిలించిన యానీరురుహస్తములతో నన్నొకసారి స్పృశింపవా? ఏదీ ఏదీ! (కౌఁగిలింపఁ బోయి పడును. తిరిగి లేచి) అడుగో! రంగఁడు! ఇడుగో! రంగఁడు! అడుగో రంగఁడు! అడుగో! రంగఁడు! ఎక్కడఁ జూచిన రంగఁడే! ఎక్కడ జూచిన రంగఁడే! నాయఱచేతులలో రంగఁడు! నావక్షస్స్థలమున రంగఁడు! (కన్నులు మూసికొని) అడుగో! నాలోఁగూడ రంగఁడు! వెలుపల నంత రంగఁడు! రంగనిలో నేను; నాలో రంగఁడున్నాఁడు. నేనికఁ గన్నులు తెఱవను. నాలోనున్న రంగదేవు నాంతరదృష్టిచేఁ జూచుకొందును. (పడును.)

శ్రీ—ఇది భక్తి కవధి కాఁబోలు! ఈతనిభక్తిక్రమము నేను నాకుఁ దోఁచినట్లు కనిపెట్టితిని. మొట్టమొదట నల్పజ్ఞానేంద్రియ మగు స్పర్శయందు భగవదనుభవ మారంభమై పులకాంకురాదులు కలిగినవి. అటుతరువాత జ్ఞానసంపత్తిచే నగ్రగణ్య మగు నేత్రేంద్రియమునకుఁగూడఁ దదనుభవము వ్యాపించి శ్రీరంగదేవాలయ మెదుటఁ గానఁబడ దానిలో రంగనిఁ గాంచెను. తరువాత

నాలయోంది బహిస్సంబంధశూన్యముగనే నన్నే రంగనిగ భావించెను. అటుపైన లోక మంతయు రంగమయమై కంటికిఁ గానఁబడెను. తరువాత బాహ్యేంద్రియవ్యాపార మక్కఱలేకయే యాంతరదృష్టిచే రంగని దనలోను వెలుఁగులను గాంచెను. ఆహా! వెఱ్ఱిలోఁగూడ నెంతక్రమమున్నది!

గీ. ప్రకృతిక్రమ మెన్న తప్పదు ♦ క్రమము తప్ప
వెఱ్ఱి యుండదు రసత్వంబు ♦ వెఱ్ఱిలోన
ననుభవించువానికిఁ జూడు ♦ సతన్నికైనఁ
దత్క్రమము మతివేగమున బో ♦ ధంబు కాదు.

గీ. మనసు చెడుట వెఱ్ఱి యటంచు ♦ మనుజు లందు
రది యమితవృద్ధి నందుట ♦ యగును వెఱ్ఱి
జ్ఞానరాగంబులం దేది ♦ మైనఁ బొంగ
కుండ వెఱ్ఱిలే దా వెఱ్ఱి ♦ యుండ మేలు.

గీ. నమ్మకమునను మెత్తఁద ♦ నమునను పర
కష్టజాత్రనో యీసినో ♦ కరుణలోను
కొలఁదియో గొప్ప దేసనో ♦ కొంతవెఱ్ఱి
గలుగువానికిఁ గాక స ♦ ద్గతియె లేదు.

గీ. మనసుభాగము లన్నిఁ తూ ♦ చినవడువున
గలిగి కొలబుఱ్ఱతోఁ దిని ♦ కొలిచి పరుని
కిచ్చి వేడి చల్లయును గా ♦ కెనఁగునరుని
కచట నిచటను సద్గతి ♦ యరుదు సుమ్మి.

గీ. పరమపద మొందఁదలచిన ♦ ప్రతినరుండు
నిఃస్థితిని బొందక తీఱ ♦ దట్టు గాక
మెత్తలున్న కుర్చికి నాని ♦ మింటితండ్రీ!
యని మొఱలెట్టి గళశోష ♦ మగుటె ఫలము.

గీ. ఇట్టిభక్తుఁడు దేవ నీ ♦ కింపుఁ గనులు
మూసికొన్నయైనఁ; గడుపాఱ ♦ మేసి కనులు
మూసి ధ్యానించునరునికిఁ ♦ బోడుముకుండో?
గరిటెయో? కుక్కతోఁకయో? ♦ కానిపించు.

గీ. విగ్రహారాధనము, వర్ణ ♦ విభజనంబు,
లింగభేదంబు, నిట్టిశ్రీ ♦ రంగభక్త
వరున కక్కఱ లేవన్ని ♦ యట్లదేవ
పొడఁగనెడునాతనికి భేద ♦ బుద్ధియెల్లు?

గీ. ఇట్టిపరమప్రపన్నున ♦ కెట్టికర్మ
ములు పనియె లేవు స్నానసం ♦ ధ్యలను మాని
విస్మృతికొఱకు చెడఁద్రాగి ♦ వీరవైష్ణ
వప్రపన్నుల మనుకొంట ♦ వట్టితప్పు.

గీ. కర్మశూన్యత్వము ప్రశస్తిఁ ♦ గలుగవచ్చు
గర్మశూన్యతను బ్రశస్తి ♦ కలుగఁబోదు
కలితఫలశక్తి భాగ్యంబు ♦ గలుగవచ్చు
గాని సంపదచే బుద్ధి ♦ గలుగఁగలదె?

గీ. భక్తి యాత్మలో నిండెడు ♦ వఱకు స్మరణ
నృత్యములు తప్ప వెఱుపైన ♦ నేమి లేవు
నీటిలో ముంచఁబడు కూజ ♦ నిండువఱకు
గుడుగుడనుఁగాని పిదప కి ♦ క్కురనునొక్కొ?

అహా! ఈమహాత్ముఁ డింక స్మృతిలేక యున్నాఁడు. స్వామీ! దేవా! తొండరడిప్పొడియాచార్యోత్తమా! అహా! ఇంకఁ బలుక కున్నాఁడు. ఈవిస్మృతి యెప్పటికి వదలునో? ఇంత యొడలు తెలియక యుండువానిని నే నెట్లు శ్రీరంగక్షేత్రమునకుఁ దీసికొని పోవుదును? హా! ఏమిదిక్కు! దేవదేవి యేమైనదో తెలియదు.

ఆహా! ఎంతదుర్మార్గురాలు! ఈతనినది యిట్లు భంగపఱచి యి ట్లుపేక్షించుటకుఁ గారణ మేమో యగ్రాహ్యమై యున్నది. ఆ హా! రంగరంగరంగా! రంగ!

(నేపథ్యమున) ఎవరచ్చట! రంగనామస్మరణమును జేయుచున్నారు?

శ్రీ—నేను విప్రనారాయణభాగవతోత్తమునిశిష్యుఁడను—

(నేపథ్యమున) ఆమహాత్ముఁ డచ్చట నున్నాఁడా?

శ్రీ—ఉన్నాఁడు. నీవెవఁడ వయ్యా?

(నేపథ్యమున) నిచుళాపురభూపాలుఁ డాతనిని దరిసించుటకు వ చ్చుచున్నాఁడు.

శ్రీవి—అహా! రాజుగారే! దయచేయుఁడు.

(రాజు ప్రవేశించును.)

రాజు—(ప్రదక్షిణముచేసి)విప్రనారాయణాచార్యోత్తమా! దాసోహం దాసోహం. భక్తిపారవశ్యమున నిట్లుంటివా? అయ్యా! నేనీమ హాత్ముని శ్రీరంగమునకుఁ దీసికొనిపోవ వచ్చితిని.

శ్రీ—ఈతఁ డిచ్చట నున్నట్లు ప్రభువుల కెట్లు తెలిసినది.

రాజు—నా కీదినమున జాము ప్రొద్దెక్కినది కీలేఖ చేరినది. ఇది దేవ దేవి యనునొక వేశ్య వ్రాసినది. చదివెదను. వినుము.

(చదువుచున్నాఁడు.)

“అయ్యా!

విప్రనారాయణుఁడు నిశ్చలభక్తుఁ డని మాయక్కయు చలితేంద్రియుఁ డని నేనును వాదులాడు కొని తుద కాతని భ్రష్టుని జేసెద నని నే నామెతోఁ బందెము వైచితిని. అట్లు భక్తిభంగుని గావించి యాతని మావీథికి ర ప్పించితిని. కాని యాతనికి బ్రహ్మచర్యవ్రతభంగము కాలేదు. ఆతని కిట్టిదురవస్థ నామూలమునఁ గలిగినప్పటినుండియు నా కే

మో యవిహిత మగునాందోళనము, మనసునఁ గలిగి, ప్రపంచము ను రోసి, విరాగినినై, దైవేచ్ఛచే భక్తిలేశావృతనై యెచ్చటికో యీయుదయముననే పోవుచుంటిని. మీరు నన్ను వెదుక వలదు. మీకు నేను గనఁబడను. కాని శ్రీరంగభక్తుఁడగు మహాత్ముఁడు మావీథి నున్నాఁడు. అతనిని మీరు శ్రీరంగమునకు గౌరవపూర్వకముగఁ దీసికొనిపోయి యాతనివలనను బ్రవేశ పెట్టుఁడు. అతనిని రంగఁడే సర్వవిధములఁ గాపాడు ననునిశ్చ యవిశ్వాసము కలిగినదాననయ్యును మీ కీమహాత్ముని సేవవల నఁబుణ్యము రాఁగల దని వ్రాసితిని,,

తిరుక్కరంబనూరు. } చిత్తగించవలెను. దేవదేవి.

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటికి నాసందేహము తీఱినది. ఇంతకాలమునుండిగు రుసేవఁ జేసిననాకుఁ బూర్ణభక్తి కలుగలేదు కాని, కుహానాభ క్తియొనర్చిన దేవదేవి యిట్టి భక్తురా లయ్యెనుగదా! అదృ ష్టము!

రాజు—ఈదేవదేవి యెవ్వతెయో? ఈలేఖ యెంతసత్యమో యని నేను పేక్షించి రేపు చూడవచ్చు నని యెంచి యీరాత్రి నిదురింప నొకనాల్గుగడియలక్రిందట శ్రీరంగేశ్వరుఁడు స్వప్నమున నిట్లు సాయించెను.

శ్రీ—ఎట్లు? మహాత్మా!

రాజు—,, మదీయభక్తాగ్రగణ్యుఁడగువిప్రనారాయణుఁడు తిరుక్కరంబ నూర వేశ్యావీథి నున్నాఁడు. నీ విప్పుడపోయి యాతనిని మా పల్లకిలో నుంచి సమస్తవైభవములతోఁ దెల్లవాఱకుండ మాస న్నిధికిఁ దీసికొని రావలయును,, అని.

శ్రీ—ఆహా! రంగనికటాక్షము.

రాజు—పల్లకి యట నున్నది. ఈతని నిమ్మళముగ లేవఁదీయుము.

శ్రీ—ఈతని కింక స్మృతి రాలేదు.

రాజు—శ్రీరంగేశ్వరుని నిర్మాల్య మగుచందన మీాతని దేహమునకుఁ బూసి శ్రీపాదతీర్థము లోని కిచ్చినఁగాని స్మృతి రాదు. ఆలసింపకుము.

శ్రీ—చిత్తము. (లేవఁదీయును.)

రాజు—ఇప్పు డింక నిచ్చటఁ గావలసిన దేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు ఐననిట్లు కావలయును.

గీ. ధరణి యీాతిబాధలు లేక ♦ తనరుఁగాక
ప్రజలయన్యోన్యవైరముల్ ♦ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ ♦ గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు ♦ నెగడుఁగాక.

రాజు—తథాస్తు. తథాస్తు.

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇది షష్ఠాంకము.

సర్వమును సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ